BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 3189

DIALOGI QVATVOR

DE LIBRO, QVEM STANISLAVS OSIVS, GERMANO POLONVS, EPISCOPVS VARMIENSIS, proximo superiore anno, contra Brentium & Vergerium Coloniæ edidit.

INSTYTUT OSSOLIŃSKICH

DEQVE ALIIS DVOBVS EIVSDEM Osij libellis Dilingæ impreßis, quorum alteri est titulus de expresso uerbo Dei, alteri uerò, num calicem Laicis, &c.

AVTORE VERGERIO.

ANNO DOMINI M. D. LIX.
Mense Martio.

17.922

INSTITUTO
OSSOLINEANUM
7
XVI Qu. 3189
BIBL.
ZAK.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO D. ALBERTO BRANDEBVRGENSI Duci Prussiæ, & Illustrissimo Principi & Domino, D. Nicolao Radzivillo, Duci Olichæ & Nieues.

VEstris auspicijs, vestraq; autoritate munitus et fretus. Illustrissimi Principes, antè biennium, primò in Prussiam, deindè in Lituaniam usq;, Postremò in maiorem & minorem Poloniam ingressus, quod me decebat feci. Quocunq; enim perrexi, tum voce, tum libellis conatus sum, pro virili, his qui nescirent, persuadere, Papatum esse meram impostu-ram, quare oportere ab eo sese extricare hominem, qui cupe-ret esse saluus, atq; adiungere puræ genuineq; doctrinæ, quam filius Dei attulisset ex sinu Patris. Quantum profice-rem, non potui statim intelligere, sed paucis antè mensibus, demum animaduerti, me, per Dei gratiam, profecisse nonni-hil. Prodijt enim furentissimus & venenatissimus Osij Epi-scopi Varmiensis liber, qui planum omnibus facit, meam il-lam peregrinationem quàm molestissimam fuisse Domino & Magistro suo Sathanæ, gratã itaq; Domino & Magistro meo Iesu Christo filio Dei, quo nomine mihi gratulor, quòd vestro præsidio tectus potuerim aliquid. Pergite, amplissimi Principes, reliquos seruos Dei vestra autoritate iuuare, quò possint eadem ratione, qua ego, istos Osios & Sathanas ad indignationem & rabiem prouocare, quod est certissimum signum promotæ gloriæ Dei. Quod ad Osianum librum at-[illegible]ct, videor mihi posse affirmare, nullum hactenus contrà

cœlestem, quam profitemur, doctrinam scriptum fuisse, in quo tantum execrabilis maledicentiæ, tantum mendaciorũ, tantum virulentiæ, & veneni, tantum denicq; blasphæmiarum congestum fuerit, quantum in hoc vno. Reliqui Papistici propugnatores, prorsus nihil sunt in hoc genere, si cum isto Aposcopo conferantur. Habeat sibi hanc laudem, quam ille ducit maximam: est enim verè in reprobissimum sensum datus. Dicerem me mirari, eum nullam habuisse rationem clarissimorum Regum & Principum, aliorumq; statuum atq; ordinum amplissimorum, qui nostram doctrinam palàm complexi sunt. Sed quid Regum & Principum rationẽ haberet, qui neq; Euangelij Sacrosancti, neq; vnigeniti filij Dei rationem habuerit? Nam Diaboli verbum, ipsissimum Dei verbum, nominare non est veritus fermè decies, homo blasphemus, vt reliqua nunc taceam. His atrocissimis conuitijs, quibus suas chartas petulantissimè aspersit, cum omninò fuerit respondendum, & quidem citò, saltem pro infirmioribus sustentandis, ne de diuina doctrina renascente minus honorificè sentirent propter Osij, & similium importunissimas vociferationes, scripsi statim quatuor Dialogos, quibus, quanquam multas congesserim, tamen nec vicesimam partem blasphemiarum eius patefeci atq; perstrinxi, quos ideo in lucem mitto, vt interea legantur, dum reliqua, quæ in hoc genere adorno, compareant. Spero autem propediem comparitura, & multò grauiora allatura, si Dominus voluerit. Vestris autem Illustrissimis excellentijs hoc, quicquid est laboris, inscribo atq; commendo, vt vestra scilicet, quæ maxima est, autoritate, Dialogi mei, pro defendenda gloria Dei, spargantur & promoueantur: Nam illorum promotio & defensio ad eos potissimum pertinet, qui, ut scriberentur, fuerunt origo & causa, hoc est, ad Cels. Vestras, quarum auspicijs & præsidio in vestras terras veni (vt dixi) istasq; Paparum creaturas, & capitales filij Dei hostes ad

tantam

tantam rabiem prouocaui. Valete, optimi Principes, deq; in lucem vindicanda ex densis tenebris, vbi iacebat sepulta, doctrina D. N. Iesu Christi, dies noctesq; diligentius, quàm vnquàm anteà cogitate, cum videre possitis istos Osios & Osores lucis & veritatis, Sophistica, & præstigijs hoc maximè laborare, vt eam rursus tenebris inuoluant.

Tubingæ Calendis Martij, Anno, M. D. LIX.

VERGERIVS.

ATHANASIVS. HILARIVS.

ATH. Audio prodijsse ex proximis nundinis Francfordianis librum, autore Stanislao Osio, Episcopo Varmiensi, contra Brentium ac Vergerium, sed neq; librum inuenire, neq; quemquam conuenire possum, qui legerit, unde cuiusmodi sit intelligam. HIL. Ego legi, & fortasis possum praestare id, quod uis. ATHA. Tu ne obsecro? HIL. Ego. ATH. Quàm libenter audio, oro, ne pigeat dicere, qualis tibi uideatur. HIL. Faciam libenter: Incipiam autem à dictione, utpote à re minoris momenti, quæ mihi videtur erudita. ATHA. Fucum verborum nihil moror, quale hominis iudicium in rebus ipsis? HIL. Deprauatum, neq; hoc dico, quia sit Papista, & quidem ex crassioribus & pertinatioribus, sed quia reuerà in sua ipsius uia huiusmodi est, Zelo præterea amarissimo in omnem nostram religionem, atq; in omnes nostrates, & maledicentia prorsus incomparabili ATH. Valde inuitus horum hominum libros soleo legere. Videtur ne tibi Theologus? HIL. Quis sit nescio, certè non apparet linguas nouisse, atq; in ipsis Bibliorum fontibus uersatum. Sed duntaxat in Patrib. utcunq; atq; etiã in Scholasticis nonnihil, Nam uideo illum citare Io. Scotum, Thomam de Aquino, Gabrielem Biel, &

id

id genus, Videtur mihi in ſumma corruptam illam Papiſtarum Philoſophiam (ipſi Theologiam nominant) ſequutus potius quàm ſincerã Theologiam. ATH. Iſti ſolent eſſe purioris doctrinæ hoſtes acerrimi. Sed quid tandem agit, de qua materia? HIL. Diuiſum eſt volumen in quinq; Libros, in primo recenſet ab origine noſtri temporis Hæreſes (ut ipſe uocat) ATH. Quorſum? HIL. Vt diffamet noſtram doctrinam, huc enim ſpectat, potiſſimum in auribus Sereniſsimi Poloniæ Regis, cui librum inſcribit. Scio te vidiſſe librum Friderici Staphyli, quem pro dignitate excepit Iacobus And. Fabri, paſtor Gœppingenſis, & antè Fabrum, Philippus Melanthon, paucioribus quidem, quàm Faber, ſed aliquibus in locis aliquantò durius, dum eum appellat ſceleratum Sycophantam, ut reliqua taceam. ATH. Vidi, magna uis ſtomachi, & doloris fuerit oportet, quæ Melanthoni, tam placido & manſueto ingenio homini expreſſerit tam dura uerba. HIL. An neſcis Staphylum fuiſſe Vvittembergenſis ſcholæ, & Philippi ipſius alumnum? profeſſum noſtram doctrinam palam, & nunc repudiaſſe turpiſsimeq; negaſſe, quin & ſophiſtico ſcripto admodum uirulenter agnitam veritatem impugnaſſe, an non iuſta tibi uidetur cauſa, quamobrem Philippus in iſtum Mammoluchum ſcribendo, exueret illam ſemper lenitatem? ATH. Non nego. HIL. Sed cùm multa animaduerterim in iſtius Staphyli

Topicis

Topicis, Metaphisicis & Antilogijs sine iudicio effutita, ita, ut magis, magisq; denudet, patefaciatq; pudenda sui Papatus, id in primis vidi esse huiusmodi, cum ait in octauo Topico, Scholasticam Theologiam esse custodem Ecclesiæ, sicut Canes ouium: ATH. Præclaram uerò custodem. HIL. Sed distinguamus de Ecclesia, Papisticę quidem appositissimam custodem dixerimus inanem & rixosam illã corruptam (ut paulò antè dixi) Philosophiam, Nam cum totus Papatus carnalis quædam res sit, consuta ex fraudibus & mendacijs, nulli Canes, nulli Staphyli (nam seipsum & reliquos Scholasticos Staphylus met appellat Canes) nulli in summa custodes poterãt illi adhiberi decentiores, quàm Scholastici, & Sophisticæ rixæ, quę ueluti præstigijs quibusdam homines dementarent, atq; in errore continerent, A nostra uerò, hoc est, à Christi Ecclesia, facescat procul ista custos carnalis & Staphyliana: quia custodem habemus Deum patrem & vnigenitum eius filium, qui Spiritu sancto & verbo suo nos custodit, ne per Sophisticam decipiamur, & ab Euangelio ad Traditiones, à certitudine salutis ad Dubitationẽ, denicq; à Christo ad Antichristum abripiamur. ATH. Est ne tanta, & tam procax conuiciandi libido in Osio, quanta in Staphylo? HIL. Multò maior. Osius enim plenis buccis sæpissimè crepat, nostram doctrinam esse Diaboli verbum, Sathanismum quendam. ATH. Diaboli ne verbum? Sathanismum

nismum ne? HIL. Maximè, & nos, qui eam profitemur Sathanistas, ut ulciscatur, quia illos uocamus Papistas. Aliquando etiam ioculariter & scurriliter ait, Mart. Luterum esse nostrum Deum, & nos amplecti quintum quoddam Euangelium, quod sæpissimè inculcat, Placet enim sibi hoc nomine homo (vt videri vult) facetus, ATHA. Imò isti Osores quintum quoddam Euangelium amplectuntur ipsi, quod uerè, & propriè possumus dicere. Nam præter ea, quæ sunt à quatuor Euangelistis, literis mandata, habent in pretio & delitijs, nescio quas imaginarias Traditiones, quas aiunt per manus traditas ad se uenisse, affirmantq; pari pietatis affectu & reuerentia suscipiendas, & colendas, atq; ipsum scriptum Euangelium. HIL. Agnosco ista verba, quæ sunt in Decretis XI. Dist. Cap. Ecclesiasticarum, deinde repetita in sessione tertia Conciliabuli Tridentini, nimirum pari reuerentia et pietatis affectu. Sed animaduerto Osorem non consentire hac in re, cum suis Papistis. Cum enim reliqui Papistæ dicãt, quòd pari eodemq; affectu, reuerentiaq; debeant suscipi Traditiones non scriptæ, atq; ipsum scriptum Euangelium, Osor inquit, Primum locum obtinere scriptum Euangelium, proximum Traditiones. ATH. Hoc audet dicere? HIL. Audet, ATHA. Haud profectò bonam gratiã inibit apud suos Romanenses, Nesciuit, opinor, eiectum fuisse Tridento à Conciliaribus Patribus, seu Laruis Episcopum

Clugiensem aut Fossæ Clodiæ, quòd dixisset sibi nõ placere illa verba, PARI reuerentia, & pietatis affectu: HIL. Videor mihi obseruasse quædam alia loca, sed valdè pauca, in quibus à reliquis Episcopis & Patribus Osius videtur dissentire. ATH. Dic vnum locum aut alterum, si in promptu habes. HIL. Puto me habere. Adduxerat Brentius ex Cap. 17. Deutronom, hæc verba: Et docuerint te iuxtà legem eius: quibus clarè euincit iudicem cogi, ut intrà limites legis Domini, iudicet iuxtà legem, non iuxtà proprium arbitrium. At Osius, cùm uideret nullum esse tergiuersationi locum, inuenit hoc effugium, ut diceret ea verba nec in translatione septuaginta, nec in interpretatione Caldaica, neq; in Hæbreo reperiri, negat ergò ueterem translationem disertissimè contrà decretum tertiæ sessionis Concilij Tridentini, quo iubetur, ne quis veterem, aut vulgatam versionem in disputationibus, aut expositionibus audeat reijcere. ATH. Est aliquid, quod Osius summus alioquin Paparum adulator (ut abs te audio) eam versionem, hoc est, Papæ decretum repudiare fuerit ausus. HIL. Audi aliud, haud fermè inuenias, nostro tempore, Papistam, qui cum in aliquo scripto meminerit Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, non addat ROMANÆ, certè Inquisitores, qui sunt in Italia, cùm exigunt à reis fidei confessionem, qui respondeant, se credere, unã sanctam Catholicam & Apostolicã Ecclesiam non solent esse contenti eo respon-

so,

so, quippè quod ambiguum esse existiment, At isto ambiguo semper vtitur Osius. Cùm enim sæpissime iactitet unam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam (quam nos reuerenter amplectimur & audimus, quicquid Osius blatteret) nunquam addit ROMANAM. ATH. Papæ & Papistæ conniuebunt, dum in reliquis tuendis, sit benè pertinax, nec tantillum concedat, neq; in leuiculis quidem. HILA. Affirmo neminem hac ætate ex omnibus his, qui contrà nos scripserunt fuisse, qui cum isto in hoc genere conferri possit: nihil enim est durius, nihil pertinacius Osio, vt sol Euangelij undiq; erumpens videatur illi perstrinxisse aciem oculorum, imo prorsus excecasse hominem & induraſſe: ATH. Nondum dixisti argumentum reliquorum librorum. HILA. Scribit contrà Prolegumena Brentij. ATHANAS. Contrà quæ scripsit Asotus? HILAR. Contrà ea ipsa, quia animaduertit Asotum nihil potuisse contrà Brentium. ATHA. Osius fecit iniuriam Asoto, nam nemo non iudicabit, sic rem se habere, ut tu dicis, & verum est, Asotum, ipsiusmet Osij iudicio, nihil profecisse contrà Brentium scribendo. HILAR. Habes ergò de isto Libro quod voluisti. ATHA. Nondum omnia, plura aueo scire. Si contrà Brentium & Prolegumena scribit, cur in isto ludo admiscet Vergerium? HILAR. Cum is ante biennium in Prussia esset, vocabatur à nonnullis Polonis

potentioribus Varſchauiam, vbi comitia agebantur, quibus Nuntius Papæ Aloyſius Lippomanus, Veronæ Epiſcopus intererat. Cum ergo audiſſet Vergerius, ab eodem Nuntio eiusq; ſatellitibus & clientibus quotidie magna inſolentia iactari, omnẽ de cauſa religionis cognitionem, & diiudicationem ad Papam atq; eius Epiſcopos, iure diuino, pertinere, arripuit Prolegumena Brentij, vbi docetur, non ad Epiſcopos tantùm, imo ne quidem ad eos Epiſcopos, qui ſunt hoſtes piæ doctrinæ, ſed etiam ad pios Reges & Principes ſęculares, adhibitis Eccleſię miniſtris, & alijs pijs ac eruditis viris, iure diuino eam cognitionem & diiudicationẽ pertinere, eumq; Librum Sereniſsimo Regi obtulit, una cum Epiſtola, qua dicebat, ſe uelle cum ipſo Nuntio, eius Sacra Regia Maieſtate iudice, ea de re conferre & diſceptare. A TH. Propterea ne Oſius in illum inuehitur? HIL. Hanc ipſam ob cauſam, & ſuperbiſsimè indignatur, auſum fuiſſe Vergerium ad pugnam prouocare Eccleſiæ Rom. Internuncium. A TH. Reſpondit ne, quod ſcias, Nuntius Vergerio? ſunt ne congreſsi? HIL. Nihil minus, quamuis Vergerius urgeret, ut in diſputationem deſcenderet, non deſcendit nec per ſe, neq; per alium, & nunc poſt biennium maledictis proſcindunt hominem, & primum quidem, ſtatim in tituſo libri, aiunt Vergerium TEMERE feciſſe. A TH. Feciſſet temerè, ſi Lippomanus internuncius in harenam deſcendens

deſcendens

descendens victor extitisset, temerè enim facit, qui, non metitis suis viribus, prouocat ad disputationẽ aliquem, à quo posteà vincitur & conculcatur. HI. Ita est, sed indignum facinus putat Osius, si Papæ Nuntius prouocetur, neq; habeatur ratio eius personæ, quàm sustinet. ATH. Indignum facinus putet, si ad crapulandum, ad ludendum, aut aliquid huiusmodi prouocetur, non si ad conferendum de Religione & ad veritatem indagandam, patefaciendamq́, Sed scio rem totam, isti Nuntij habent in mandatis ab eorum Papis, ne disputent ipsi, nec sinant vlla Colloquia de religione instituí. Sed duntaxat, ut quos potuerint ex nostris ad supplicia rapiant, hę sunt disputationes, hę venationes istorum Luporum, quare qui illos ad indagandam, per amicam collationem, ueritatem prouocant dicuntur ab illis temerè facere. HIL. Adde Lippomanum esse reuerà indoctum, & sine vllo iudicio, & propterea abstinuisse à disputatione, non modò quia Papa mandarat. ATH. Noui ego ad vnguem quis ille sit, edidit ingentes aliquot tomos de SANCTIS, in quibus tot ineptias, tot feces, tot blasphemias ex Voragine & alijs Lacunis consarcinauit, ut vix quippiam visum fuerit nostra ætate futilius & minori iudicio factum, decuisset illum, cùm à Vergerio prouocaretur, nec tamen vellet publicè disceptare, uocare hominem ad se (Accessisset enim Vergerius) agere humanè, conferre etiam de articulo

controuerso, si non plenè, tamen nonnihil & potuisset ad hunc modum effugere, ne illi inureretur superbiæ & imperitiæ nota, Sed cùm neutrum fecerit, iure illi talia crimina impinguntur, ut uerè utroq; laborat. Quid deinde ait Osius de Vergerio? HIL. Valde exclamat, quòd librum Brentij AVREVM
» appellarit, si ex auro est, inquit, ex Tolosano auro cõ-
» flatus est, quòd in eo Brentius ordinem omnem per
» uertat, Politiam, Pacem, & Tranquillitatem destruat. ATH. Quia docet cognitionem & dijudicationem rerum Ecclesiasticarum, etiam ad pios Reges & Principes seculares pertinere, adhibitis Ecclesiæ ministris, alijsq; pijs & eruditis viris? HIL. Ita. ATH. Osius iure queritur, nam isto axiomate, quod planè verum est, D. Prelati & Mitrati exuuntur potestate & prærogatiua, quam iniustè tyrannicèq; sibi vsurparant, Faciunt verò, ut cœtus Latronum solent, qui cùm diutius versati in latrocinijs, ubi licuerit eis indulgere genio, tandem verò proditi, ut eorum alij crucibus affigantur, alij fuga sibi consulant, conqueruntur inter se, sibi esse turbatam tranquillitatem & pacem. HIL. Sed audi quid de Vergerio subiungat, illum abnegasse Christianismum. ATHA. O insignem Osorem Christi Osium, si hoc dicit, An est negare Christianismum, si quis deserat sentinas, tamq; horribiles & spurcissimas Antichristi idolomanias, prorripiat autem se ad filium Dei Iesum Christum, crucifixum, eiusq; purã & synceram doctrinam

ctrinam amplectatur? Actum de isto Osio, non putassem esse tàm impium & tàm blasphemum, Absit, ut comparem mihi tàm venenatum Librum. Christianismum ne abnegat, qui à Papis desciscit, ut coniungat se Christo? quis possit ferre tantam impietatem & impudentiam, præsertim in tanta, quæ vndiq; erumpit, Euangelij luce? videtur omnino ab ea excecatus (ut paulo ante dixisti) HILA. Audi pauca adhuc, quæ iste Aposcopus in Vergerium euomuit, Is cùm in aliquo eius Libello euulgasset arctissimam illam iurisiurandi formulam, qua Episcopi obstringunt se Rom. Episcopo, subiunxit, se, quemadmodum alij quoq; Prælati, iuramentum Papæ præstitisse, Osius ergo indignabundus insurgit, & non solum in Præfatione, sed in Libro secundo rugit ac inquit, non te pudet gloriari, quòd violaris iuramentum DEO præstitum. ATHA. Insanit & peruertit omnia suo furore, Tale enim iuramentum, quod Papæ ab Episcopis tyrannicè exigunt, non præstatur DEO, sed SATHANÆ, à quo Antichristi didicerunt miseros Episcopos tot laqueis inuoluere, totq; iuramentis obstringere, puto esse quatuor eorum formulas, et postrema est grauissima omnium, Nam crescente potentia, & tyrannide Paparum semper durior facta est Episcoporum conditio, & seruitus, ut nunc sit miserrima. Decuisset Osium, cùm Episcopus sit, aut seruitutẽ excutere, aut saltẽ nõ insultare his, qui spiritu Dei incẽsi

eam

eam excusserunt, sed cùm amet gloriam mundi, magis quàm gloriam Dei, conculcat suum ordinem, & Papæ adulatur. HIL. A. eodem in loco, vbi tale iuramentum exprobrat, passus est sibi excidere verbum satis imprudenter: Cùm enim cupiat deformatum, & passim diffamatum Vergerium, oportuisset dicere, neminem in Polonia fuisse inuentum, qui voluerit Vergerij scripta legere, aut legisse cum tædio, & indignatione eos, qui legissent, aut saltem silentio hunc locum præterire. Verùm longè aliud fecit, affirmauit enim inueniri in Polonia, qui nõ sine quadam animorum assensione Vergerij Libros legant. ATH. Video futilem esse Osium. HIL. Audies de illo insulsiora, sed sine vnum atq; alterum adhuc dicam, in quo nititur Vergerium deformare, iniquissimo animo fert, quòd is ausus fuerit, Sereniss. Poloniæ Regi Prolegumena Brentij, cum Epistola offerre, hic cœlum terris immiscet, & omnia rugitibus complet, Contaminatur enim, inquit, & polluitur hac ratione nomen tuæ Maiestatis, imo duobus in locis affirmat, se ista potissimum indignitate cõmotum, non potuisse à scriptione abstinere. ATH. Ineptit, nam & Carolo Quinto Cęsari, & Ferdinando Romanorum Regi, & Francisco Regi Gallorum, & Venetæ Reip. Principi, quin & ipsis Papis nostri Theologi sæpe suos Libros inscripserunt, nec tamen fuit ullus ex his, qui degunt apud tantos Principes, Episcopus, qui id quereretur: Nunc Osius

sius vult nouus Cato haberi. HIL. Imo ipsimet Sereniſsimo Poloniæ Regi, atq; etiam omnibus Proceribus et ordinibus Regni simul, antè biennium, librum de forma ac ratione Eccleſiastici miniſterij dicauit insignis ille Roman. impoſturarum insectator d. Laſcus, qui egit de Papatu funditus subuertendo, Quis autẽ aut Epiſcoporum, aut aliorum Procerum Poloniæ tantopere, eã ob cauſam, insaniuit, ut nunc insanit iſte Oſor omnium piorum? ATH. Suſpicor eum non auſum fuiſſe irritare D. Laſcum. HIL A. Rem acu tetigiſti, imo adducit alicubi eius autoritatem pro ſe, & videtur quodammodo blandiri, nam uidet eum magno in pretio et exiſtimatione, meritò, haberi inter ſuos, quorum potentiam timet Oſius, Interea voluit conceptam rabiem euomere in peregrinos, qui longè abſunt à Sarmatia, Brentium & Vergerium. ATH. Memini me, ſumma cum voluptate, antè duos annos legiſſe Epiſtolam, qua ardens ille renaſcentis doctrinæ Ieſu Chriſti propugnator Radziuilus ſumma (vt audio) apud Sereniſſimum Poloniæ Regem autoritate & pietate Princeps, Papæ Nuntium Lippomanum pro dignitate excepit, Quæro igitur an hunc quoq; Principem Oſius maledictis, ob eam Epiſtolam, quæ fuerat per Poloniam à Vergerio ſparſa, proſcindat? HIL. Altiſsimum de Radziuilo ſilentium, quantum hactenus legi. ATH. Timet potentiores, & mundo ſeruit contra conſcientiam. HIL. Audi aliud, nititur

falsi conuincere Vergerium, quòd in eadem, cuius superius, memini ad Sereniſsimum Regem Epiſtola ſcripſerit, religionis conſtituendæ cauſa Varſchauienſia Comitia fuiſſe indicta, non enim fuit opus, inquit Oſius, ullis comitijs in ea cauſa: quandoquidem Religio recte eſt apud nos conſtituta. Quæſiui à Vergerio, quomodo hic ſit reſponſurus, & in ſumma mihi ſatisfecit, ſatisfacietq; haud dubiè alijs quoque, Primùm ait, Non ſolere Nuntios Paparum è Roma in Poloniam, imo in Lituaniam uſq; euocari, niſi ſit de Religione agendum. Vocatum autem fuiſſe Lippomanum Oſius diſertè fatetur in Præfatione, ſed cùm aſſerat à Proceribus Regni à Papa petitam fuiſſe eam Legationem, crediderim Oſio hac in re, ſed vrgentibus Epiſcopis Polonicis, quorum cauſa agebatur, petitam, erat enim eorum Iurisdictio autoritate Regis, & Comitiorum ſuſpenſa, & propterea ipſi Epiſcopi Lippomanum multa pecunia onerarunt, ità, ut is à dono Regio ſibi abſtinendum putarit. Sed ad punctum, ait Oſius, Comitia Varſhcauienſia non fuiſſe propter ulla Religionis negotia indicta. Tamen Papa ſciuit futura illa comitia, nam in literis, quas Calendis Auguſti 1556. ad Senatores Laicos dedit ſic incipit. Cùm certiores facti eſſemus, conuentum iſtum celebratum iri, Cur fuiſſet factus de illo conuentu certior, ſi nihil, quod ad Religionem attineret, fuiſſet tractandum? imo fuiſſe factum certiorem, quòd de Religione erat agendum declarant hæc verba, quæ ſunt in eiſdē literis:

debetis

debetis uestra autoritate perficere, ut Episcopi suam
autoritatem, iurisdictionemq; suspensam recupe-
rent, sua Ecclesijs & Sacerdotibus bona ab hæreti-
cis ablata, suæ item Ecclesiæ Catholicis reddantur.
Quare Vergerius non somniauit, cùm scripserit, in
illis Comitijs de Religione agendum fuisse, cùm ip-
semet Papa id scripserit, & Nuntius eius interfuerit,
statimq; post finita Comitia, magnis itinerib. quòd
sentiret se omnium ordinum odia in se, sua importu-
nitate, cõcitasse, ex Polonia profugerit: imo cùm in
ipsis Comitijs actum reuerà fuerit de Religione, &
statutum, ne quid innouaretur usq; ad alia Comitia,
suspensa tamen maneret Episcoporum Iurisdictio.
ATH. Quid refert, siuè ob eã, siuè aliam ob causam
Comitia fuerint indicta? HIL A. Osor putat pluri-
mum interesse, multaq; de hoc nugatur. Cùm enim
existimet, omnia, quę ad religionem attinent, rectè es
se apud Polonos cõstituta, neq; ulla emendatione in
digere, censet Serenis. Regi, & toti regno fieri iniu-
riam multò maximam, si quis scribat, ut scripsit Ver-
gerius, Comitia religionis cõstituendæ aut corrigẽ-
dæ gratia esse indicta. ATH. Osius vanus homo est,
& summa impietate (quantum ex his paucis eius ver
bis colligo) quòd scilicet omnia putet rectè in Po-
lonia, quod ad Religionem attinet, constituta, ut ni-
hil sit, quòd corrigi oporteat: is videtur omnium Pa
parum, omnium Rasorum & Vnctorum deterri-
mus, Papę enim Rasi et Vncti non negant irrepsisse

multos abusus, multas q; superstitiones, imo errores, quoq; in Ecclesiam, & quotidiè nituntur nos lactare inani spe, quòd velint vniuersale Concilium celebrare, Ecclesiamq; emendare. At iste Osor, in tanta (quod sæpè dico) Euangelij luce pronuntiat, in Ecclesijs Polonicis, quæ adhuc Papatum retinent, omnia esse rectè constituta. Quorsum ergo istius Scripta legeremus? cum ea neget, quæ sui Papæ, & Cardinales, & reliqui sui Episcopi, clarissimis verbis cõfitentur? Non est dubium, quin iste, qui nunc Papa est, cum Cardinalem ageret, unà cum nonnullis alijs Cardinalibus, & Episcopis libellum ediderit, cui titulum dedit, Consilium de emẽdanda Ecclesia, Quare ex solo hoc titulo euincitur, Ecclesiam opus habere emendatione, Quid ergo delirat Osius? Cur aduersus suum idolum, & creatorem insurgit, negans in Ecclesia opus esse ulla correctione? Sed si ipsum postea libellum Papæ legas, Deum immortalem, quàm grauiter & verè aliquibus in locis (vtinam fecisset reuerà id, quod videbatur sentire) videas autorem dicere, Papas prurientes auribus coaceruare sibi Magistros ad desideria sua, nõ ut ab eis discant quod facere debeant, sed, ut eorum studio & calliditate inueniatur ratio, qua liceat id, quod libet, Adesse illis perpetuò adulatores, qui doceant uoluntatem Paparum, qualiscunq; ea fuerit, debere esse pro regula, qua eius operationes dirigantur, è Papatu, tanquam ex equo Troiano irrupisse in Ecclesiam Dei grauissimos

simos morbos & abusus, quibus ipsa ad desperatio- c
nem usq; salutis laborat. Per Papas & Cardinales c
nomẽ Christi blasphemari inter gentes: Deinde Le- c
gati Concilij Tridentini, quid non dixere in hoc ge-
nere? inter alia, si verum fateri volumus, inquiunt,
aliter dicere non possumus, quin nobis conscij si- c
mus tantorum malorum, ad quæ corrigenda voca- c
mur causam extitisse, deinde addunt, se deseruisse ue- c
ros fontes doctrinę Christianę, suos Sacerdotes per- c
dendis animis intentos esse, et multa in hanc senten-
tiam. HILA. Osius hic responderet, neq; Papam,
neq; Cardinales & Legatos Cõcilij loquutos fuisse
de Ecclesijs Polonicis. ATHA. Profectò suspicor
eum esse tanta impudentia, ut dicturus sit, quicquid
de reliquis Ecclesijs sit, nostræ Polonicæ nihil ha-
bent, quod corrigi oporteat, Sed si Romana est ma-
gistra (ut ipsi prædicant) Ecclesiarum, quomodo
possunt Polonicæ discipulæ bonæ esse & emenda-
tæ, cùm magistra sit pessima? HILAR. Dixi tibi,
paulò antè, Osium omnes Papistas in hoc genere
superare, & tu quoq; rectè dixisti, eum tibi videri
omnium Paparum, omnium Rasorum & Vncto-
rum deterrimum, dicam autem paulò post quædam
de eo horribilia sanè, sed sine prius absoluam quid de
Vergerio. Ait se plures legisse illius libellos, falla-
cijs, & fraude refertos, Interea tamen nullam fraudẽ,
nullam fallaciam ostendit, multò minus confutat.
Verbi gratia, Vergerius scripsit libellum, cui titu-

lum dedit, de Gregorio Magno, quẽ ostendit uoluisse cõmunire Purgatorium, intercessionẽ Sanctorum Mortuorum, & Monachatum ineptissimis & insulsissimis quibusdã fabulis, imo diabolicis (ut dicam quod est) cùm uideret se non posse è scripturis, Osor reprehendit Verg. eo nomine, atq; ait (ut solet) indignabundus, indignum facinus esse, quòd ausus fuerit, aliquot cõuitiorum plaustris in Gregorium inuehi. Sed interea, nihil omninò respondit ad rẽ, putat se satis fecisse & cõfutasse, quia sua autoritate obiurgaret libelli autorem, & dixerit nescio quid de plaustris conuitiorum. At nõ satis id esse quis nõ uidet? oportuit solidum aliquid afferre pro trium illorum articulorum, quibus totus Papatus nititur, defensione, si modò, quod potuisset afferri, habuit. Certè scio neq; Osium, neq; ullum alium esse, quantacunq; demum fuerit eruditione, eloquentia & autoritate, qui possit Gregorium in his, de quib. à Vergerio accusatur, defendere, aut excusare, Cædò, qua unquã ratione potest defendi, aut excusari is, qui affirmarit quinq; aut sex nescio quos ab INFERNO, quẽ ad locum mortui detrusi fuerant, in uitã redisse, ut scelerum suorum pœnitentiam agerent? Quin è COELO quoq; redisse, quò mortui ascenderant, nõnullos? At Gregorius, inter alia nugarum mõstra hæc, quæ dixi, affirmauit. In eo præterea defendere Ro. Eccl. Osius debuisset, quòd ea asseueret, Purgatorio igne, grauia & enormia peccata purgari, cùm Vergerius ostenderit Gregorium scripsisse, Purgatorio

torio igne, purgari duntaxat leuicula & minuta, Nulla quidem peccata purgantur igne, sed duntaxat sanguine filij Dei, quę sunt purganda. Sed cùm Papatus à Verg. accusaretur, quòd contrà clarã & apertam sententiam Greg. cognomento Magni, in re haud parui momenti, cõtrarium statuerit, non satisfecit Osius, cum tantùm dixerit, Verg. esse improbum. ATH. Placet hoc audisse de Purgatorio, nempè quòd aliter Gregorius de eo, aliter moderni Papę statuant, proderit aliquando id habere in promptu cõtrà Papistas, qui iactant, summam esse apud illos doctrinarum consensionem, cum sępissimè sint ualdè inter se discordes & contrarij. HIL. Eckius in suis locis cõmunibus istam dissensionẽ perpulchrè conciliat. ATH. Conciliat ne? an est huiusmodi, quæ possit conciliari? HIL. Quomodo conciliet paucis dicam: Gregorius dicit, De quibusdam LEVIBVS culpis antè iudicium Purgatorium ignem credendum esse, deinde addit, pro peccatis minutis & leuissimis esse purgatorium, quæ ignis facilè consumat, sicut est assiduè ociosus sermo immoderatus risus, uel peccatum curæ familiaris. Eckius uerò citãdo hunc locum, truncat sua Machęra uerba illa LEVIBVS, MINVTIS, LEVISSIMIS, ne qua appareat inter Gregorium & alios Papas dissonantia. AT. Hoc ne est conciliare? Mihi videtur corrumpere & falsum committere, qui ad hunc modum facit. HILARIVS. Sic isti solent: sed nolo facere iniuriam

Eckij

Eckij manibus, puto enim illum non legisse Gregorium in fonte, non fuisse corruptorem, sed, aut Gratianum, cùm suum decretum compilaret, aut alium post eum, Nam in Cap. qualis, Dist. 26. corrupta leguntur Gregorij uerba ad eum scilicet modum, quo ab Eckio citantur, qui riuulum vidit, fontem (ut dixi) non vidit fortasis. HIL. Nostrûm Osor idem egit de alio Vergerij libello, cui Titulus Scholia in literas Papæ ad Senatores Laicos Regni Poloniæ, et ad Ill. D. Tarnouium quod egit de eo, qui de Gregorio Magno inscriptus est: nam duntaxat meminit illius, atq; ait Vergerium vrgere præcisionẽ eius regni (vt reuerà vrgebat) à corpore Rom. Ecclesiæ, hoc tantùm Osius: verum de alijs articulis, qui sunt in eo libello, satis quidem ponderosi, verbum prorsus nullum. Nam (inter alia) Vergerius ostendit definitionem hæretici quæ est in C. Hæreticus & in c. dixit 24. q. 3. per pulchrè quadrare in Papistas, qui
» temporalis commodi & maximè vanæ gloriæ, prin-
» cipatusq; sui tuendi gratia (sunt verba textus) falsas
» ac nouas opiniones gignunt & sequuntur. Ostendit etiam quàm enormiter Papa mẽtitus fuerit, cùm scripserit se velle vniuersale Concilium celebrare, ETIAMSI BELLA FVTVRA ESSENT, sic enim reuerà in Poloniam scripserat in illis, quarum antea memini literis, datis calendis Augusti 1556. quo nihil potuisset dici magis falsum, magisue absurdum, & putidum. At bonus Osor iactat

ctat se, quòd omnes hos libros legerit, in quibus etiam leuicula quædam obiter uellicat, sed ad ea, quæ sunt grauiora non audet accedere, ueritus ne tanquam ad scopulos naufragium faceret, quod egit de eo potissimum libello, cuius suprà meminimus, in quo agitur de iuramentis, retegiturq; haud obscura coniuratio omnium ordinum, quæ erat aliquando & est etiamnum adhuc alicubi, pro Papa contra Iesum Christum filium Dei, Neq; parui momenti res est, Cùm enim isti Osores sæpe nobis obijciant, non modo Notarios, Iureconsultos, Sacrificulos, Monachos, Canonicos, Abbates, Præpositos, Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, Primates, sed Duces, sed Reges, sed denicq; Cæsares, qui usq; adeò demittunt se Papis, ut ad suauiandos eorum pedes & penè uestigia & puluerẽ prorruant, multum intererat scire, hoc fieri ab illis coactè & non sponte. Nam Papæ, inaudita tyrannide, cogunt eos, uelint nolint, iuramentis se astringere, quòd uelint mancipia eorum esse, In primis, ad id proderat illorum iuramentorum formulas in publicum proferre, ut omnes commonefierent Prælatos, quos Papę ad Concilia solent conuocare, solenne iuramentum præstitisse, quòd perpetuò contra omnem hominem (sunt uerba ex formula iuramenti) uelint Papatum defendere atq; conseruare. Osius, inquam, huius quoq; libelli diserte meminit, uerum ubi conuitijs debacchatus fuerit, & illud, quod paulò antè

D . dix=

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH

diximus effutiuit, nempè Vergerium uiolasse iusiurandum deo præstitum, mox fugit à cõgressu, hoc ne est respondere & confutare? cur non ostendit aut Petrum reliquos Apostolos, aut ueteres Rom. Episcopos reliquos totius Christiani orbis Episcopos (ut de reliquis taceam) adegisse, ut iureiurando fidẽ obstringerent, quòd uellent eorum uasalli & mancipia esse? AT. Futilis est, ut dixi: Nam aut dissimulare oportuit, aut si cõfiteri uolebat, se eum quoq; libellum legisse, oportuit refellere & confutare quæ cõtraria suo Idolo uidebantur (siquidem potuisset) q̃p cùm minus fecerit, non est dubium, quin cordati uiri iudicaturi sint, quòd desperauerit, se posse cõfutare. HI: Quin animaduerti istum Aposcopum, ad eundẽ modum contrà Brẽtium egisse, recitat. n. eius modo uerba, modò sententiam, sæpissimè etiã peruersè et præpostere, quandoq; truncatè, Rhetoricat, ludificat sophistica, & prestigijs, postq̃p autem uno uerbo frigidè respondit, atq; inepte & multò sępius callidè & insidiosè, mox solet abire, ut canis in Ægipto, bibit & fugit, Sed audi quid postremò loco de Vergerio: Fuit (inquit) aliquando Vergerius in Christi corpore, quomodo sunt humores mali in humano corpore, qui cum euomũt, corpus releuatur, sic et iste, postea q̃p exiuit, Christi corpus, Ecclesia, multum est releuata, gaudẽdum, ut sit exiuisse talẽ, Hic puto ad hunc modum respondurum Vergerium, si fui malus humor in corpore uestrę Ecclesię,

multo

multò deteriores humores (ut tuo modo de uiris doctissimis et pijs loquar) fuerunt in eodē corpore, tā multi ex omnibus partibus Europæ, qui suis scriptis uestras Idolomanias, nostra ætate, uiriliter oppugnāt: Nam ex his neminem esse palam est, qui nō fuerit aliquandò in corpore uestrę sinagogę, sed potenti manu Dei indè abscisi, fuere in Christo inserti, ut suauissimos fructus nunc ferāt. Quare uos uideritis, an gaudēdum uobis sit exijsse tales, et an corpus uestrę Ecclesiæ fuerit ob illā ueluti uomitionē (ut tu dicis) releuatum, an uerò longè amplior facta fuerit ægritudo, ut iam sit lætalis. Verum quicqd iactites Osi, puto te aliter scribere, quàm sentias (ut sæpè alioqui soles) maluisses. n. ut sub tua Babylone māsissemus oēs, aut si reuerà lætaris, te esse omnium mortalium arrogantissimum, quis non uidet? Certè plurimi affirmant, & credibile est, Papas cum suo satellitio non lętari, sed discrutiari animo, qp tam multi exierimus, ut nunqp desit uarijs artibus ambire, ut ad se redeamus, sed hinc licet æstimare, quanta sit tua rabies, quòd tibi ipsi minimè cōstes: hic enim dixisti gaudendum esse, quòd exierim, at alibi dicis, Pontificem incredibiles animi cruciatus perferre, dum secum reputat quid nos moliamur, addisqp nostrates hoc tēpore multò grauissimam seruitutē uobis Papisticis Episcopis effeciisse. ATH. Oportebat mēdacē esse memorem, sed hic apparet, Osium nō fuisse memorē, qui dixerit gaudēdum esse exiuisse talem.

HIL. Quòd si diceres Osi, alios esse, non Vergerium, propter quos Papa incredibiles animi cruciatus perfert, & alios esse, non Vergerium, qui hoc tempore seruitutem uestrorum Episcoporum multò grauissimam effecerint, responderem, imo, te duobus in locis disertissimis uerbis testatum reliquisse, quòd Vergerius fuerit tibi causa, quamobrem hanc molestiã & laborem scribendi nunc subieris. ATH. Ego, si Vergerij loco essem, nihil essem solicitus quid de me garriret Osius, imo lętarer, & in laude ponerem, quòd à tam magno Phariseo atq; hipocrita maledictis proscinderer. Sed cur putas hunc tam acerbè & uirulenter agere, ut præ rabie non uideat quid dicat, & sibi ipsi aduersetur? HIL. Ex innato odio Euangelij, cui Vergerius seruit, ut periculum faceret, an posset excutere è manibus sereniſsimi Regis & reliquorum Polonorum Vergerij libros, qui (ut ipsemet Osius fatetur) libenter leguntur, ut morem gereret Lippomano, à quo scit Vergerium, utpotè Christianum, hominem summo odio haberi, deniq; quia putauit se rem gratam facturum Domino Papæ, ab eo enim uenatur purpureum galerum, Aposcopus ambitiosus, et nunc Romæ est, eius uenationis gratia. AT. Fortasse nõ ità acerbè perstringit Brentium. HIL A. Imo multò magis, sed propinat se nihilominus deridendum, Ait enim Brentium non aliundè constare, quàm ex felle, & ideò summam esse in eo amarulentiam, præterea uocat

illum

illum iocularem & leuissimum hominem, uocat petulantem & improbum, doctrinam eius plenam seditionis & rebellionis, scurram, mimum, asotum, satellitem Sathanæ, & quid non? ATHA. Hæc conuicia in Brentium iactantur ab hoste piæ doctrinæ, & (ut uno verbo omnia complectar) a Papista: Nam quòd Brentius paulò liberius, præter suam consuetudinem, in Asotum inuehitur, excitatus fuit rei indignitate & aduersarij impietate, Bellum enim Brentio est, non cum amico ueræ Christi ecclesiæ, sed cùm impudentissimo propugnatore Antichristi. Quæso autem te, undè isti Osio tanta arrogantia & licentia? ubi tantos spiritus concepit? HIL. Cardinalatus animus, quare decet eum arrogantiorem & truculentiorem esse. Adde, quòd antè biennium, aut triennium Osius fuerit haud mediocriter extimulatus à quoppiam ex nostris fratribus, ut non potuerit se continere, quin nunc, per occasionem huius libri, conceptã rabiem euomeret, & ulciscereturſuum dolorem. ATH. Quid? Scripsit ne aliquis aduersus illum? HIL. Scripsit. ATH. Quis nam? HIL. Hieronimus Mencelius pastor ad S. Nicol. Islebij, uir pius & eruditus, qui probè eum depexuit, nulla habita ipsius mitræ, aut episcopalis ordinis ratione, cùm uocarit eum maledicentissimum impostorem, improbum, uanum, conuitiatorem, criminatorem, uirulentum, mendacem, uenenatum, ad ueritatis prædicationem surdum, impu-

dentem, Sycophãtam, Nequisimum Dei hostem, Insidiosum, Astutum, Ambitiosum, Garrulum, qui nihil habeat, præter inanem strepitum uerborum, Lupum immanem, PseudoEpiscopum, Tyrañum, suis in summa coloribus pinxit hominem, atq; id in sola adeò dedicatoria, ad Illustrisimum Radziuillum, epistola, præfationeq;. Titulus libri est. Responsio ad calumnias Osij, in quibus tum Elbingẽses, tum omnes alios, qui Augustanæ Confessionis doctrinam amplectuntur non solum schismatis, sed defectionis ab Ecclesia & Heræseos accusat. HIL. Cœpit ergò innotescere Ecclesijs noster Osius? nesciebam. ATHA. Cœpit quidem, uerum innotescet magis atq; magis, non multò post, incedetq; clarioribus titulis atq; elogijs exornatus, aut certè in clarioribus locis. Verum dic mihi Hilari, quàm probas tu, ut nostri paulò seuerius aliquandò excipiant istos Osios? sunt enim qui non probent, quòd ad hunc modum arguantur, atq; increpentur. HILA. Paulus aliter sentit, cum Timotheum monet, ut arguat, increpetq; eos, qui sanam doctrinam non sustinent, qui à ueritate aures auertunt, quantò ergò magis, si eam acerbissimè & truculentissimè insectentur, ut facit Osor? Deindè, si licet, ut certè licet, excutere, aut extorquere gladium è manu furiosi, licet quoq; exuere omni existimatione, conculcareq; tales Aposcopos calamo

mo furentes, Cur parceremus? cur non grauissimè obiurgaremus eum, quem uidemus tot horribilia mendacia, totq; criminationes iactare in sponsam Christi, atq; in filios Dei, nostros fratres, ut eos in odium atq; in inuidiam omnium adducat, principum præsertim, qui postea de nostris Ecclesijs durius statuere cogitent. Quare censeo non esse parcendum istis furiosis atq; blasphæmis, imo uix habere cordi gloriam Dei eum, qui parcendum existimat, præsertim, cum prius fuerint moniti atq; obiurgati, nec tamen desistant, imo indies uehemẽtius nos urgeãt, ut facit præfractissimus Osius atq; incorrigibilis. Sed audi diligenter id, quod nunc dicam, quod me mirum in modum commouit, & tibi quoq; haud dubiè stomachum mouebit, statim initio operis (absolui enim quæ ad præfationem pertinent) sic orditur. Fuisse antè XL annos Christianum orbem in summa pace & consensione, ut dici de eo potuerit, quod in Genesi scriptum legimus, erat terra labij unius & sermonum eorundem, quodq; scribitur in actis Apostolorum de his, qui primum in Christum credere cæperunt, multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, omnes Christum vnanimiter professos fuisse, in hoc solo gloriatos & nullum potuisse sibi nomen dari glorioſius existimasse. ATHANASIVS. Bone

Deus, quid audio, ità ne Osius antè XL annos in Papatu, omnes Christum fuisse professos? HILA. Omninò ità, ne dubites, in prima adeò pagina, hoc principium dedit adueniens, Audi etiam quid subij-
, ciat. Homines fuisse rectos & simplices, qui non in
, contentione sermonis, sed in simplicitate fidei reg-
, num Dei esse crederent, nec aliud scirent Euange-
, lium (audi Athanasi, audi) nisi quod à Christi spi-
, ritu profectum, de Christo, per Christi discipulos,
, scriptum esset. ATH. Dicerem hominem delira-re, sed uocabulum delirij mihi non uidetur sufficere ad exprimendam rei indignitatem & absurditatem, Vix in sum̃a credidissem, inter eos, qui uolunt pro doctis haberi, esse aliquem tanta leuitate & uanitate, nisi forte sit astutia & malitia, qua uoluerit sereniss-imo Regi imponere, deinde etiam alijs, qui paulo in-cautius legissent, ut uerò ab his, quæ adduxisti, po-stremis uerbis incipiam, Falsissimum est, ità, ut fals-us nihil unquam scriptum, auditum, aut cogitatum fuerit, quòd scilicet ante XL annos homines nul-lum aliud Euangelium sciuerint, nisi quod à Christi spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos fuisset scriptum: Nam tale Euangelium iacebat om-nino neglectum, neq; in scholis, neq; in Eccleſijs, multò minus in priuatis ædibus sonabat, Quid di-co iacuisse neglectum? Conculcatum erat contume-liosè Paparum & suarum creaturarum pedibus, ob-rutumq; magnis ceu montibus traditionum & nu-

garum

garum humanarum superstitionum, Idolomaniarum & blasphemiarum, Quid aliud, nisi hoc, quæruntur nostri, totos hosce XL annos? cur tantum in scholis, tantum in Ecclesijs uiuis uocibus & scriptis laborant? imo cur plurimi passi sunt, sibi sanguinem & uitam eripi, nisi quia non potuerunt sibi temperare, quin Papas grauissimè accusarent, quòd uiderent eos proiecisse ex Ecclesijs & conculcasse pedibus (ut dixi) Illud Euangelium, quod à Christi spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos scriptum est? HIL. Quid si iste Osor ueritatis fortè sibi persuaderet (ut vulgus Papistarum solet) quòd Christus suo ore instituerit mandaritq; seruanda ea prorsus omnia, quæ in Paparum templis hodiè cernuntur atq; audiuntur? ATH. Non est tam rudis, aut cæcus, qui si Euangelia in manum sumpserit, non uideat, quanta fuerit grauitas, quanta maiestas Ecclesiæ à filio Dei institutæ, et uicissim, eum, qui sit in Papistarum templis cultum & agendi modum, esse inanem fucum, & tenuem quandam umbram religionis, omnia autem à Christo instituta, fuisse inuersa & corrupta ridiculis additionibus falsisq; inrerpretationibus, non ergò sibi persuadet quod tu putas, sed haud dubiè malus Osor, prudens & sciens, uoluit imponere (ut prius dixi) Serenissimo Regi suo & quibuscunq; posset, atq; illud lectorum animis instillare, quòd Papisticæ Ecclesiæ non aliud seruent Euangelium, quàm quod à Chri-

sti Spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos scriptum fuit, & quòd nos simus hi, qui tale Euãgelium detestemur, uelimusq; obtrudere quintum, nescio quod, Euangelium. At nos reuerà suscipimus & reuerenter exosculamur istam propositionem, diuinam prorsus, (libenter eam repeto, quia summopere mihi placet) Non esse scilicet audiendum ullum Euangelium, nisi quod à Christi spiritu profectum, de Christo, per discipulos Christi scriptum est, imo nullo alio telo contrà Papistas utimur, quàm hoc, & nullo alio, quàm hoc, maior uastitas facta est in toto Papatu. At iste malus Osor præclarum istud axioma pro se nunc arripit ineptè & impudenter, aut subdolè & malicioſe potius. HILA. Sed aliud in his, quæ recitaui, uerbis annotaui, ait antè XL annos fuisse homines simplices, qui non in contenrione sermonis, sed in simplicitate fidei regnum esse Dei ctederent. Ego nihil dubito, quin Osij sit sententia, prorsus nihil referre, si homines ignorent, quid Christus reuerà, & quid Apostoli docuerint, prorsusq; nesciant reddere eorum fidei rationem, sed satis esse, si responderint, se credere uera esse omnia, quæ à sacrificulis indies iubentur, nec sint soliciti, nec quærant amplius, ubi hoc dixerint, quicquid illi iubeant, siuè rectum, siuè prauum: Nam tales erant, qui ab Osio laudantur, & antè XL annos uixerunt, non è millibus, neq; è decẽ millibus unum inueniſſes, qui potuisset

tuisset ullam prorsus suæ fidei rationem reddere, hanc noster Osor simplicitatem fidei uocat, hanc laudat, hanc cupit reuocatam: Nam, in talibus tenebris, tyrannis commodius ab Rasis & unctis exercetur, Cùm autẽ uerbo FIDEI utatur, nõ est dubium, quin intelligat historicam fidem, non uiuam illam, non Spiritum Dei & Aram, qua salui sumus: Nam hanc ignorat animalis Osius. Sed aliud audi, iste ait, fuisse antè XL annos summam pacem & consensionem in omnibus Paparum Ecclesijs, ità, ut impudentissimè illas audeat cum Apostolorum Ecclesia conferre, quo nihil potest dici, excogitari ue magis ridiculum & blasphemum: Nam consensio inter eos nunquam fuit minor, quàm florente Papatu: Nunquã enim magis rixati digladiatiq; sunt monachi, in tam uarijs sectis dissecti, certè non paucioribus centum, & alij quidam Theologastri, in omnibus templis & in omnibus scholis, in quibus nihil audijsses præter quæstiunculas & nugamenta sophistica, quibus ueram Theologiam fędissimè inuoluerant atq; discerpserant, Quid multis? usq; adeò inualuerat ista pestis, ut in eo, cuius superius meminimus de emendanda Ecclesia libello, actum fuerit de ea, ex ipso Papatu, in quo erat nata & regnabat, ut etiãnum regnat, tollenda, atq;, ut prorsus uetarentur ab Episcopis rixosæ disputationes de rebus theologicis. Vellemus quidem eas nunquam fuisse literis mandatas: quia sunt, procul dubio, ho-

ſtes capitales doctrinæ filij Dei, ſed tamen, quandoquidem ſunt ſcriptæ, lætamur extare tales libros, quibus conuinci & confundi poſſint iſti Oſores, quos minimè pudet ſpargere, Eccleſias, quæ fuerunt ante XL annos, fuiſſe ſimiles Eccleſiæ Apoſtolorum, ſumamq; in illis fuiſſe conſenſionem. ATH. Reuerà qui legiſſet librum Oſij, neq; fuiſſet ſaltem mediocriter, in his materijs exercitatus, haud difficulter potuiſſet ſeduci, & putare Romanam Eccleſiam habere bonam cauſam, nos uerò peſsimam, hanc laudem Oſio tribuamus, ita eſt à Sathana edoctus HIL. Non eſt dubium, quibuſdam enim uerborum præſtigijs, ita ſolet aliquando lectorum oculis fumum offundere, ut uix poſsint diſcernere uerum ab apparente, ſaltem infirmiores ATH. Ante omnia optarim, ut quicunq; is demum ſiuè Brentius, ſiuè Vergerius, ſiuè alius fuerit, qui prouintiam reſpondendi iſti uenenato libro ſuſceperit, diligenter curet, ut benè diluat quod iſti Oſores & Staphyli tanta lætitia & exultatione nobis exprobrant, de quibuſdam diſſenſionibus, quæ ſint inter noſtrates, quod uideo nullo negotio poſſe fieri, Certè ſi propterea noſtra doctrina non eſt dicenda uera & genuina filij Dei doctrina, quia nos, in hoc renaſcentis Euangelij initio, ſtatim pòſt tam denſas tenebras & tam magnas difficultates, ſimus adhuc in aliquo articulo diſſentientes, neq; ea, quam profitebantur Apoſtoli genuina filij Dei doctrina erit dicenda; Nam

eo-

eo tempore quoq; extiterunt, etiam inter ipsosmet Apostolos, dissensiones & altercationes, nimirum inter Paulum & Barnabam, inter Petrum & Paulum, atq; inter alios quoq;, ut opus fuerit Concilium congregare, statim in illa primitiua, tanta diuini Spiritus luce referta, quanta nulla unquam Ecclesia fuit. HIL. Dicam tibi Athanasi similitudinem, qua soleo uti, si quando incido in Papistas, qui me, propter nostrorum dissensiones, diuexēt (ut solent, cùm aliud uix habeant, quod nobis obijciant) & audiam quid tu sentias. Quispiam succidit ingentem syluam, radices extirpauit, terram subegit aratro sæpius & benè comminuit, mox optimum semen in ea proiecit, quod enatum est fœliciter, creuit & ematuruit, uerum quid? unà cum frumento enata est Zizania (ut fit, præsertim si fuerint noualia) quæ potest quidem euelli & à frumento segregari, sed studio & labore opus est. Nunc quæro an laudandus sit, qui bonos agros illic, ubi erat syluа, magnis laboribus & erumnis, fecerit, bonumq; frumentum seminarit, an uerò uituperandus: quia uidetur fuisse origo & causa, ut Zizania enata fuerit, quam tamen omni studio curat à frumento segregare & seorsum absumere? ATH. Est facilis responsio. Nam quis non uidet, summè esse laudandum qui hoc fecerit? HIL A. Ergò sumus laude, non uituperatione digni, cùm superstitionum, idolomaniarum & blasphemiarum, quæ in nostris Ecclesijs creuerat syl-

uam, adiuti à Deo & patre D. N. Iesu Christi, securi uerbi sui, succiderimus, extirpauerimusq́, purum autem Euangelium ibidem seminauerimus. Quòd si aliquæ malæ doctrinæ, in peruersis quorundam mentibus, interea enatæ sunt, non sumus uituperandi. Quæ, malum, est ista calumnia? quasi, ut istæ nascerentur de industria laborauerimus quod non pudet malignos Osios & Staphylos nobis exprobrare ac non potius laborauerimus, ut illustraretur gloria Dei, quam etiam ob causam dies noctesq́ cogitamus, qua ratione possimus illas malas doctrinas, & uerè Zizania euellere, nec desperamus successurum id nobis, scimus Dominum uelle, ut euellantur propediem. A TH. Faciunt luculentam iniuriam Euangelio Filij Dei, non solum nobis isti, qui aiunt sectas, aut hæreses à nobis esse profectas. HIL. Atquî hæc est perpetua Osij Cantilena, nunquàm ab hac desistit, ut neq́ Staphylus. A TH. Vis dicam undè sint sectæ & hæreses? à Papa & à suis clientibus satellitibusq́: Nam, cùm is sua tyrannide impediat, ne autoritate principum & magistratus possit fieri ubiq́ Ecclesiarum, ad normam Euangelij reformatio, populi autem interea esuriant bonum uerbum Dei, multi incidunt in clancularios præceptores, à quibus malam (proh dolor) doctrinam hauriunt: Nam uidere licet eas prouintias, ubi autoritate principis & magistratus, est constituta religio

ligio, hic haud fermè inuenias sectarios, aut per paucos & eos ualdè occultos inuenias, in ditionibus uerò papisticis, haud dubiè plures, Cùm enim non habeant publica autoritate Ecclesiam constitutam, pariunt sibi sectas in angulis, maximo nostro cum dolore, ut nemo sit, qui se illis magis obijciat, quàm nos. Sed (ut tu dixisti) speramus fore, ut Pater cœlestis sit, per Spiritum sanctum, indicaturus rationem atq; uiam, qua possint tolli, atq; vnà dissensiones componi, Sciat autem Osius hoc multò citius futurum, quàm ipse vellet: Nam ipse in primis, pro suo amarissimo in renascentes Ecclesias Christi zelo, palam lætatur atq; exultat, quòd sectas & dissensiones alicubi videat. Potuimus, per Dei gratiam, quod omnium maximum, difficillimum, atq; impossibile videbatur, hoc est, auellere nos & extricare a tyrannide & unguibus Paparum. Quare nihil metuendum, quin, per eandem gratiam, possimus deinceps quæ minora sunt conficere, iacta sunt enim bona fundamenta, imo bona pars fabricæ est superædificata, principium autem (si modò principium tantum habemus) plus esse, quàm dimidium totius, omnes norunt. HILARIVS. Redeo ad pauca illa verba, quæ ex initio Osiani libri recitaui, Obserua obsecro, quam pudendum &

quam

quàm enorme mendatium hic quoq; effutiat, Ait. n.
» quòd ante XL. annos omnes unanimiter Christum
» profitebantur & in solo Christo gloriabantur, quo
» nomine nullum sibi dari posse nomẽ glorioſius exi-
stimabant. A T H. Vt nihil istos pudet tam falsa spargere, quàm fidelis putandus erit Osor, in reliquis rebus recitandis, si hic in tam aperto mendatio depræhenditur? H I L. Vtinam id fuisset, quod recitat, antè scilicet X L annos, omnes unanimiter Christum fuisse professos, omnes in solo Christo gloriatos, quo nomine nullum sibi posse dari nomen glorioſius existimasse, Hoc si fuisset, Ecclesia Christi staret meliore loco, & nos tot labores non exantlaremus, non tantæ inuidiæ, tanto odio, & tantis periculis capita nostra obiiceremus, ut Christus, qui fuerat obliuioni cum ea doctrina, quam attulit è sinu patris traditus, in memoriam, & ueluti postliminio, reuocaretur. Diximus suprà, istum Osorem esse deteriorem Papis, deteriorem Cardinalibus & reliquis hominibus sui ordinis, atq; ità est profectò, illi enim uerecundius uidentur hanc causam agere, & non usq; adeò omnem pudorem frontemq; abiecisse, certè iustificantur ab isto nonnihil, illi enim in eo, quem diximus de emendanda Ecclesia libello sic aiunt. Te uero speramus electum (a-
» gunt cum Paulo iij. ut nomen Christi iàm O B L I-
» T V M à gentibus & à nobis Clericis restituas in
» cordibus & in operibus nostris, ægritudines sanes,

oues

oues Christi in unum ouile reducas, amoueasq; à
nobis iram Dei, & ultionem eam, quam meremur
iam paratam, iam ceruicibus nostris imminentem.
Papa ergò cum delectis quibusdam Cardinalibus
& Episcopis, disertissimis uerbis atq; ingenuè fate-
tur, sibi imminere ultionem Dei, propterea quòd
Christum obliuioni tradiderit, neq; in operibus,
neq; in cordibus illum amplius haberet. Legati
etiã Concilij Tridentini, quorum duo fuerunt Pa-
pæ, Montanus & Cruceius (tu quoq; eorum paulò
antè meministi) ad hunc modum sunt contestati.
Meritò de nobis dicitur quod Propheta, in persona
Dei, ueterem populum accusat dicens, Duo mala
fecit populus hic, dereliquerunt fontem aquæ uiuę,
& foderunt sibi cisternas non ualentes continere a-
quas. Deinde subdunt: Sacerdotes contempserunt
legem meam & polluerunt sanctuaria mea, inter sa-
crum & prophanum non habuerunt distantiam.
Principes in medio, quasi lupi rapientes prædam,
ad effundendum sanguinem, ad perdẽdas animas,
ad auarè sectanda lucra. Hæc ille, quæ utinam
ad illa solum tempora pertinerent, ac non nostri
quoq; temporis imaginem referrent. Hactenus Le-
gati in eorum admonitione: quæ palam extat in
tertio conciliorum tomo, & uolui hic aliquantò
fusius, quàm tu feceris, eorum uerba recitare,
cùm maximè ad rem faciant. Quem uerò appellant
fontem aquæ uiuæ, nisi Christum, qui seipsum eo

nomine appellauit? quas cisternas dissipatas appellant, quæ non possunt continere aquam, nisi abusus, superstitiones & Traditiones humanas, quæ non conueniunt cum uerbo Dei? Quarè ingenuè saltem retegunt sua vulnera, licet minimè sanauerint, ac ne ullam quidem unquàm medicinam fecerint, At Osius reclamat, non est ità, inquiens, uos enim dicitis Christi nomẽ esse uobis oblitum, quem etiam deseruerit uoscꝫ contempsisse & polluisse eius doctrinam & legem, conuersos autem ad ea, quæ minimè possunt cum illius doctrina consistere. At falsum dicitis: Nam Christum constantissimè retinetis, in solo Christo gloriamini, ut optimi Christiani sitis. ATH. Omninò magna est Osij impudentia, quam crediderim ipsismet Papis & Cardinalibus, utpotè non usqꝫ adeò imprudentibus & rabiosis, nauseam allaturam. HIL. Quàm uerò id falsum, quòd, antè XL annos, omnes fuerint in solo Christo gloriatos? Nam eò uentum erat, ut Christus non fuerit agnitus (ut dici solet) inter alios sanctos, imo nullus fuit sanctulus, qui non pluris fieret, quàm Christus: Nam Christus nunquam asciscebatur pro patrono, aut tutelari Deo oppidorum et ciuitatum, Christo rarissimè dicabantur templa, aut altaria, sed sancti erant tutelares, sanctis dicabantur templa & altaria, & non modò his sanctis, quorum uita & mores fuissent comperti, sed sanctis nescio quibus fictitijs, quos nemo potuit di-

cere

cere, quid fecerint, aut ubi terrarum uixerint. In his ergò gloriabantur antè XL annos homines, non in Christo, ut mentitur Osor. Alia consimili impostura utitur, ubi Serenissimum Regem suum monet, ut cunctos populos sibi subiectos in ea religione uersari iubeat, quam Petrus Apostolus tradidit Romanis, quasi nos ab huius diuini Apostoli doctrina & religione abhorreamus. A T H. Atquî ego puto, si inclyta Polonia deberet in ea religione, aut doctrina uersari, quam Petrus Apostolus tradidit Romanis, eam in nulla fortè religione uersaturam: Nam Petrus Apostolus nullam fortasis tradidit Romanis, cùm (iuxtà quorundam sententiam) Romę nunquam fuerit. At obserua uerbum TRADIDIT, cùm enim unica illa epistola, quam scripsit Petrus (altera enim nõ putatur eius esse, nec tamen eam reiicimus) pauca omninò religionis capita complexus fuerit, isti Osores poeticè fingunt, Petrum, ut etiam alios Apostolos, multa constituisse, quæ ab ipsis Apostolis, non fuerunt literis mandata, atq; has esse, quas Traditiones appellant, ego superius dixi esse Quintum eorum Euangelium, sed, nos una cum Euangelio, quòd à Spiritu Christi profectum, de Christo, per discipulos Christi, scriptum est reuerenter suscipimus eam, quæ uerè est Petri doctrinam, in eius scriptis comprehensam, ut semper magis atq; magis in ea opinione confirmer, quòd iste Osor non aliud in animo habuerit, quàm,

ut Sereniſſ. Regem decip eret abduceretq; quàm longiſsimè ipſius animum à noſtratibus, ac propterea dixiſſe, ſuos Papas, nullum aliud Euangelium amplecti, quàm quod à ſpiritu Chriſti profectum, de Chriſto, per diſcipulos Chriſti, ſcriptum ſit, & nunc addidiſſe, Regem debere imperare, ne quis aliam doctrinam doceat, præter eam, quam Petrus Apoſtolus docuit, quaſi nos aliud Euangelium uelimus, quàm quod à ſpiritu Chriſti profectum (quod ſæpè libenter repeto) de Chriſto, per diſcipulos Chriſti, ſcriptum eſt, & aliam, quàm Petri doctrinam. HIL. obſeruaui alium item locum, in quo Oſor idem agit nititurq; Sereniſsimo Regi perſuadere, nos minimè acquieſcere Petri doctrinæ, Sed longe diſſentire ab eo, quod Petrus, imo etiam ab eo, quod Paulus docuit. ATH. O mendaciſsimum Oſium, ſi hoc dicit. HIL. Videamus num dicat, Recitat hæc uerba Hieronymi. Quiſquis es aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod antè neſciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vſq; ad hunc diem ſinè iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum. Quis autem non uidet reprehendi hic à Hieronymo aſſertorem quendam nouorum dogmatum, quæ neq; Petrus, neq; Paulus agnouerant,

unde

unde necesse est, ea fuisse æthnica, aut ex eo genere, quod Christus apud Iudæos suo sanguine induxit atq; obliterauit, atq; idcirco dixisse Hieronymum, se velle in senectute tenere eam doctrinam, in qua natus fuisset: quia statim ab incunabulis eam hauserat, quam Christus & eius Apostoli docuerãt, nondum scilicet ità conspurcatam & corruptam, ut nunc est. Sed audi quid deindè Osius, & quàm miserè torqueat verba Hieronymi. Quid tibi videtur Brentí? An non eiusdem verbis rectè nos uti contrà vos possemus? Cur post mille quadringentos annos docere nos conanimi, quod anteà nesciuimus? Cur profertis in medium, quod neq; Petrus, neq; Paulus, neq; quisquam legitimus eorum successor edere voluit? Vsq; ad hunc diem, sinè ista doctrina vestra, mundus Christianus fuit, illam adulti fidem tenebimus, in qua pueri nati sumus, Sine Athanasi, ut ista verba discutiã, Primum ait, cur post mille quadringentos annos docere nos conanimi quod antè nesciuimus? Sic solet vulgus in Papatu (ut suprà attigi) putat enim filium Dei D. N. Iesum Christum ea omnia instituisse, quæ nunc in papisticis Ecclesijs audiuntur & videntur, nos autem nouam quandã & nunquam prius auditam doctrinam concinnare, atq; hinc est quòd toto pectore abhorret à nobis, Osius ergò nititur hunc crassum vulgi errorem obtrudere (si posset) Sereniſsimo Poloniæ Regi. Atq; illud in primis olfacio, hic velle suam papisticam

Missam dexterè insinuare, quasi ea antè mille quadringentos, aut quingentos annos fuerit, statim in primitiua Ecclesia, ad eam formam, qua nunc cernitur, instituta: Nam & alibi obseruaui, eum ad hunc modum scripsisse. Nos quidem neq; moribus, neq; cæremonijs alijs utimur, quoties tremendum Deo sacrificium offerimus, quàm quibus usi sunt sancti Patres nostri, iam indè à mille quingentis annis. Quamuis enim successu temporis accesserit precum nonnihil, & pleraq; ad decorem addita sint, & ad excitandos homines ad deuotionem, de re tamen ipsa nihil est mutatum. ATH. Proh, quot & quàm grauia mendacia uideo, in his tam paucis uerbis. Quis enim iam nescit, nõ fuisse in usu Patribus nostris iam millibus quingentis annis, istas missarum nundinationes, ut neq; multiplices atq; ineptas istas cæremonias, quib. nunc utuntur in Papatu sacrificuli missificãtes, sed successu temporis fuisse sinè iudicio, nõ modò sinè spiritu Dei consarcinatas? extant boni libelli hac de re Valentini Fanij, atq; aliorum, ibi quærat qui uelit et inueniet quo tẽpore, & à quibus Papis, fuerint factæ illæ tam multæ tamq; blasphemæ accessiones. Deinde, quod Osius ait, nihil esse mutatum ex prima institutione cœnæ dominicę, ità falsum est, ut nihil possit esse falsius: Nam retinent quidem Papistæ pauca illa uerba, quib. Christus in cœna usus est, sed præposterè intellecta, sed præposterè pronunciata, sed contrà mentem & sen-

sum

sum Christi, sexcẽtis modis, detorta atq; usurpata, ut si Apostoli reuiuiscerent, essent haud dubiè, magna cum indignatione, exclamaturi, Qualis hæc larua? quale monstrum? quantæ & quàm horrendæ hic idolomaniæ atq; blasphemię in unum aceruum congestæ? HIL. Sinamus, ut, qui Osio respondẽdi prouinciam sumpserit, hanc partem, quæ ad missam attinet, exagitet, si uidebitur, Sequar ego in expendendis uerbis, quæ ex ipso recitaram.

Cur profers in medium quod neq; Petrus, neq; Paulus, neq; quisquam legitimus eorum successor edere uoluit? Osius ad uerba Hieronymi hic addidit de suo, neq; quisquam legitimus eorum successor, ut designaret Papas & Episcopos, sed nos istorum, si doctrinam Petri & Pauli conculcant, ut certè conculcant horribiliter et sæpissimè, nullam prorsus rationem habendam censemus, habeant carnales Papistæ quantam uoluerint, quod uerò diuini Apostoli Petrus & Paulus docuerunt, id reuerenter suscipimus & reueremur, ut turpissimè mentiatur Osor, qui secus de nobis spargit. Sequitur adhuc, usq; ad hunc diem sinè ista doctrina uestra mundus Christianus fuit. Nomine duntaxat Christianus & titulotenus aliquandiu fuit, non re ipsa: quia genuinam Christi doctrinam mundus proiecerat, & pro ea, merum Pharisaismum & Papismum susceperat, Postremò concludit Osius: Illam adulti fidem tenebimus, in qua pueri educati sumus.

Tenete

Tenete uestro magno malo quicunq; sentitis cum Osio, nati estis in fœdissimis tenebris, odistis solem à Deo missum Euangelij, & ne uobis eluceſcat oculos auertitis, quin affirmatis, illum tenebras esse, & Sathanismum, quocirca digniſsimi estis, qui mox ruatis præcipites in ignem æternum, qui paratus est Osio & sequacibus eius, nisi crediderint Euangelio & pœnitentiam egerint. ATH. Quàm imprudens est illud quoq;, quod moneat conſeneſcẽdum in ea fide, in qua quis natus est. Est perpetua uox craſsiorum papistarum, & non aliud Hebrei, non alid Turcæ solent adducere. Sed quod ad Hieronymi, quæ recitasti, uerba attinet, ego Osio ad hunc modum responderem. Cùm nos reprehendamus præsentem & eum, qui ante aliquot annos fuit, statum Eccleſiæ, quæ Romæ est, quanta est isthæc tua ineptia Osi qui uicisſim obijcis autoritatem Hieronymi, quod a puritate doctrinæ eã Eccleſiam laudarit, quæ ante mille & amplius annos Romæ fuit? quaſi uero ea fuerit consimilis isti Romanæ, quæ nunc est, plena superstitionibus, plena idolomanijs craſsiſsimis fœdiſsimisq;, posteà inuectis, quas ſi Hieronymus posset uidere, nõ dubitamus, quin multò acrius uos esset excepturus, quàm nos faciamus. HIL. Animaduerti hoc esse Osio peculiare, sæpiſsime ad hunc modum ineptit, adducit enim alicubi Cypriani autoritatem, qui, millibus ducentis ab hinc annis, scripserit, solam esse Romanam Eccleſiam,

am, ad quam nunquam acceſſum habuit perfidia. Vndè Oſius ſic uidetur ratiocinari. Ergò nec poſtea ulla falſa doctrina ad Rom. Eccleſiam acceſſum habuit, Quid uerò ſtultius, quàm ad hunc modum colligere? Quocircà dicam ego de Cypriano, quod tu nunc de Hieronymo dixiſti, ſi Cyprianus poſſet intueri ſtatum Eccleſiæ, quæ nunc Romæ eſt & fuit antè multos annos, Deum immortalem, quàm excandeſceret, quàm acueret ſtilum aduerſus eam, & peculiariter contrà Oſium, Non te pudet (diceret) abuti meis uerbis ad conciliandam autoritatem iſti Rom. Eccleſiæ, quæ tàm turpiter degenerauit, ut nihil minus ſit, quàm Apoſtolica. Volo alium adhuc locum addere, in quo Oſius idem repetit atq; iterum ſtrenuiſsimè mentitur, nos ſcilicet in religione, quam Petrus docuit, minimè uerſari, imo nihil eſſe apud nos ea execrabilius. A TH. Ieſu, utitur ne tam duro uerbo? ait ne EXECRARI nos Petri Apoſtoli doctrinam? HIL. Ait, audi modo. Cùm Papiſtæ Catholicam doctrinam & religionem reuera proiecerint conculcarintq;, nomen ſaltem Catholicorum nituntur mordicus retinere. Quare Aſotus adduxerat .l. cunctos, cod. de ſumma Trinitate, in qua Theodoſius Imperator, cùm eo tempore coortæ fuiſſent contentiones de Triade, iubet ſuos ſubditos agnoſcere eam fidem & doctrinam, quam Petrus Apoſtolus docuit, & quam ſequuntur Damaſus Romæ, & Petrus Alexandriæ Epi-

scopus, quòd scilicet una sit Patris, Filij & Spiritus sancti, sub pari maiestate et sub pia Trinitate Deitas, Deinde addit Imperator, Hanc legem sequentes
» Christianorum Catholicorum nomẽ iubemus am-
» plecti, reliquos dementes, uesanosq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere. A T H. Quid? uult fortasis Asotus, aut Osius nos autoritate huius legis inter hæreticos proijcere, & recensere? H I L. Maximè, an non nosti? A T H. Indoctissimè, iniustissimè: Nos enim secundum
» Apostolicam disciplinam, euangelicamq; doctri-
» nã Patris, Filij & Spiritus sancti unã Deitatem sub
» pari maiestate & sub pia Trinitate credimus (sunt uerba legis) quemadmodum Damasus Episcopus Romanus, & Petrus Alexandrinus Episcopus crediderunt, in hoc, ab illis minimè dissentimus. Non ergò possumus esse Theodosio Imperatori hæretici, cùm eos demum Hæreticos esse pronunciet, qui secus de Trinitate sentiunt, quàm illi duo Episcopi senserint. H I L. Recte, audi Brentium, qui idem respondit quod tu, sed cogor eius uerba recitare, quò melius queas absurdam Osij responsionem intelli-
» gere. Non uidet prę animi sui impotentia, quid pro
» se, quid contra se dicat. Primum enim Petrus Apo-
» stolus ueram & rectam docuit religionem, ac Da-
» masus Romanus & Petrus Alexandrinus rectam
» fidem de Triade (de hac enim tum præcipuè ageba-
» tur) sequuti sunt. Nos autem nunc loquimur de

Pontifi-

Pontificibus & Episcopis, qui docent & sequuntur impiam religionem: et tantum abest, vt verã de pietate doctrinam agnoscant: vt etiam eam ferro, igne, laqueis persequantur, vult'ne Asotus, vt etiam tales sequamur magistros & sacerdotes? Det nobis Petros Apostolos, det nobis Damasos Romanos, & Petros Alexandrinos, qui veram & sinceram Apostoli Petri doctrinam sequantur, & habebit pios principes, non auditores tantùm, sed etiam adiutores. ATHA. Rectè Brentius: nam, quicquid in alijs articulis Damasus & Petrus Alexandrinus senserit (sat scimus in plerisq; alijs male sensisse) de Trinitate rectè sensit. At quid hic Osius? HIL. Quid nugatus fuerit de Damaso & de Petro Alexandrino, haud dubiè dicturus est vel Brentius vel Vergerius, cùm Osio responderit: nam quædam valdè calumnioſa & inepta, magna quadam insolentia & iactatione, congessit. Et tanden inquit, si credis Damasum recte sensisse, cur ergo Papatum impugnas Brenti? cur missam? cur consecrationem virginum? cur erectionem altaris? cur vnctionem sacrationemq; ? cur Ecclesiæ dedicationem? cur Chrismatis confectionem? nam omnia hæc Damasus defendit. ATHA. Atqui non video Brentium dixisse, quòd Damaso per omnia subscribat. HIL A. Nihil minus, sed tantùm dixit, eum de Triade rectè sensisse. Sed veterator osius mirè cauillatur,

hoc præcipuè in loco. At de his sinam, vt alij suo tempore, nunc ego tantùm de Petro Apostolo pergam dicere, En Osij verba: Docetis, quã doquidem Christus pro peccatis nostris semel satisfecit, nulla deinceps opus esse satisfactione, atquî non ità Petrus Alexandrinus, nõ ità, quem ille Ducem sequutus est Petrus Apostolus: Christus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. Vide quàm ridiculè & stultè Osius velit probare, nos debere pro peccatis satisfacere, quia, inquit, Petrus dixit, Christum cùm passus fuerit pro nobis, reliquisse nobis exemplum, vt nos quoq; pro nostris peccatis patiamur. ATHA. Proh quid audio, O egregium Theologum, Ergò esset nobis moriendum pro peccatis nostris, quia Christus pro peccatis nostris est mortuus. HILA. Probè intelligis, sensus verò verborum Petri est, quòd sit nobis patienter ferendum, si, præter meritum, sumus aliqua iniuria affecti, idq; exẽplo Christi, qui cùm conuitijs incesseretur, non regessit conuitia, cùm malis afficeretur, non minabatur, sed rem iustè iudicaturo committebat. Vide præcedentia: nullum enim dubium esse potest, quin hic sit sensus. Cùm verò nos reprehendat Osius, quòd doceamus, nulla esse opus satisfactione nostra, audi quid Petrus statim subiungat, & hunc quoq; reprehendat, si nos reprehendit. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super patibulum, cuius uibice

vos

vos estis sanati. An non hic locus iugulat Osium, qui exigit nostras satisfactiones pro peccatis, quasi Christus non pertulerit peccata nostra in corpore suo, quasi frustrà mortuus sit? ATH. Responderet, Christum peccata nostra pertulisse quidem in corpore suo, sed quo ad culpam tantùm: quare reliquum esse, vt nos patiamur quoq; in nostro corpore, aut in nostro marsupio satisfaciamusq; quo ad pœnam. HIL. Eat in malam rem cum istis ineptijs et blasphemijs, quas sol Euangelij ità patefecit et dissiecit, vt pudeat de illis loqui: Nam essent nobis illæ tam multæ fæces euoluendæ, quas de indulgentijs, deq; Purgatorio Papistæ somniarunt & congesserunt, vt culinæ & ventri consulerent. Audi quid adhuc Osius de Petro Apostolo, vt demonstret nos omninò eius doctrinam execrari, Exigit à nobis, inquit, Euangelium fructus & opera digna pœnitentiæ, Dicit idem Petrus: Satagite, vt, per bona opera, certam vestram vocationem faciatis, vos, exclusis bonis operibus, fidē solam sufficere docetis. Est ne consentiens hæc vestra doctrina Petri Apostoli doctrinæ? ATHA. Vis, vt hic prior dicam quid sentiam? HIL. Dic. ATH. Aut insignis impostor, aut sacrarum literarum rudis iste sit oportet, aut fortè vtrunq;. HIL A. Vereor profectò, ne vtrunq; sit. Possemus Osio respondere, tria illa verba à se producta ex Petro, nempè PER BONA OPERA, non reperiri in fonte græco, licet in vul-

gatis versionibus habeantur. A T. Scio non haberi, sed donemus hoc illi. H I. Recte sentis, donemus: nam qui præcedentia legerit in Petro, videt eum id omninò velle, vt rectè factis testemur nos Christianos esse. Nos quidem dicimus cum Apostolo, ꝙ fide iustificemur, non operibus: hîc quidem, ad iustificationem scilicet cõsequendam, excludimus bona opera, cùm hîc reuerà sola fides, qua gratiam apprehendimus, sufficiat. Sed quòd bona opera vbiq; respuamus & cõdemnemus, est insignis calumnia, vrgemus enim bona opera, docentes, ea esse testimonia, indices et fructus fidei, ex quibus filij Dei agnoscamur, & fieri non posse, vt non producat bona opera, qui verè sit iustificatus: quemadmodum fieri nõ potest, vt ignis non illuminet, & nõ calefaciat. Bona autem opera intelligimus, q̃ sunt nobis commendata & præcepta à Deo, nõ quæ ab hominibus excogitata. Deniq; certum scimus, docente in scripturis Spiritu sancto, quòd nullis nostris operibus possimus pro peccatis satisfacere (absit tãtus error) sed quòd Deus (pro sua inenarrabili clementia) affigens dilectũ filium suum patibulo, voluerit ipsius sanguine, & morte sibi satisfieri. HIL. Breuibus rem totã complexus es. Pergit Osius atq; inquit, ꝙ nos in quauis potius, q̃ in Petri religione versemur, & non esse quicq; apud nos ea execrabilius. A T. O impudentiã singularẽ. H I. Postea subiungit, ꝙ ipsi Papistæ cum doctrina Petri per omnia cõsentiant, nos autem ex diametro cum ea pugnare, negare nõ posse;

posse: Nam, si maximè, inquit, negare velitis, vel ipsi
libri vestri vos mendacij conuincent, omni genere
blasphemiarū referti. A T. Egregiū Osiū, & digniſ-
simū profecto, quem suus Antichristus mox ornet
trib, aut quatuor mitris, totidēq; purpureis galeris,
non modo uno, q; tam acriter et tanta virulentia ge
nuinā Christi doctrinā studeat insectari, tamq; stre-
nuè mētiri. H I. Aliquis posset totidem verbis Osio
respondere, q; nihil sit apud Papistas Petri doctrina
execrabilius, cum qua nos quidem per omnia cōsen
tire, illos aūt ex diametro cū ea pugnare, negare nō
posse. Nam si maximè negare velint, vel ipsi eorum
libri eos mendacij cōuincent, omni genere blasphe-
miarum referti. A T. Pulcherrimè quadrāt in Papi-
stas. Habes ne plura, q̄ in isto Osio notaueris? H I.
An plura habeā? audies atq; obstupesces. His colo-
ribus et hac arte rhetorica, quam audies, nititur Sere
nis. Regem continere, ne à Papatu resiliat. Petri-co-
uia est nō longè à Cracouia oppidum, vbi Comitia
regni maiora solent haberi, antè triennīū cùm habe-
rentur, actum illic fuit, de suspendenda Episcoporū
authoritate & iurisdictione, qui voluissent grassa-
ri in pios, anteq; vlla fieret cognitio: suspensa igi-
tur fuit, vt ad huc meritò manet suspensa, manebitq;
(vt speramus) perpetuò: atq; hoc illud est, q; tam
malè habet Osium: ideò, veluti furoris œstro perci-
tus, quærit vlcisci, saltem calamo pro se & collegis
(quorum tamen nōnullos bonos esse, nec probare

Osij factum sat scimus) si non potest igne atq; ferro: Post aliquot menses, aliquæ tum consiliariorum, tum priuatorum ædes, in eodem oppido, turbine disijcebantur. Hîc ergò insurgit futilis Osius, atq; inquit: Noli putare Rex fortuitò hæc euenisse, Sed scias hanc vocem quandam fuisse Dei, qui scilicet minatur, se deindè immissurum multò grauiorem tempestatem in vestra omnium capita, quam miserit in fastigia domorum, si viderit vos velle ab obedientia Rom. Ecclesiæ discedere, adducitq; hic exempla Chore, Dathan & Abiron. ATH. O ineptum rhetorem, qui tam leuicula re sperauit, se posse grauissimum Regem territare, quasi verò res sit insueta & tam magni momenti, vt tempestates & turbines aliquando disijciant domos, quæ ex lignis construuntur, vt Petricouiæ fit, vbi non sunt alia, q̃ lignea ædificia: An portentosum est, si talia tempestatibus turbinibusq; disijciantur? Vix esset portentosum, si marmorea fuissent. HIL. Audi aliam rhetoricam Osij. Narrat Carolum Quintum Imperatorem habuisse, antè paucos annos, perexiguas copias, fuisse totius fere imperij præsidijs destitutum, Protestantes verò exercitum & numero lectissimorum militum, & omnibus rebus bello necessarijs instructissimum contrà Cæsarem collegisse, Sedisse tunc Deum pro tribunali, & quasi lata sententia pronunciasse, Carolum Q. Imperatorem suæ doctrinæ propugnatorem esse, & victoriam incruentam

entam illi conceſſiſſe. ATH. O animalem Oſium, qui ignorat Deum ſolere ſuos ſub crucibus affligere, & nolle, vt ferro vincamus, non enim ſunt carnalia arma militiæ noſtræ. Deindè ſi iſthæc argumentandi ratio valeret, Pōtifices, Scribæ, & Phariſæi adhuc poſſent gloriari, quòd filium Dei ſuperaſſent, cùm illum omni contumeliarum genere affectum cruci potuerint affigere. ATH. Gloriati quidem fuerunt eo nomine. Sed cùm paulò pòſt ex ſepulchro Chriſtus, de mundo, de morte & de inferno glorioſiſsimè triumphans ſurrexiſſet, omnis eorum gloriatio euanuit repentè, fuitq; in ſummam infamiam conuerſa. HIL. Videor mihi intelligere, quorſum hoc dixeris. Nam qui profligatus & uictus paucis antè annis uidebatur, nunc uincit Chriſtus. ATH. Probè intelligis, id ipſum uolui dicere. HIL. Sed alium quoq; locum audi ex Oſio, qui mihi nunc in mentem uenit, cùm Caroli Q. in Hiſpania mortui meminerimus, Exultat libro tertio, quòd nullum regnum magis ſit ab Hæreſibus (ſic ipſe loquitur) intactum, quàm Hiſpaniarum regnum, imò quòd nec dici quidem audierit de noſtra doctrina. ATH. Infœlix Oſius, qui ſe tam multis mendacijs deridendum propinat, Nam palam eſt, in Hiſpania quoq; Euangelium indies ſe exerere, ità, ut propter eius confeſsionem plurimi fuerint cōiecti in carcerem, plurimi igne conſumpti, & plurimi ex omnibus ordinibus profugerint,

ut taceam de Nicodemis, qui sunt multò plures. Obsecro quid de regno Angliæ Osius? HIL. Obiter pauca, lætaturq; ad Papatum illud redijsse. ATH. Desinat ergò lætari, cùm uno atq; eodem die, atq; eadem ægritudine, nimirum quartana, elata fuerit Maria Regina, & Reginaldus Polus Cardinalis, Papæ Legatus: successerit autem in regno Elizabet, Mariæ germana soror, uirgo admirabilibus & prorsus diuinis uirtutibus ornata, inter quas illa est præcipua, quòd renascentis Christi doctrinæ studiosissima est, ut nihil sit dubitandum, quin collapsas Ecclesias propediem sit instauratura, fremente Papa cum suis Osijs. HIL. Sine, pergam de Osio, qui librum suum insarxit modò rhetoricis, & quidem ineptis (ut uidisti) quibusdam coloribus, modò deprauationibus, manifestisq; mendacijs, modò conuicijs & uirulentijs, cuiusmodi hæc una est ualde insignis. Nititur alicubi incendere Sereniss. Polonorum regis animum, ut sua Maiestas, quæ suapte natura clementissima est, mandet Vergerium trucidari, ubicunq; possit reperiri. ATH. Iesu, trucidari ne? HIL. Trucidari, audi locum. Cum Brentius affirmasset, ad Episcopos solos, eosq; piæ doctrinæ hostes, diuino iure minimè pertinere cognitionem ac dijudicationem doctrinæ Ecclesiasticæ (ut sæpè diximus) taxat aliquando (& merito) illorum corruptissimos mores & crassam imperitiã. Osius ergò Regem affatus, inquit, si hunc locum,

quo

quo Brentius nobis maledicit defendendum co= ¶
ram te, pientissime Rex, susciperet Vergerius, asse= ¶
reretq; nos minimè esse idoneos Ecclesiasticę doctri ¶
næ iudices, quem hic esset accusaturus alium præter ¶
te? cuius enim arbitrio, præterquam tuo & à Cano= ¶
nicis eliguntur & à Pontifice Rom. confirmãtur E= ¶
piscopi? cuius nisi tua culpa fit, ut Ecclesiasticę doctri ¶
nę nos idonei iudices esse non possimus? Quam ad ¶
rẽ uenit huc Vergerius, nisi ut tibi insultaret, ut po= ¶
puli contra te seditionem excitaret, quòd tales Epi= ¶
scopos solitus sis creare. Et alibi inquit, Vult Ver= ¶
gerius, ut sibi quisq; sit Rex, ut sibi quisq; sit Episco= ¶
pus, ut in sua quisq; causa sit iudex. Et subiũgit, Vult ¶
Vergerius, ut pereat tuum regnum, & tu scelus hoc ¶
ferẽdum INTERRIS putabis, & nõ AVFE= ¶
RENDVM potius curabis? AT. Video uene= ¶
natissimum Osoris animum: hi sunt Episcopi: an ¶
nõ saltem hoc in loco præ se fert spiritum & mode= ¶
stiam, qua dignissimus uideri possit, ut ad dijudicã= ¶
das oẽs Ecclesiasticę doctrinę causas, ueluti Apos= ¶
tolus aliquis, aut Angelus, etiã inuitus, solus accerse= ¶
retur? Non ne pudet grauissimum seditionis crimẽ ¶
intentare homini innocenti? tamq; turpiter de eo ¶
mẽtiri, quòd uelit, ut sibi quisq; sit Rex, & ut regnũ ¶
pereat? Præterea, decet ne Episcopum instigare, ne ¶
sua Regia Maiestas sinat amplius uiuere seruum Ie= ¶
su Christi, sed curet trucidandum, ubicunq; demum ¶
sit? non enim dixit, ne pateretur eum in Polonia

viuere, ſed, ut nuſquam IN TERRIS pateretur viuere, & AVFERENDVM. O crudelem, o ſanguinarium Oſium: Nam quòd ait, non poſſe reprehendi aliquorum Epiſcoporum imperitiam & vitam, niſi unà Rex, qui tales elegit, reprehendatur, falſum eſt: tanta enim ſolet eſſe hypocriſis, tanta importunitas, tantaq; aſtutia earum Harpyarum, qui opibus Epiſcopalibus inhiant, ut ſæpè decipiant bonos Reges. Quid? quòd aliquando à Regibus eliguntur nonnulli, qui non ſunt uſq; adeò mali, uerum ab illis peſtilentibus cathedris & luxibus corrumpuntur non multò pòſt, quod multis in locis vidimus contigiſſe? Quam hic culpam habeant Reges, ſi Epiſcopi in malos & impios viros euadunt? Reprehendet ne ipſos Reges, qui illos Epicureos reprehẽderit? Sic reprehẽdendus eſſet Chriſtus ipſe filius Dei, quòd Iudã Iſchariotem in Apoſtolũ elegiſſet. Audi alias calumnias Oſianas. ATH. Subſiſte obſecro, nam video aduentantem F. Stellã, qui cum mihi negotium eſt grauiſsimum: neq; poſſum differre, quin ſtatim agã de eo. Quid ſi poſt aliquot horas rurſus conueniremus, aut etiam craſtina die, eiſdẽ de rebus collaturi? HIL. Quando uolueris redibo ad te. Mihi quidẽ multo cõmodius uidetur, ſi craſtina die: Nã interea uerſarer in noſtro Oſio, unde poſſem tibi afferre noua monſtra tanq; ex Aphrica. AT. Placet, cras huc redibo, aurib. ſitientib. HI. Sed certo ſcio, me allaturum aquã ſatis putidã, tu uideris, an ea uolueris ſitim explere.

Dialo-

DIALOGVS SECVNDVS.

HIL. Adsum, ut condixi, & putidæ aquæ fero, plus satis: rectè factum, quòd hoc tempus nostro colloquio interposuerimus, Nam interea totum me dedi lectioni Osianæ, ità, ut multò plura possim nunc recensere, quàm feciſſem heri. ATH. Memini te heri incepisse dicere de virulentijs, decp calumnijs Osianis. HIL. Ità est, pergam de his loqui. Osius inquit, Lutherum in sua Postilla dixisse, homines deteriores esse, quàm fuerint in Papatu, & alibi, decies eos esse Sodomitis peiores. Quare hîc insolẽtissimè se effert Osius, & triumphum agit, ad hunc modum uociferans: Audite irrefragabile testimonium Idoli vestri Islebiensis, audite vestrum Deum loquentem, huius enim verba nihil aliud sunt iudicio vestro, nisi verba Dei. ATH. Videtur mihi Dauum turbulentum agere in scæna, perge. HIL. Si mentiri potest Deus vester, mentiri potest hæc scribens de uobis Lutherus, qui nusquam scripsit verius, quàm vbi, quem fructum attulerit doctrina sua, planum fecit orbi uniuerso: qua fronte igitur audet Asotus iste Brentius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui sint Ecclesiasticæ doctrinæ iudices? ATH. Video insolentiam, sed vnà video virulentiam & calumniam multò maio-

rem: Rectè enim Lutherus cõquestus est, homines postquàm illuxit illis excellens & singulare Euangelij donum, postq; Pater cœlestis illis manifestauit dilectum filium suum, D.N. Iesum Christum, si adhuc hæreant in peccatis, multò deteriores esse, quàm cum essent in Papatu: Quia multò grauius peccat & deterior est, qui norit voluntatẽ Domini, & non facit eam, quàm qui non norit: si in Papatu, hoc est, in tenebris, ubi nescitur gratia & misericordia Dei & Christi, sed remissio peccatorum fertur accepta modo bullis nescio quib. modò alijs imposturis, homines malè viuant, est quidem reprehendendum, sed multò magis, si malè viuant, ubi Ecclesiæ sint ad normam Euangelij reformatæ, in quibus possunt à fidelibus ministris intelligere inexhaustam illam charitatem Dei, qua dedit filium suum, cuius sanguine & morte peccata nostra abluerentur. HILA. Sic sentio, libenterq; audiui, quòd me in dicenda sententia præueneris. Quocirca Osius excidit ex triumpho, parturiebat montes cum sua inepta exageratione, & natus est ridiculus mus. Ego ad ea, quæ tu dixisti, hoc addiderim. Cùm Lutherus dixerit, suos auditores esse peiores illis, qui Sodomæ habitarunt, alluſit apertissimè ad locum Matthei, ubi Christus inquit, & tu Capharnaum usq; ad cœlum exaltata, usq; ad inferos detraheris, quoniam si in Sodomis editæ fuissent

issent virtutes, quæ editæ sunt in te, mansissent usq; in hodiernum diem. Idem voluit dicere, noster Lutherus, vos auditores mei auditis cotidie renatum, nostra ætate, Euangelium, hoc est, bonum nuntium de Filio Dei, qui pertulit peccata nostra in corpore suo, iamq; est patefactus vobis homo ille perditus, qui se extollit supra id, quod dicit, Deus, aut numẽ, adeò, ut in templo Dei tãquàm Deus sedeat, sese Deum esse ostendens, hoc est, Papa qui contra Christum docet, pecunia scilicet præstita, & nostris operibus peccata remitti: pro quo beneficio planè incomparabili, cùm grati esse deberetis, pœnitentiamq; agere, nec tamen à vobis fiat, peiores estis habitatoribus Sodomæ, Quia, si apud eos tanta fœlicitas Euangelij & gratia, quanta est apud vos, fuisset patefacta, illi melius se gessissent quàm vos. Sed aliud habeo, quod hic dicam, in quo turpissima cauillatio & calumnia Osij patefiet. Hoc est Brentij Paradoxum, quod sæpe repetere opus est, cognitionem & dijudicationem causarum Ecclesiasticarum pertinere, non ad Episcopos tantum, imò ne quidem ad eos Episcopos, qui sunt veræ Ecclesiæ Dei hostes, sed ad Reges & Principes sæculares, adhibitis Ecclesiarum ministris, alijsq; viris, qui sint pietate, eruditione, prudentiaq; ornati. Cunq; non dubium sit, quin multi sint huiusmodi (Deo gratiæ) inter nos, censuit

fuit Brentius hos omnes debere cum pijs Regibus & Principibus in Concilijs, tanquam iudices interesse. Osius uerò petulantissimè obstrepens, Qua fronte inquit, (ut superius audijsti) audet Asotus iste Brentius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui sint Ecclesiasticæ doctrinæ iudices? Quare quis non videt istum Sathanicum Osium, omnes Reges & Principes, qui Euangelio nomen dederunt, unà cùm Ecclesiarum nostrarum Pastoribus, alijsq; doctis & pijs viris, isto horribili conuicio salutare, quòd sint omnes decies Sodomitis peiores, ità ne Osi? & nostros tam atroci contumelia afficis? & testimonio Lutheri peruersè abuteris? Quasi Lutherus dixerit, omnes, quotquot sunt nostræ religionis Reges, Principes, Pastores, aliosq; viros doctos, decies esse Sodomitis peiores, neminemq; exceperit, & non potius increpauerit aliquot, qui fortè huiusmodi fuerant. Et cùm addideris eodem in loco Osi hæc verbula: Habes ne quod possis contradicere? Dico me hoc habere, quòd sis malus vir, insignis deprauator & calumniator, quodq; à Deo sit tibi grauissima pœna expectanda, nisi resipueris. Sed adhuc tecum agam Osi, tu cùm prius ausus fueris affirmare, Lutherum vesperi benè potum & hilarem, postridiè manè repertum esse in lecto mortuum (et hac quoq; in re mentiris strenuè) cùm illum nominaris Sacrilegum & Seditiosum, denicq; cùm omni conuiciorum genere

re

re oneraſſes, & (quantum in te fuit) turpificaſſes, ſcurriliter addidiſti eum eſſe noſtrum Deum, neq; te pudet hîc quoq; noſtros Reges, Principes, & reliquos noſtros ordines, tanta contumelia & iniuria afficere, quaſi ſimus tam rudes, tam impij et blaſphemi, vt habeamus coopertum flagitijs hominem pro Deo, uobis iſtud eſt peculiare & perpetuum, vt ex Cardinalium armento vobis adſciſcatis vnum, quem inſtar Dei, imo prorſus pro veſtro Deo colatis: hoc de vobis uerè dicemus, uos de nobis falſiſsimè, imo addo amplius, nos eatenus Lutherum audire, quatenus doceat ea, quæ verbo Dei, purioriſq; veteris Eccleſiæ ſenſui & conſenſui ſint conformia: quòd ſi poſſumus deprehendere, illum alia docere, reijcimus, et ipſemet in ſuis ſcriptis à nobis frequenter petit, ut, niſi conſentanea verbo Dei doceat, reijciamus. Vos verò quid? mandet veſtrum idolum Papa, & verè veſter Deus, quicquid ab horribili eius impietate blaſphemum, quicquid contra clarum & apertum verbum Dei poteſt excogitari, affirmatis eum omninò eſſe audiendum, fingitisq; nõ poſſe errare. Hoc igitur intereſt inter vos, & nos, quòd vos inſignẽ aliquem Epicureum habere ſoletis pro Deo, è cuius placitis nec latum vnguem audetis diſcedere, Nos Patrem ipſum cœleſtem, cum eius dilecto Filio, & Spiritu ſancto pro Deo habemus, libenterq; interea audimus & honoramus ſeruos Dei, qui præferunt nobis ſacrarum literarum faces,

noscq; ad uerã earum intelligentiam excitant, quemadmodum inter alios Lutherus fecit, tam salutare Dei organum, quàm tu es Sathanæ & Antichristi mancipium atq; organum Osi. ATH. Videris mihi habere Osium antè oculos, imo cum eo congredi, ità totum ad eum te conuertisse, & concitatè loqui mihi visus es. HIL. Boni consule, rapuerat me summa rei indignitas, cùm viderem istum hypocritam, tanta arrogantia, tam atrocib. conuitijs, nostros incessere. Sed cùm me indè reuocaris, pergã in eo cursu, quem institueram, et dicam quemadmodum cõtorqueat Caluini uerba, coneturq; persuadere, quòd pro Rom. Ecclesia faciant, cùm tamẽ summè illi aduersentur. Hæc sunt Osij. Quòd si charitatem haberetis Brenti, nunq; ab Ecclesia uos diuideretis, cuius si gremio conderemini, tum demum uerum scripturarũ sensum assequeremini. De qua Ecclesia loqueris Osi? tecum, n. uolo adhuc agere. Vbi nã est ista Ecclesia, in cuius gremio oporteat esse conditum, qui uelit assequi uerum sensum scripturarum? Respõdebis, haud dubiè, te loqui de Papatu, decq; Rom. Ecclesia, affirmabisq; eum demum assequi uerum sensum scripturarum, qui ab ista se nõ præciderit. Hoc iacto fundamento pergamus, & uideamus quid subiungas. Nam rectè quidam ex uestris admonet (uestros autẽ appello Sacramentarios quoq;, cùm ex uobis eos prognatos esse cõstet) rectè igitur Caluinus uester admonet, & peculiariter notandum esse dicit,

quòd

quòd non est extra Ecclesiam sanæ intelligentiæ scripturarum lux. Nunc dic mihi Osi, putas ne Caluinum hîc de Papatu, decq; uestra Ecclesia intellexisse; quòd scilicet, extra Romanam, non sit sanæ intelligentiæ scripturarum lux? Respõdebis, te minimè adducturum fuisse unius ex uestris hostibus uerba contra nos, nisi planè crederes, eum de Papatu, decq; Rom. Eccle. intellexisse. At, si hoc tibi persuades, asfirmo, te nec micam sanæ mẽtis habere, ut etiã communi sensu destitutus uidearis (regero. n. tibi in caput tuamet uerba, quę in quempiam ex nostris euomueras) Caluinus ne, de Papatu decq; uestra Rom. Ecclesia assereret, quòd extra illã non sit sanæ intelligẽtię scripturarum lux? Scis quid de ea sentiat Caluinus? q̃p in ea, quam tu defendis presentem Rom. Ecclesiam, sit extincta sanæ intelligentiæ scripturarum lux, sintq; meræ tenebræ, & per consequens, summa et horribilis sacrarum rerum prophanatio et abominatio. ATH. Hic est magnus stupor atq; lapsus. HI. Videris mihi sentire Osium, errore, aut incogitantia ad hunc modum de Ecclesia & de Caluino scripsisse, at ego aliter sentio: Puto enim illum probè nouisse de qua Ecclesia Caluinus senserit, sed malitiosè & calumniosè locum recitasse, ut periculum faceret, si quem posset ex incautis, minusue intentis lectorib. subuertere. HI. Facilè in tuam sentẽtiam uenerim: Nam est ualdè peculiare isti Sophiste,

contorquere verba, & sensum deprauare: audi locum ità similem, ut lac lacti non sit magis simile.

Confessio Augustana propè finem habet locum, in quo de Iurisdictione Episcoporum agitur: recitabo verba, vt soleo. Porrò, secundum Euangelium, seu (vt loquuntur) de iure diuino, nulla iurisdictio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum, nisi remittere peccata. Item cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere, & impios, quorum nota est impietas, excludere à communione Ecclesiæ, sine vi humana, sed verbo. His necessario, & de iure diuino debent eis Ecclesiæ præstare obedientiam, iuxtà illud: Qui vos audit me audit. Clarissimis verbis, vt vides, hîc agitur de Episcopo, veræ & genuinæ Euangelij doctrinæ addicto. Episcopos autem, qui huiusmodi sint, Brentius, & vnà cum eo omnes Ecclesiæ reformatæ libentissimè sument in Iudices, imo nullos alios volunt, nisi huiusmodi: hi ipsi sunt, de quibus Brentius intelligit, cùm ait, pios Principes, adhibitis sibi Ecclesiarum PASTORIBVS, debere causam de doctrina religionis cognoscere. Verùm quid Osius? quemadmodum superius deprauauit sẽsum Caluini, nunc sensum Cõfessionis Augustanæ contorquet & deprauat, conaturq; persuadere, quòd illa omnem huiusmodi cognitionem & dijudicationem reiecerit, in Episcopos

scopos Papisticos, qui sunt hostes veræ doctrinæ.
ATH. Manifestissima deprauatio: Nam non est dubium, quin Augustana Confessio intellexerit de pijs Episcopis & Pastoribus, quid enim illi cum Papisticis? cur illis præscripsisset, quale eorum munus esset futurum? HIL. Neq; etiam dubium est, quin Brentius semper dixerit, tales Episcopos, tales Pastores debere cognoscere de religione: non reijcit ergo (vt suprà diximus) à talibus iudicijs, nisi impios & hostes. At vide, quanta arrogantia insultet Osius, cùm nititur insinuare, quòd Confessio Augustana admiserit omnes indifferenter Episcopos Papisticos pro cœlestis doctrinæ iudicibus. Quanta (inquit) per Deum immortalem, est vis veritatis, vt etiam per hostium veritatis iugulum nonnunquam erumpat? ATH. Fucus & artificium veteratorium, ad captandos animos imperitorum. HIL. Quid mirum autem, si hominum verba audeat in alios sensus detorquere, cùm Spiritus diuini verba corrumpere ausus fuerit? ATH. Corrumpere ne? HIL. Corrumpere: Nam cùm omnino eius sententiæ sit, quòd nemo possit ex vllis notis cognoscere, qui nam sint ex Electis, adducens illum Pauli locum: nouit Dominus qui sunt sui, addidit verbum, solus: Nam solus Dominus, inquit, nouit qui sunt sui. Deinde cùm Petrus scripserit, quædam esse in Epistolis Pauli obscura, Osius locum recitans, conuertit quædam in multa. Multà,

inquit, Petrus dicit esse in Pauli Epistolis obscura. ATH. Horrendum, quanta solicitudine, & quàm pertinaciter isti contendant, omnem scripturam, non modò quædam loca in Paulo, esse obscuram & difficilem, ut territent, opinor, homines, ne ad eius lectionem accedant. HIL. Atq; etiam, ut ab illis interpretationem petamus, Sed petant carnales & hypocritę; nos (per Dei gratiam) alios habemus, vnde petamus. Aliam audi insignem deprauationem, cùm Brentius (quod sæpissimè cogor repetere) scripserit, cognitionem & dijudicationem de doctrina religionis, pertinere etiam ad pios Reges & Principes sæculares, adhibitis Ecclesiæ ministris, alijsq; pijs & eruditis viris. Osius, videns, hunc, quem Brentius describit, esse honestissimum cœtum, & prorsus dignum, ad quem de causis, ad religionem pertinentibus, referatur, nihil respondet ad rem, sed detorquet sensum Brentij, & ità cum eo agit, quasi dixerit Brentius, omnes, sinè discrimine, quotquot voluerint Concilijs interesse, atq; inter iudices sedere, esse admittendos, etiam quemuis ex fece vulgi. ATH. Scio nihil minus Brentium sentire, quàm hoc, Bone Deus, imo tã mihi absurdum videtur, vt vix credam ab Osio obiectum fuisse. HILAR. Non credis? faciam vt credas. En tibi
» ipsissima Osij verba. Et quod non modò Catholi-
» ci, verum ne hæretici quidem, quamlibet sæui non-
» nulli Tyranni, quin etiam ne graues quidem Chri-
stianæ

stianæ fidei persequutores, Imperatores ethnici, fas esse sibi putauerunt, ut inter Episcopos de causa fidei cognoscerent, id tu Brenti fas esse contendis? nõ modò Regibus aut Principibus, verumetiã cuiuis de fece vulgi, Audis? CVIVIS DE FECE VVLGI. ATH. Proh pudor. HIL. Quid illum puderet? hoc ter, aut quater repetit, perfrictissima fronte, nominans sutores, sarctores, zonarios & baiulos, quos ait Brentium velle, vt in Concilijs unà cum Episcopis sententiã dicant, Sed cum Brentius disertissimè dixerit, adhibitis Ecclesiæ ministris, ALIISQVE PIIS ET ERVDITIS VIRIS an hic queat intelligi fex vulgi, baiuli & sarctores, iudicet qui nõ sit deprauato atq; impio, quẽadmodũ est Osius, iudicio. In summa, putat omnia sibi licere, quia cum stupidis hæreticis (ut putat) negotium habeat. ATH. Sed non intelligo, quid sibi velit in his verbis, quæ recitasti, quòd scilicet Brentius faciat, quòd nõ modò Catholici, verum ne hęretici quidẽ, quàmlibet sæui tyranni, quin etiã ne graues quidem fidei persequutores, Imperatores ethnici, fas sibi esse putarunt. HIL. Dicã quid sibi velit, & uidebis quàm fortibus cornibus pugnet ista fera. Tu scis Athanasi, in ditionibus tyranni Turcarum licere missificare, (vt licet etiam nostram doctrinam profiteri) Si fortè illic, inter sacrificulos, aliqua de Missa, aut alio huiusmodi articulo oriretur contentio, Sacrificuli autem ad Tyrannum confugerent, qui inter eos iudicaret, at Tyrannus re-

sponderet,

sponderet, id non esse sui muneris, inferes ne propterea, tyrannum habere Sacrificulos pro sacrosanctis diuinisq; hominibus, quorum religionem & iurisdictionem nollet violatam? ATH. Nihil minus, Turca non tolerat Sacrificulos, vt velit esse inter eos, vbi agitur de doctrina religionis, iudex, sed sinit, ut rem suam agant, cùm uerò respondet, nõ esse sui muneris de eorum religione iudicare, eã nec laudat nec vituperat. HI. Recte, Verum quia Aurelianus Imperator Christianę fidei persequutor, Catholicis Episcopis, qui ad se confugerant, respondit, nolle inter illos & Paulum Samosatenum hæreticũ iudicare, Osius, quasi iudicio et autoritate Aureliani Imperatoris, quòd ita pronunciarit, in hac causa uicerit, exultat, et triumphum agit, insultans Brẽtio, quem ait superioris & huius ætatis hæreticos, quin & ipsos Ethnicos peruersitate superare, Audi uerba quæ statim sequuntur post illa, cuiuis de fece vulgi.
, Quæ est hæc animi tui impotentia? quod est illud
, tam ardens Apostolicæ sedis & Catholicorum Epi-
, scoporum odium? ut & superioris, & huius ætatis
, nostræ hæreticos, quin & ipsos Ethnicos peruersi-
, tate superare coneris, dum modo odio tuo plusquã
, Vatiniano satisfacias? Putat autem admirator tuus
, ille Vergerius, quòd peruerse docetur à te, id se pi-
, entissimo Regi & Domino meo probare posse?
, Errat Brenti, & quidem toto cœlo, quod aiunt, er-
, rat. Nescit fortasse, quàm sanctis parentibus, auis,
proauis

proauis & paternis & maternis prognatus sit, quàmq; semper abhorruerit, & nunc etiã abhorreat ab hoc vestro Sataniſmo. ATHA. Deum immortalem, quàm furit & debacchatur, ego regererem illi in caput eadem verba. Quæ est hæc animi tui impotentia Osi? Quod est istud tam ardens Euangelij & verę Christianę doctrinę odium, ut & superioris & huius nostræ ætatis hypocritas & impios homines, quin & ipsos Turcas peruersitate superare coneris, dum modo odio tuo plusquàm Vatiniano satisfacias? Sed dic mihi Hilari, Quid de Philippo Melanthone videtur tibi sentire Osius? venit nunc in mentem, quia video Brentium eius ferè collegam horribiliter proscindi. HIL. Quid? in Brentium & Vergerium audijsti multa magna & grauia conuitia fuisse iactata, quanquàm nec decimam tibi eorum partem retulerim, sed tamen vnicum conuitium, quod in Melanthonem iactauit, mihi videtur longè maximum conuiciorum omnium, quæ tum in Brentium & Vergerium, tum in reliquos nostrates eructauerit. ATH. Grauissimum conuitium sit oportet, quod nã illud est? et tamen nouimus omnes, Philippum Melanthonẽ esse permagnum ornamentum nostrarum Ecclesiarum, & delitias lumenq; politicorum studiorum. HIL. Ità est. ATH. Quid ergo ait ista rabula de Philippo? HIL. Dicã uno verbo. Osius mentitur, Philippum, pro sua virili, perficere conatum fuisse, ut Papatus instaurare-

tur, Quid potuisset dici, aut excogitari de tali et tanto viro magis contumelioſum? ATH. Posses ne mihi indicare ipsamet Osij verba? HIL. Possum, en tibi ea, prægnantiora, quàm putasses: Nunc verò nihil erat Flacce (alloquitur Illyricum, de quo modò dixerat, quòd Christum alium non nouit, præter eum, qui natus est Islebij, sic enim Osius loquitur)
» quòd immemor officij, tam acerbè tamq; contume-
» lioſe, benè de te merentem Præceptorem tuum acci-
» peres, quòd is, cùm necessarium esse videret, ordi-
» nem ac disciplinam in Ecclesia, quæ per Luterum
» vtraq; sublata fuere, pro virili sua, perficere conatus
» est, vt pedetentim eò reditus fieret, vndè facta est di-
» scesſio. Pium fuit hoc institutum hominis minimè
» mali, cui violentæ mutationes istæ, per Lutherum
» factæ, nunquàm placuerunt, cuius tyrannide, se tan-
» dem aliquandò liberatum esse nõ molestè ferre uisus
» est, cùm scribẽs ad Carlouitium, se deformiter ei ser-
» uiuisse fateatur. An nõ disertè dicit, Philippum, pro uirili sua, perficere conatum fuisse, ut ad Papatum redigetur? ATH. dicit quidẽ, sed strenuisimè (ut tu dixisti) mentitur, more suo, sed sine, habet Philippus innumerabiles discipulos, summa in eum beniuolentia & charitate, ut non vulgari eruditione & eloquentia, hos ergò decebit, etiam tacente Philippo, Osium pro dignitate excipere, illiusq; impudẽs os retundere, quod non dubitó facturos, eò magis, quòd in isto tam magno maledictorum aceruo reperient, se ipsos quoq; nominatim perstrictos, &

petu-

petulantissimè, extrà propositum, prouocatos: Osi=
us enim ad hunc modum. Somnia sunt Philippi
vestri Melanthonis, & ea diuini quiddam habere
credunt eius discipuli. Quàmobrem illi non nobis
ea obijcias. A T H. Sed quorsum hæc Osius? H I L.
Dicam, Recitarat verba Brentij, qui verissimè dixe=
rat, Episcopos Papisticos non conuenire in Conci=
lijs, in nomine Christi: Nam hoc unum præcipuè a=
gunt, ut consulant dignitati, opibus & gloriæ, ex
traditionib. non scriptis, et ex S O M N I I S mona=
chorum: quare Osius ad eum, quem dixi modum,
respondet, S O M N I A Philippi sunt uestri Me=
lanthonis &c. A T H. Nihil potuit frigidius, nihil
ineptius, ut prorsus extrà propositum (ut dixisti)
ista uipera (ex abundantia cordis) uideatur uoluis=
se bonum Philippum, unà cum suis auditorib. mor=
dere. HI. Verum cùm sibi, eo dicto, ualdè placuisset,
iterũ id repetit, quatuor paginis interiectis. Cùm. n.
dixisset Brẽtius, principes nõ debere agnoscere quę=
uis sacrificulorum & monachorũ S O M N I A pro
oraculis spiritus sancti, Osius rursus occinit suã in=
eptam cantilenã, atq; inquit: De somnijs, Brẽti cum
Philippi discipulis agas, qui somnia sui præceptoris
diuini quiddã habere iactãt, nos nõ alio loco somnia
habemus, quàm quo debẽt haberi somnia, siue mo=
nachorũ sint, siuè Philippi, siuè cuiuscunq; tandẽ al=
terius. A T. Video insulsam Osij cauillationẽ, dissi=
mulauit. n. se intelligere, q̃ Brentius uoluerit taxare
Papistas, qui reuerà patiuntur sibi obtrudi nugas

cucullatorum pro diuinis oraculis, Quæso te Hilari, solet ne iste, ad hunc modum, reliqua argumenta & fundamenta Brentij confutare atq; conuellere? HIL. Fermè ad eundem: cauillis enim & rimis nescio quibus conatur elabi. Vis proferam ad huc vnum atq; alterum ferè huiusmodi locum? ATH. Proffer, audiam. HIL. Brentius ait, Paulum, deindè etiam Canones descripsisse, quales debeant esse Episcopi, re autem ipsa, nos videre maximam partem Episcoporum, qui hisce temporibus suprema loca in Ecclesijs occupant, haud quaquàm respondere his conditionibus, quas Apostolus & Canones exigunt. Quare non posse dici, quòd talium prælatorum conuentus sit legitimum Concilium. ATH. Rectè Brentius: Nam sat nouimus, qualibus Curtisanis Papę solent dare administrandos, aut deglubendos vorandosq; potius Episcopatus, talibus ne (præsertim solis, quod sibi belli homines audent vendicare) permittemus, vt de doctrina religionis deq; salute animarum nostrarum cognoscant? à talibus ne in re tanti momenti pendebimus? HIL. A. Hic locus magni momenti est: Nam Papistæ solent nobis obijcere, quòd in veteribus conciljs soli Episcopi de doctrina religionis cognoscere & dijudicare solebant, ergò, hoc quoq; tempore, inquiunt, soli Episcopi debent de eadem doctrina cognoscere & dijudicare, & videtur hoc, prima facie, esse aliquid, & quod posset infirmiores irretire, sed (si rem expen-

expendas) nihil est reuerà: Nam veteres Episcopi non à Papis, sed à ministris Ecclesiæ et à populo eligebantur, quod magis notorium est, quàm quòd oporteat nunc probari; Atq; hi, conditionibus, quas Apostolus & canones exigebant, magna ex parte, respondebant, aut certe non erant aulici, seu Curtisani, antè omnia nondum in Ecclesiam Dei tam horribiles prophanationes irruperant, atq; inundauerant, neq; Episcopi erant tam arctis iuramentorum vinculis Papis obligati, tantaq; tyrannide oppressi, vt nunc sunt. Cùm ergo essent celebranda concilia, hi accedebant, et nulla habita Paparum, aut cuiusq; alterius ratione, quod sentiebant, quod didicerant, in illis temporib. quæ fuerunt aliquandò satis infœlicia & tenebrosa, liberè pronunciabant. Quare si velit Papa, ut mos antiquus obseruetur, soliq; Episcopi in Concilijs sententiam dicãt, vt fortasis olim fiebat, reddat Ecclesijs antiquum morem, permittat, quam sibi per tyrannidem vsurpauit, Episcoporum electionẽ ciuitatibus, liberetq; eos tam turpi seruitute, qua coguntur iureiurando promittere, quòd velint contra omnem hominem, quicquid Papa voluerit, defendere, et tunc crediderim, nostrates nõ recusaturos, ut tales Episcopi sint Ecclesiasticæ doctrinæ iudices. H I L. Est locus non parui ponderis, vt dixisti, sed hic dicerent Papistæ, si putas veteres Episcopos non usq; adeò malos & sacrarum literarum rudes fuisse, ut sunt nostri tempo-

C. nulla dist. 62.

ris Episcopi, cur ergò recusas parere Conciliis, in quib. illi neq; indocti neq; mali interfuerunt? A T. Non recuso parere, vbi video non esse deuiatum à verbo Dei, sed vbi deuiatum fuerit, non possum parere, prohibeor enim à uerbo Dei. H I L. Dicerēt, non esse credibile, si fuerint boni & docti viri, quòd deuiarint à norma verbi Dei. A T H. Et tamen apparet eos deuiasse aliquando, quemadmodum fecerunt etiam ex patribus multi extra concilia, vt fuerunt homines, & an reuerà deuiauerint, in hoc demum petimus legitimam cognitionem: cunq; legitimam dicimus, nihil minus intelligimus, quàm vt ea per tale Concilium fiat, in quo electi à Papis, iurati Papis, dependentes à Papis Episcopi, & quidem soli, omnibus reliquis exclusis, sententiam dicant. H I L. Nihil quicquàm potest in summa iustius peti, & nullo modo isti possunt dici idonei, in tam graui causa, iudices, vt stultissimè sint facturi, maximam q; ac incomparabilem iniuriam filio Dei atq; eius Ecclesiæ, qui in talia Concilia, in tales iudices, consentire vnquam voluerint, absit à nobis tanta impietas, vt spōsam Christi istis impuris Mitratis prostituamus. A T H. Sed quid respondit Osius ad id, quod ex Brentio recitasti, maximam scilicet partem Episcoporum, nostri temporis, non respondere his conditionibus, quas Apostoli et Canones exigunt. H I L. Sophisticatur, audi eius verba, Si non alios Episcopos dari tibi iudices, vis, quàm quales descri-

describit Paulus, qui sint irreprehẽsibiles, et sam Petrus Apostolus talis iudex nõ erit, ut cõtrà eum excipere nõ possis, scribit .n. Paulus, quòd in faciẽ illi restiterit: quia reprehẽsibilis erat. Agnoscis cauillationem? A T H. Quid ni agnoscerem, cùm tã clara et tam crassa sit? Apostolus primùm inquit, oportere Episcopum irreprehẽsibilem esse, deindè commemorans, quibus demum laudibus oporteat eum esse ornatum, ait, debere esse vnius vxoris maritum, vigilantem, sobrium, modestum, hospitalem, A PTVM AD DOCENDVM, iustum, alienum à contentionib. atq; ab auaritia. Quocircà Brẽtius verissimè dixit, maximã partem Episcoporum nostri temporis non respondere his conditionibus: ego verò addo, eos his conditionibus esse prorsus et ex diametro contrarios: Quis .n. non uidet, quàm turpi & obscœna vita, quanta desidia & somnolentia in grege pascendo, quàm diffluant luxu, quanta superbia et arrogantia, quàm nulla in pauperes charitate, quanta imperitia, præsertim sacrarũ literarum, quàm iniusti & crudeles, quàm cõtentiosi & litigiosi, quàm denicq; auari sint plericq;, & lõgè maxima pars eorum Episcoporum, qui creãtur à Papis? Hoc Brentius quæritur, hos negat esse, ut negamus oẽs, idoneos cœlestis doctrinę iudices. Verum cùm Osius animaduerteret, se reuerà nihil habere, quòd hic posset ingenuè atq; solidè respondere, rimulam inuenit, qua ægrè elaberetur, & aliquid respondisse

visus

visus esset. Nam omnibus boni Episcopi conditionibus, quæ ab Apostolo describuntur, dissimulatis, vnicum duntaxat verbum arripit, atq; , vt audisti, cauillatur, inquiens. Si non alios dari tibi vis iudices, quàm quales describit Paulus , qui sint irreprehensibiles , etiam Petrus Apostolus talis non erit. HIL. Probè intelligis argutiolam & fugam Osij. ATH. Sed posset illi ad hunc modum responderi, Nempè Petrum, cùm fuisset à Paulo obiurgatus, nõ fuisse pertinacem, sed abiecisse errorem, ità , ut cùm in Concilio sederet , non fuerit reprehensibilis , sed idoneus iudex, Quare, si Osiani Episcopi , Petri exemplo, desierint esse pertinaces, et errores abiecerint, desistemus dicere , quòd idonei iudices non sint. HIL. Non displicet. Audi alium locum, qui statim sequitur. Brentius inquit , Quò nos in tanto dissidio vertemus, quem tandem iudicem , quod iudicium agnoscemus? ATH. Qua de re loquitur? HIL. De Iudicibus Concilij. ATH. Nullus est reuerà in tota hac causa grauior & difficilior articulus, ità , ut nulla prorsus mihi videatur esse huius conciliandi spes : Nam neq; nos permittemus vnquam papisticis Episcopis, de cœlesti doctrina, deq; salute animarum nostrarum cognitionem & dijudicationem, non si millies moriendum sit, neq; vicissim papistici Episcopi vnquam permittent, vt, vel vnus, ex nostris Theologis unà cum illis in Concilio, ut iudex sedere possit. HIL. Non est dubium. Cum ergò Brentius

Brentius tantam & tam grauem viderit in hoc ar-
ticulo dissensionem, atq; difficultatem, audi quid
subiunxerit. Breuissimis & perspicuè respondebo:
eum agnoscemus iudicem, quem in Symbolo A-
postolorum iam indè ab incunabilis, & paterna atq;
auita traditione (vt & nos aliquid traditionibus
demus) didicimus iudicem viuorum & mortuo-
rum. ATH. Piè & sapientèr Brentius: Nam quò
in tam ardua & desperata causa recurreret, nisi ad fi-
lium Dei, qui eam tandem definiat, quandoquidem
inter homines de ratione & forma istius iudicij mi-
nimè potest conuenire? HIL. Ego idem sentio,
non potuisse magis sapienter & piè responderi. Sed
audi quid hic Osius. ATH. Iesu, audebit ne repre-
hendere? HIL A. Et quidem acerrimè & virulen-
tissimè, audi modò. Quid autem optarint aliud
omnes Parricidæ, Sicarij, Venefici, Fures, Latro-
nes, & quotquot sunt criminis alicuius rei capitalis,
quàm, ut nullus esset in terris iudex alius, præter
eum, quem profitemur è cœlo uenturum iudicē vi-
uorum et mortuorum, ut illis interea liceret, in quo-
rumuis fortunas et capita liberè grassari? ATH. At-
qui Brentius non dicit, se optare, ut nullus sit huius
causæ in terris iudex, quin potius semper ad piorum
iudicia prouocat atq; suspirat, sed cum uideat nō pos
se inter nos de iudicib. conuenire, commendo (in-
quit) causam filio Dei, iudici uiuorum & mortuo-
rum, cui, n. alij commendaret? HIL. Osius, more suo,

deprauat sensum Brentij, fingitq; eum dicere, quòd nunq; illi, nec somnianti quidem in mentem uenit. Sed arrige aures Athanasi, hîc hîc audies modestiam Episcopalem & prorsus Osianam: Postquàm enim enumerauit Parricidas, Sicarios, Veneficos, Fures,
» Latrones, subiungit, Atquî multis modis uos istis
» estis sceleratiores. ATH. Proh deûm atq; hominem
» fidem. HIL. Pergit Osius. Qui non in corpora, ue=
» rum in animas piorũ grassamini. ATH. Verè hoc saltem dicit, nos non grassari in uitam hominum, vt Papistæ faciunt: Nullus enim ex illis fuit vnquàm, propter doctrinam religionis, combustus, suspensus, capite truncatus, aut aquis mersus apud nos, cùm illi interea plus quàm centum nostrorum fratrum millium, ob confessionem piæ doctrinæ, tyrannicè & crudelissimè, hisce XL. annis per carnifices interfecerint. Quòd verò ad alterum attinet, nempè vbi Osius dicit, nos grassari in animas piorum, Dei & piorum iudicio æstimandum relinquimus, vtra pars in animas piorum grassetur, Papistæ ne, qui tam crassas idolomanias & blasphemias inuexerant, an nos, qui, vt eas, verbo Dei tollamus, capita nostra martyrio obijcere non dubitamus. HIL A. Audi quid subiungat Aposcopus. Sed quorsum tandem res Brentio redijt? de principum officio scribere cùm instituerit, ac propriam eorum munus esse docere, de doctrina religionis iudicare, nunc & eorum & mortalium

talium omnium iudicium excludit, neq; putat doctrinæ suæ quenquàm idoneum esse iudicem, præter solum Christum. ATHA. O infœlicem Osium, qui tam turpiter locauit ingenium & calamum Antichristo & Sathanæ, atq; ab illis edoctus impudentissimè calumniatur mentiturq; : Nam Brentium ardentibus votis, ad piorum iudicia suspirare iam diximus. HILA. Pergit Osius, sed verè dictum est illud, quòd omnis, qui male agit odit lucem. ATHA. Subsiste obsecro, vt istum mitratum calumniatorem conuincamus, Brentius, ut causam nostram tueretur, anno M. D. LI. ad Concilium Tridentinum accessit, Quid ergo vllulat Osius, eum odisse lucem? Oderunt Papistæ, qui reuerà non possunt ferre cognitionem: tametsi enim Concilium iactitent, tamen nihil minus habent in animo, quàm liberum & Christianum Concilium peragere, perge. HILA. Si te bonam habere causam Brenti confideres, legitimum Ecclesiæ iudicium non defugeres. ATHA. At hoc caput est, quòd quale sit legitimum iudicium, disputamus, De hoc conueniat inter nos, & statim Brentius aderit atq; alij vnà cum eo, perge. HILARIVS. Quoniam uerò tibi conscius es impiæ doctrinæ, sacrilegæq; separationis tuæ. ATHA. Subsiste, quæso, tam falsò hoc de Brentio dicit Osius,

quàm possumus nos verè de Papa, decq; suo satellitio dicere totidem ferè verbis. Quoniam tibi conscius es impiæ doctrinę, sacrilegæq; tuę à uera Prophetarum, Christi, & Apostolorum doctrina separationis & rebellionis, ideò à legitima doctorum & piorum virorum cognitione, toto pectore, abhorres, vellesq; nobis tuos Curtisanos, tuasq; Laruas coniuratas pro iudicibus obtrudere: perge.
» HIL. Præstabilius tibi videtur, ut sit Anarchia quę-
» dam inter Christianos, nec sit quispiam, qui uel co-
» gnoscat de sacrilegijs vestris, vel conuictos debitis
» pœnis afficiat, quò sic omnia uobis impunè licere queant. ATH. Virulentissima & venenatissima sunt hæc verba, omniumq; Regum, Principum & Statuum, qui se nostræ causæ adiunxerunt, honorẽ rectà petunt: Nam non obscurè dicit, omnia impunè in eorum ditionibus licere, neminemq; esse, qui sit solicitus, ne impia doctrina spargatur, & conuictos debitis pœnis afficiat, cùm longè aliter res se habeat: Nam Clarissimi Reges, Principes & liberæ Ciuitates, qui, proiecto Papatu, Ecclesias ad Euangelij normam reformarunt, summa diligentia cauent, ne in eorum ditionibus quicquàm doceatur, quod sit ab eorum confessionibus, & præscripto, quod verbum Dei habet pro fundamento, alienum, eos verò, qui aliena ab eo spargere ausos fuisse deprehensi fuerint, debitis pœnis afficiunt. In summa, qui causam hanc non haberet perspectam, Si Osium audiret,

audiret, omnia impunè sub nostris Regibus, Principibus, alijsq; statibus imperij Euangelicis licere sibi persuaderet, & verè esse Anarchiam, hoc est, rebellionem licentiamq; multitudinis, quæ nulli obediat. Obsecro te, indica mihi (si quidem nosti) quæ nam sit istius maledicentissimi & mendacissimi hominis patria, certè non crediderim Germanum esse: Vix enim posset homo, patria Germanus, Germaniæ Principes, cum ipsa Germania, tam atrocibus conuitijs & maledictis proscindere. Est ne Hispanus fortassis? HIL. Cùm primùm in librum incidissem degustassemq;, sanè suspicatus sum Hispanum esse, & ducere genus ab Osio illo, Episcopo Cordubensi, cuius magna fuit existimatio in Synodo Nicæna, ab hinc millibus ducentis annis, aut plus eo, præsertim cùm nescio quis ineptus & malus vir (nomen puduit efferre) in præmonitione ad lectorem, non veritus fuerit hunc Osium cum illo vetere Osio componere, imo præferre hunc illi (si Dijs placet) impium scilicet & turbulentum Missificatorem cum pio & solido viro. ATHA. Cuias tandem est? HIL. Pater fuit è Marchionatu Badensi, ipse Cracouiæ natus, consanguineus est Christophori Osij Iureconsulti. ATH. Noui hominem, bonum certè virum & doctum, nostræq; doctrinæ studiosum cumprimis, ut maluerit è Camera Spirensi, ubi aliquandiu magna cum laude aduocatus fuit, abire, quàm vel transuersum vnguem

à genuina Christi doctrina, & nunc Vvormatiæ degit, augeat illi Dominus Spiritum & Fidem. HIL. Adhuc audi alia Osiana conuitia, & calumnias inauditas intolerabilesq́, imo nunc primum admouebo manus ad grauiores. Ait se posse recensere historiam de quodam, qui cùm trium superstitum vxorum fuerit maritus, à nostris tamen magno
» cum plausu, excipiebatur, atq́ in pretio habebatur,
» ob hoc solùm, quòd Lutherana dogmata in vulgus spargeret. A. T H. Turpissimum & planè Turcicum est, quis neget? maritum esse trium superstitum vxorum. Sed fortassis, quæ iste affirmat, non sunt vera, an non conuicimus eum mendacij sæpè? Sed fac esse vera, quærendum esset ab isto Osore, an credat in Papatu reperiri plurimos Cucullatos, tragicis facinoribus coopertos, qui tamen solent audiri magno cum plausu, & in pretio haberi, ob hoc solùm, quòd mordicus Papatum defendant, & doctrinam filij Dei insectentur? scio ego, & sciunt omnes, qui inter Papistas versantur, innunerabiles esse huiusmodi, quibus per Papas omnia licent, dum strenuè se gerant in persequendis filijs Dei: quocirca minus malum fuerit audire maritum trium vxorum, qui Christi doctrinam promouere studuerit (si modò id uerum fuerit) quàm sceleratissimum aliquem Monachum, aut Episcopum, qui eam suis cõcionibus impediat (ut solent) HIL. Deindè ait, in ditione Protestantium, fuisse ascitum in Pastorem Ecclesiæ, habitumq́ præclarum & idoneum quempiam, qui

fuerat

fuerat in schola carnificis, qui plures habuerat vxo-
res, quarum vnam rapuerat, & vixisse nihilominus
inter scorta, vxore etiam spectante. A TH. Demus
hoc contigisse, quod tamẽ falsum puto, sed demus,
& non in vno duntaxat, sed in quinq; aut sex locis,
quid indè consequitur? HIL. Putat indè consequi,
quòd nostra doctrina sit mala. A TH. O ineptum
argumentatorem & imprudẽtem etiam, qui nos in
hoc genere prouocat. Certè si ex ministrorum mo-
ribus & vita æstimanda fuerit doctrina, bona ne ea
sit, an praua, cui inseruiunt, omnium pessima & de-
terrima iudicabitur ea doctrina, quã Papæ cum suo
satellitio profitẽtur: quia nec Hebræorum, nec Ma-
humetanorum religio habet, neq; puto ullam vn-
quàm habuisse ministros, qui fuerint uita inquina-
tiore & sceleratiore. HI. Audi quid mox subiungat,
se posse recensere carnificem functum esse apud nos
officio pastoris. A TH. Hoc quoq; falsum credide-
rim: sed, ut demus fuisse uerum, sæpè in Papatu cõ-
mendantur Ecclesiæ nõ modò gregarijs illis sacrifi-
culis & Monachis, sed his, qui uidentur splendere
sub mitris & purpureis galeris, quorum mores &
ingenia si respicias, minus malũ iudicaueris, si corpo
rum carnifici commendentur. An non sunt pessimi
carnifices animarum, qui pessimo exemplo pessi-
maq; doctrina ad inferos (quantum in ipsis est) ani-
mas protrudunt, deindè etiam corporum pessimi
carnifices? Nam si quando possunt sceleratos un-
gues infigere in aliquem ex nostris fratribus,

hunc

hunc ſtatim multis tormentis crudeliſsimè excarnificatum ad rogos & ad cruces rapiunt. HIL. A. Sed quid hic dices Athanaſi? Volo ipſoſmet ſibilos Oſianos recitare, arrige aures: Sic autem iam eſt moribus receptum apud ueſtri Euangelij præcones, ſimul vt duas, aut tres uxores habeant, vt iam pro crimine propemodum non habeatur, ac modò non in laude ponatur. ATH. O virulentiam & impudentiam ſingularem, quò magis progredimur, eò magis ſentiuntur venenatiſsimi aflatus iſtius viperæ, aut baſiliſci. Præcones ne Euangelij, aut etiam alij, duas, aut tres vxores habent apud nos, & id in laude ponunt? Vnicum duntaxat nominet, qui duas ſimul habeat, calumniatorum omnium peſsimus. Sacræ teſtantur literæ duabus præſertim notis, aut teſſeris, Antichriſtum dignoſci, ex mendatio ſcilicet atq; parricidio, Oſium ergò inſigne Antichriſti membrum meritò dixerimus: Nam hic, vt alibi etiam, apparet, eum eſſe inſigniter mendacem, Parricidam uerò ex eo, quòd nitatur Sereniſsimi Polonorum regis animum inflammare, ut mandet Vergerium trucidari, ubicunq; inueniri poſsit, ſiuè apud Illuſtriſsimos Germaniæ Principes, ſiuè alibi, dummodo tollatur è vita. HIL. Nec fuit contentus tàm manifeſtum & tàm turpè de duabus, aut tribus vxoribus mendacium ſemel effutiuiſſe, idem enim repetit alicubi, & poſteàquàm mentitus eſt noſtros eſſe Sardanapalos, Epicureos, Atheos, &

multis

multis in summa partibus deteriores, quàm sint Prælati Papistici, quid potest horribilius dici? prorumpit in hæc verba: Quorum plerique sunt tam inexhausta libidine, vt ne coniunx quidem illis una sufficiat. ATH. Si non essem christianus, dicerem, ut te quidem omnes Dij, Deæque, superi, inferi (vt est apud Comicum) perdant Osi, sed cum christianus sim (Deo gratiæ) dicam, Deus det tibi saniorem mentem Osi. HIL. Sed audi hunc quoque locum, qui ad idem pertinet: Quis non facilè perspiciat quæ sit honesta matrona, quæ contrà sit mulier adultera, & impudens meretrix? Hanc nimirum esse vos, apud quos NVLLVS EST LEGITIMVS THORVS, sed vagi sunt concubitus. ATH. De quibus loquitur? HIL. De nostratibus, quos disertissimè appellat semen adulteræ. ATH. Iesu, quantum audet iste hypocrita. HIL. Qui respicit præcedentia, videtur quidem voluisse dicere, nos habere incertam atque illegitimam doctrinam & Ecclesiam (cùm tamen penes illos existat notha & adulterina doctrina atque Ecclesia, Non autem penes nos) Sed talibus verbis maluit vti, quæ tum id, tum aliud quoque obiter denotarent, non esse scilicet (suo iudicio deprauatissimo) legitimum thorum, saltem eorum, qui uncti aliquandò & bestiæ caractere insigniti fuissent, quasi his, iure diuino, non liceat matrimonium contrahere, Tametsi aliud quoque fortassis designat grauius, quod=

què latius patet, quantum ego olfacio. ATHA. Quid? HIL. Dicam, iſte præfractus Oſor videtur mihi ſentire, matrimonium eorum, qui vera fide nõ ſunt illuſtrati, pollutum atq; impurum, ac pro ſcortatione uel adulterio habendum eſſe: quare cum putet nos minimè eſſe uera fide illuſtratos, imo planè hæreticos, conſequi, quòd noſtra matrimonia non ſint legitima. ATH. Atqui hoc fuit vnum ex dogmatis Anabaptiſtarum regis, Ioãnis illius Leidenſis, perditiſsimi nebulonis, imo cacodæmonis, cui etiam Lutherus acerrimè reſpondit. HIL. Fuit unum ex illius dogmatis, nunc verò à Varmienſi Cacodæmone vſurpatur. At nos, cùm Chriſtiani ſimus, decet modeſtius agere, non quidem, quò Oſio parcendum ſit: Nam meritò debet ab omnibus noſtris, ut mendaciſsimus conuiciator, & gloriæ Dei atq; doctrinæ rabioſus inſectator exagitari conculcariq;. Sed quia habenda eſt ratio bonarum familiarum, quæ ſunt in Papatu innumerabiles, quas, tametſi carere, magna ex parte, vera fide & Dei cognitione videmus (vtinam non carerent) non propterea retorquere in illas Oſianum argumẽtum decet. Abſit: ſed crediderim neminem mortalium, prẽter vnum Oſium, qui eſt profligata audacia, auſurum fuiſſe literis mandare, quòd nullum ſit apud nos legitimum matrimonium. Sed quòd vagi ſint concubitus, quod perindè eſſe, ac ſi diceret, noſtras

vxores

vxores esse meretrices, nostros liberos spurios, quis non intelligit? HIL. Si senserit se vrgeri, hoc nomine, nō deerunt Sophistæ effugia atq; subtiles interpretationes suorum verborum. ATH. Scio, sed boni viri in re tanti momenti, nō ambiguè lequuntur, sed declinant à verbis, quibus vident, posse tot & tantas familias conspurcari atq; irritari, quot nostræ religioni nomen dederunt. HIL. Sic res est: non caret maxima reprehensione, qui à talibus verbis non abstinet, ubi agitur de fama deq; honore, in re tã graui, atq; tam seria. Sed cùm dixerim, isti Sophistæ non defutura effugia & cauillationes, ubi senserit, se, ob tam acerba in nos iactata conuitia, reprehendi atq; urgeri, audi quemadmodum suspicor illum defensurum id quod dixerit, sic iam moribus receptum esse apud nostri Euangelij præcones, simul ut duas, aut tres vxores habeant, ut iam pro crimine propemodum non habeatur, ac modo non in laude ponatur. ATH. Deum immortalem, quomodo tam horribilem, tamq; falsam calumniam excusare unquam posset? HIL. Audi, Hæc sunt Sleidani verba ex libro decimo. Mox ille (loquitur de eo, cuius modo meminimus, Anabaptistarum rege) ternas ducit vxores, hoc exemplum alij quoq; sequuntur, ita quidem, ut etiam in laude ponerẽtur, frequens matrimonij repetitio. Vides, ut verba quoq; eadẽ vsurpet Osius, quib. Sleidanus usus est.

ATH. Video, & sanè crediderim, hoc esse quod exagitat Osius. Sed quid nobis cum illa bellua Monasterienſi? illam conuitijs impetat, quòd ternas uxores duxerit, alioscp, qui id exemplum dicuntur sequuti, non nostros, qui non modò multis libris æditis, verum etiam collata pecunia, collatis militibus, collatis tormentis, insectati sunt illam furiam à Diabolo excitatam, dum fuerit cum omnibus suis expugnata & grauissimis supplicijs affecta. HIL. Putat Osius, illum à uobis prognatum fuisse, propterea omnem illius immanitatem, omnescp illius blasphemias nostris attribuit. ATH. Prognatus fuit à Diabolo, qui sperauit, se posse, illo abominabili partu, renascentem Euangelij doctrinam diffamare atcp extinguere. HIL. Sic solet Osius. Muncerum quocp seditiosissimum illum, sœpè nobis exprobrat, quem tamen nostri Principes diu, magna solicitudine, insequuti, tandem capite mulctarunt. Ait in summa Osius, nos minimè debuisse à Paparum obedientia se subducere, & secessionem facere: quare nobis meritò imputari omnes seditiones, omnes sectas atcp hæreses, quæ posteà natæ sunt, quid tu hic illi responderes? ATH. Responderem, Papas primùm non debuisse filij Dei doctrinam tam fœdè tamcp horribiliter conspurcare atcp corrumpere, deindè non tanta immanitate tantacp rabie resistere his, qui eam cupiunt purgatam, atcp in pristinum nitorem restitutam, quare ipsis Papis referri debe-

debere acceptas omnes turbas & calamitates, quæ posteà natæ sunt, vt non dubito, quin de omnibus illis sint apud Deum exactissimam rationem ipsi ipsi, maximo eorum malo, reddituri. Sed cùm impudentissimus conuiciator Osius mentitus fuerit, MORIBVS esse receptum apud Euangelij PRÆCONES, vt binas, aut ternas vxores habeant, idq; in laude ducãt, quomodo docere posset, vllum vnquam, ex nostrarum Ecclesiarum ministris, exemplum illius nebulonis sequutum fuisse, binasq;, aut ternas duxisse vxores? durauit enim Monasterienſis obsidio, paucis duntaxat mensibus, vrbe autem capta atq; illa fece rusticorum profligata, non erat amplius, qui binas, aut ternas duceret, Quid ergò Osorait, moribus receptum esse, quasi tantum flagitium indè posteà dimanarit ad nostros, sitq; adhuc in vsu? Deindè cur audet dicere præcones Euãgelij hoc facere, cùm nec Sleidanus, nec quispiam alius ullum verbum de concionatoribus, qui binas aut ternas duxerint? HIL. Non est dubium, quin Osor instigatus à Sathana, qui repurgatas ab Idolomanijs Ecclesias ferre non potest, voluerit eas, quasi polygamiam introduxerint, diffamare, à qua tamẽ, toto pectore, abhorremus. Sed referet præmium sua impietate suaq; impudentia dignum: Nam propediem erit contemptui atq; ludibrio toti Europæ, ac non multò post præceps ruet ad suum magistrum. Sed audi Athanasi, quanta sit istius impudentia, sta-

tim enim, ubi nos falsissima & diabolica illa calumnia de duabus, aut tribus uxoribus, onerauit, subiungit: Non possunt isti sibi temperare quin ex qua schola sint profecti planum omnibus faciant, & exemplo magistri sui, sannis, scommatis, dicteriis, conuitiis parũ Christianis, libros suos infarciant. ATH. Sunt ne Osij uerba: HIL. Sunt, quę statim subiunguntur (ut dixi) postquam mentitus est de nostrorum tam inexhausta libidine, ut ne coniunx quidem illis una sufficiat, hanc enim iniquus homo non putat esse calumniam parum Christianam, ut neq; illam, quòd nullum sit apud nos legitimum matrimonium, Sed non solum hæc, quæ dixi, manifesta in nos mendacia effutiuit, sed alia multa quoq;. Audi unum nunc insigne: Fecit se, in primo eius libro, Germanicarum Ecclesiarum censorem, arrogantissimè, & omnia sursum & deorsum miscuit, quò illas toto terrarum orbe benè posset deformare & diffamare, nulla habita Regum & Principum, aut cuiusquam alterius ratione. Cum uerò Sacramentarios, seu Zuinglianos multis probris & maledictis proscidisset, eosq; esse multò peiores Lutheranis affirmasset, imò usq; adeò immanes, ut soleant exhumare & patibulo affigere (in quo tamen mentitur) cadauera eorum, qui ad papisticam religionem deprehensi sunt, cum nostram prius fuissent amplexi. Cunq; prius dixisset, licet falsò quoq; (more suo)

ſuo) totam Auguſtam Vindelicorum eſſe Zuinglianam, quaſi pro tribunali ſedens, hæc uerba ſubiungit. Palàm illud eſt, quòd præter Saxonicas ciuitates, pauci admodum Lutheri receperunt Euangelium, omnes alij, ſiuè apud Heluetios ſiuè in GERMANIA aut Catholici ſunt, aut SACRAMENTARII. ATHA. Salue Oſi cum tuo præfractiſsimo, hoc eſt, Epiſcopali & mitrato mendacio: Nam palàm eſt, nullam prorſus, nullam eſſe, neq; Auguſtanam, neq; ullam aliam Eccleſiam in tota Germania, quæ Sacramentaria ſit, ut appellant, aut Zuingliana, ſed aliquot duntaxat Heluetiorum ciuitates. HILA. Vis aliud proferam, ex eadem penu Oſiana, mendacium æquè magnum, atq; hoc quod nunc audiſti? atq; eiuſdem generis quoq;? Accipe: Brentium ſeorſum à Philippo colligere, non obſcurè indicat, ſeorſum ab eo conſcripta Confeſsio & Patribus in Synodo Tridentina oblata, quòd in iuſtificationis articulo non cum Auguſtana, ſed cum Oſiandrina confeſsione ſentire uidetur. ATH. Falſum eſt. HI. Falſiſsimum: Confeſsio enim Vvirtenbergica, anteq; Concilio Tridentino offerretur, ad Saxonicas Eccleſias, per duos Theologos miſſa fuit, nempè Beurlinum et Iſenmanum, bonos uiros & apprimè doctos, ut diligentiſsimè diſcuteretur, an hæc cum illarũ eccleſiarum confeſsione per omnia conuenirẽt.

Cùm

Cùm ergò Saxonici pastores pulchrè utrinq; congruere animaduertissent, subscripserunt Vvirtenbergicæ, & vicissim nostri subscripserunt Saxonicæ. Sed cùm utraq; omnibus obuia sit, legat qui velit, statimq; inueniet Osium esse mendacem, hoc est, Brentium, in confessione Synodo Tridentinæ oblata, non colligere, quo ad articulum Iustificationis, vt neq; in alio, seorsum à Philippo, sed prorsus idem docere, hominem scilicet iustificari, hoc est, Deo gratum & acceptum fieri, & peccatorum remissionem habere propter vnicam & solam obedientiam Domini nostri Iesu Christi, per solam fidem nobis applicantem, & hanc esse imputatam, siuè imputatiuam iusticiam, de qua Apostolus ad Romanos & ad Galatas disputat. ATH. Nisi sperarem Brentium & Vergerium, ad quos in primis ea cura atq; prouintia videtur pertinere, esse isti Osio responsuros, putarem consultum, vt nostrarum Ecclesiarum omnium nomine responderetur, ac Serenissimo Regi, totoq; eius regno doctrina & causa nostra probaretur, istumq; Aposcopum grauiter accusantes, vrgeremus, ut de eo tanquam de mendacissimo calumniatore pœna exigeretur, Agitur enim hic de gloria Dei asserenda, & ab iniuria vindicanda, quo nullum potest esse negotium maius, & in quo magis deceat nos laborare, neq; vllos labores, vllos sumptus, vllaue pericula, aut quicquam aliud metuere. HIL. Verè tu quidem, sed quę hactenus attigi,

sunt

sunt quidem non leuia. ATHA. Imo grauissima sunt, quid tu extenuas? HIL. Dixi nõ leuia, si cum his conferantur, quæ nunc audies. AT. Ergò grauius adhuc nos infectatur? HIL. Audi modo, nullum non lapidem mouet, ut sui Regis animum quantum potest abalienet à nostra causa: obijcit illi parentis, deindè omnium maiorum suorum exemplum autoritatemq; deindè ait, illum, cùm diadema Regium eius capiti imponeretur, tum Ecclesiæ Dei, tum Poloniæ regno obstrinxisse fidem iureiurando firmatam, quòd nunquam esset destiturus tueri & colere summum Pontificem cum Ecclesia Romana, in primis autem iste, exosus Deo, omni studio conatur eius Regiæ Maiestati insinuare (hîc hîc audies rem indignissimam, atrocissimamq; iniuriam, qua nõ dubitauit afficere Reges, Principes, Status, omnes in summa, qui puriorem doctrinam amplexi sumus) fore scilicet, vt propediem Christiani esse desinamus, futuros autem Arrianos & Macedonianos. ATH. Iesu. HIL. Reuocaturos scilicet horum furores ex inferis, sopitosq; illos ignes suscitaturos, ut non simus amplius dicturi, id, quod nunc dicimus, Christum esse Deum, sed negaturi proculdubio, huc enim tendere omnes nostros conatus, & nostra omnia studia, ut Christi et illius immensi beneficij gloriam obliuione sempiterna oberuamus (sunt eius verba) In summa videtur sentire, uoluisse nos incipere ab oppugnatione Roma-

næ Eccleſiæ, vt ea ratione ſterneremus nobis ad Arrianiſmum commodiorem uiam. ATH. O malum & peſtilentem virum Oſium. HIL. Quin ait diſertè, Lutherum & Brentium ab Arrianorum ſententia non multum abhorrere. ATH. Audet hoc quoq; dicere? HIL. En tibi eius verba: Ab Arrianorum ſententia ſe (de Brentio loquitur) non multum abhorrere, ſicut olim & Magiſter eius Lutherus non obſcurè præ ſe ferre videtur. ATH. Mentitur de utroq;. HIL. Sed id mirandum in iſto phreneticò, quòd ſtatim ubi tam graue conuitium in Brentium eructauit, verba Brentij recitat, quæ ſic habent, audi num prorſus phreneticetur, & diſertè contrà id, quod modò dixerat, adducat. Laudamus maiorum noſtrorum ſtudium, quòd operam dederint, ut doctrina de vera & æterna diuinitate Chriſti, pura & ſincera ad poſteros tranſmitteretur. Deinde inſpiciat qui voluerit Confeſsionem ab ipſo Brentio dictatam, in qua de Patre, de Filio, & Spiritu ſancto, ad eum modum affirmat ſe ſentire, ad quem Nicenum Concilium, Epheſinum primum, & Calcedonenſe ſtatuit & definiuit. Certè qui ueram & æternam diuinitatem Chriſti confitetur, & Niceno, Epheſino primo, & Calcedonenſi Concilio ſubſcribit, nihil minus, quàm cum Arrianis cõſentit. ATH. Nõ eſt dubium. HIL. Alibi de Brentio ait. Audi Athanaſi, audi arrogantiſsimum cenſorẽ & petulantiſsimum (quod ſæpè cogor dicere) conuiciatorem Oſium. Sed & Diabolici ingenij tui

(affatur

affatur Brentium) fallentẽ ſubtilitatẽ non tacebo, ſi-
milẽ, quod ſcriptum non eſt, decernis Patri Filium
prædicari, ut æqualẽ Chriſtum Deum, quod ſcrip-
tum eſt, taceas. ATH. Non video quid interſit inter
ſimilẽ & æqualẽ, cùm ab eo potiſsimum homine in
hac cauſa dicatur, qui decreta Conciliorum, de qui-
bus dixi, grauiſsimis verbis ſe reuerenter ſuſcipere
profiteatur, ſemperq; profeſſus fuerit. H I. Sed cùm
Brentio obiiciat, quaſi neget Chriſtum eſſe æqualẽ
Deo, audi, an reuera neget uel approbet, hæc ſunt ex
Prolegumenis pag. 69. Nec dubium eſt, quin cùm
Patres Nicæni Cõcilĩ definierunt Chriſtum filium
Dei ÆQVALEM eſſe Patri, eſſentia et maieſtate,
Chriſtus fuerit in medio eorum: quia tunc ſequuti
ſunt nõ ſuas ipſorum opiniones, ſed ſententiã Spiri-
tus ſancti in ſacra ſcriptura traditã et patefactã. Quid
hîc poterit reſpõdere Oſius, qui tanta impudentia et
iactãtia, literis mandare auſus eſt, Brentium eſſe dia-
bolico ingenio, quòd tacere voluerit Chriſtum eſſe
æqualẽ Deo, cum tamen appareat eum diſertiſsimè
laudaſſe eos, qui definierunt Chriſtum eſſe æqualẽ
Deo? ATH. Heus Oſi, quis nã erit dicendus homo
fallax & Diabolico ingenio, Brentiusne an tu? H I.
Alium locum adducã, ubi frigidiſsimã maligniſsi-
mãq; Oſĩ cauillationẽ videbis ferè cadẽ in re. Et in-
uocãt ſolum patrẽ D. N. Ieſu Chriſti. Quod eſt hoc
nouum locutionis genus, inuocãt ſolũ patrẽ? Quid
ſi inuocent filiũ? Quid ſi Spiritũ ſanctum inuocent?
iã eos nõ cõueniſſe dices in nomine Chriſti? An nõ

hoc paulò antè dixeras, quòd non conuenitur in nomine Christi: si cantetur Missa de Spiritu sancto, huius inuocationem excludi vis? Fortassis aliquid cum Serueto commune habes? ATH. Video calumniam: Nam cùm Brentius dixerit, inuocandum solum Patrem D.N. Iesu Christi, ut excluderet sanctorum mortuorum (ut ego arbitror) inuocationem, quæ tam frequenter Papistis est in vsu, Osius malitiosè interpretatur, quasi Brentius nolit Filium & Spiritum sanctum inuocari. HIL. Quod dicis non improbo, sed potest confodi & iugulari Osius uerbis ipsius Christi, quæ à Io. 17. Capite recitantur, nempè his, vt cognoscant te SOLVM Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum. Osius ergò, stultissime loquitur, cùm ait, nouum esse locutionis genus, quod est vetustissimum. Verùm hoc quoq; audi. Brentius merito irrisit eos, qui initio Cõcilij canerent (ut dicunt) Missam de Spiritu sancto: Nam reuerà ridiculum est, ut in illa tam putida consarcinatione blasphemiarum, Missa nimirum, sumè exosa Patri, Filio & Spiritui sancto, Spiritus sanctus inuocetur. At cauillator Osius, ergò negas, inquit, inuocationem Spiritus sancti ATH. Iesu, nunq; tantam futilitatem imperitiamq;, tanta cum malignitate coniunctã vidi. HI. Audi & hoc, Vidisti q; grandi & horribili conuitio iste modò nixus fuerit inspergere et cõspurcare Reges, Principes, ordines et status, omnes in suma, qui proiecto Papatu,

patu, puriorẽ filij Dei doctrinã sectamur, quòd scilicet propediem negaturi simus Christum esse Deum, quod perindè est, ac si diceret, nos uelle Mahumetanam impietatem, abnegato Christo, suscipere. Hîc malignitatem atrocissimam & incomparabilem uides, futilitatem uerò in his audies, quæ statim subiungit: Quam etiam ob causam & Chrismatis usum, & cruce signandi morem tot lædoriis & scommatis insectantur. ATH. Præclara uerò consequentia: negamus Chrisma & usum signandi cruce fuisse à Christo uel ab Apostolis institutum, ergò breui fiemus Turcæ, aut Arriani, et Christum esse Deum negabimus, quis non stomachetur? usq; adeò ne existimat suum rancidum oleum, seu Chrisma, moremq; illum cruce signandi externum esse cum Christi diuinitate coniunctum, ut hanc protinus neget, quicunq; illa externa signa, ab hominibus superstitiosulis inuecta, nõ probauerit? ATH. Haud dubiè iste Osor uenatur sibi imperitorum & vulgi Papistici plausum, cum tanta acerbitate, quiritatur, quòd isthęc leuicula de suo Oleo, deq; signo crucis nostris scriptis reprehendamus. HIL. Hoc quidem uenatur, sed Papæ in primis gratiam: atq; unà huc spectat, ut deformet & diffamet Luther um, Melanthonem, Brentium, aliaq; organa, per quæ nobis Pater cœlestis, ut scripturas intelligamus, aperit sensum: Nam Brentio non modo id, quod nunc audisti, impudẽtissimè impingit, quòd

ſcilicet Arrianorum blaſphemijs patrocinetur, ſed aliud quoq; itidem falſiſſimè. ATH. Quid id eſt? HIL. Quid de Euchariſtia Brentius ſentiat, noſti? ATH. Noui, cum Luthero ſcilicet, vt Brentij ſcripta omnia teſtantur, non eſt dubium, neq; vnquam fuit. HI. Tamen Oſius, vt eum accuſet, leuitatis atq; incõſtantiæ, affirmat illum nunc eſſe in Sacramentariorum partes propenſiorem (vtor Oſij verbis) et
» paulò pòſt inquit: Sicut in alijs nonnullis ità & in
» hoc videris ab Auguſtana Confeſſione diſſentire,
» quæ ſubſtantialiter in pane cõtineri Chriſti Corpus
» affirmat, ſi modo eo ſenſu prolata eſt de Euchariſtia
» Confeſſio, quem in Apologia ſua Philippus affert.
ATH. Si quis ab Oſio quæreret, quæ nam ſint illa nonnulla alia in quibus audet dicere, Brentiũ à Confeſſione Auguſtana diſſentire, quid nam reſponderet tuo iudicio? HI. Meum iudicium eſt, quòd Oſius ignoret quid dicat. Brentius enim à Cõfeſſione Auguſtana neq; in articulo de Euchariſtia diſſentit, neq; in alio (vt diximus) ATH. Mirum, iſtum nõ metuiſſe proditurũ alicundè hominem, qui de tam craſſis mendacijs, quibus ſuos libros ſcatere intelligo, eum cõuinceret. HI. Mirum quidem hoc eſt, ſed illud ęquè mirum, aut fortaſſis magis, quòd in tanta luce Euãgelij, adhuc audet mordicus retinere, acerri meq; tueri quędã abſurdiſſima et enormiſſima, quę ipſimet Papiſtæ ſciunt, defendi nullo modo poſſe. Oſtendam enim iſtum laudare, & mordicus tueri illas

illas tam multas gesticulationes, totumq; illum, veluti scænicum ornatum sacrificulorũ, quo vtuntur missificantes, deindè baptismum, seu benedictionẽ Campanarũ quoq;. A T. Iesu. H I. Imo totum illud proluuium abyssumq; ineptiarũ et blasphemiarum, quæ in libro, cui titulus Pontificale, continentur. A T. Serio ne loqueris? H I. Seriò loquor atq; ingenuè, nõ vtor calumnijs, ut Osius facit. Quid multis? an nõ audisti heri vocem ipsius, qua dixit, se velle illam fidem adultum tenere, in qua natus est? Est aũt, haud dubiè, natus, multò ante ortum solis Euangelici, in dẽsissimis tenebris. In summa, quod ad illum attinet, nec vsum quidem aquæ salitæ (ipsi benedictam nominant) sineret sibi extorqueri. Quid ergò nõnulli adhuc expectant Paparũ Concilia, in quib. ipsimet Papę unà cum istis Osoribus, Asotis, Canisijs, Staphilis, Aujs, alijsq; huius farinæ hominibus futuri essent iudices? totum Papatũ strenuissimè reintegraturi, nisi fortè ad pristinas Idolomanias aliqd essent addituri, vt sanè crediderim? A T. Vtinã totus Christianus orbis hæc intelligat: nam simul intelligeret, nullam vnquam, in tanta Euangelij luce, moderationem nullumq; pacis studium potuisse in istos induratos Osios penetrare, sed summam atq; indies maiorem in illis esse insolentiã atq; pertinaciam, qua nec tantillum ex his, quæ ipsimet sciunt (vt dixi) defendi nullo modo posse, condonarent, vt Rempublicam Christianam grauissimis dissensionibus vsq; adeò exagitatam atq; concussam

tandem

tandem aliquando pacificarent atq; instaurarent. Sed uaticinor fore, ut istis nunc idem eueniat, quod antè XL annos contigisse uidimus. Cum enim ferè superbissimi homines nullo modo potuissent, ut uel abusus & nundinationes suarum indulgentiarum, uel potius impostturarum taxarentur, effecit admirabilis Dominus Deus noster, ut ea occasione tanta strages in papatum, per machinam uerbi sui, fuerit inflicta, quantam omnes uident: sic & deinceps fiet. Cum enim isti Osores absurdissima quæq; uelint mordicus retinere, cunq; audeant se iactare, quòd nec leuiculis quibusdam medijs, aut indifferentibus rebus pacem redimerent, idem Deus, qui opus cœpit, perficiet, lõgiusq; gloriam suam, quàm hactenus fecerit, promouebit haud dubiè. HILA. Mi Athanasi, cogor tecum agere, quemadmodum egisti mecum heri, & petere, ut boni consulas, quòd nequeam hodiè diutius tecum cõferre, abripit enim me negotium satis graue. ATHA. Quid ni boni consulam? Sed quando speras fore, ut rursus conueniamus? HIL. Cras manè (si Dominus uoluerit) & conueniam te in tuis ædibus, feramq; ipsum Osij librum, & reliqua audies, quæ annotaui aliquantò ineptiora & monstrosiora his, quæ audijsti.

ATH Expectabo te, & prandebis posteà mecum. HIL A. Non recuso.

Dialogus

DIALOGVS TERTIVS.

HIL. Salue Athanasi. ATHA. Tu quoq; salue Hilari, uideo te fascem librorum ferre sub ala, ut rusticus agnum. HIL. En tibi librum, de quo heri & nudius tertius tam multa. ATH. Satis grandem. HIL. En tibi alium eiusdem autoris, satis fœcundi. Nam tres vno partu edidit. Lege titulum. ATH. De expresso Dei verbo libellus valdè vtilis ac his temporibus necessarius, cum gratia & priuilegio Imp. HIL. Titulus, propter quem vadimonia deseri possint. ATH. Ità est, nisi sciremus esse Dilingę impressum. Id miror, ubi ait necessarius, nõ additũ fuisse ad SALVTEM: Nam puto Dilingensem Purpuratum omninò credere, hunc librum esse ad salutem necessarium, vt sunt fidei articuli, in Symbolis comprehensi. Vidistin tu? quid ait tandem? HIL. Inspexi duntaxat aliquibus in locis, & fortasis ostendam tibi vnum atq; alterum: hoc autem in primis mihi videtur agere, ut, quantum possit, extenuet Dei verbum, & sacræ scripturæ autoritatem detrahat, vt non sit ex expresso Dei verbo, quo sentiunt se vrgeri & iugulari, iudicandum, sed ex Traditionibus, aut interpretationibus Paparum suarumue creaturarum. Visum est mihi veluti quoddam Epitome istius maioris voluminis. AT.

Seponamus obsecro: Nam videor mihi sentire tetrum odorem. HILAR. Lege istius minoris titulum. ATHA. De eo, num calicem Laicis, & vxores sacerdotibus permitti, ac diuina officia vulgari lingua peragi fas sit. HILA. Hunc perlegi. ATHA. Quid tandem? HILA. Nullo modo potest pati, ut calix Laico, vt vxor sacerdoti permittatur, atq; ut diuina officia (ut ipse vocat) vernacula lingua peragantur. ATHA. Ista pertinacia atq; arrogantia proderit gloriæ D. Dei nostri promouendæ, ne dubita. HILA. Obstupesceres autem, si videres, quàm ineptis & frigidis, in primis quàm à uera pietate alienis argumentis vtatur. Prodit se quòd Euangelium summè oderit, ut uerè est illi odor mortis, ità conatur illud, quacunq; ratione potest (ut dixi) deprimere & extenuare, ut etiam coniecturis aliquandò agat, quo destruat apertum Dei mandatum. ATHA. Coniecturis ne contra apertum Christi mandatum? obliterantur ne Christi mandata ullis coniecturis? HILAR. Sic ipse existimat, ait enim fortasis Ephesini Concilij autoritate vsum vtriusq; speciei fuisse abrogatum, sed acta eius Concilij integra non extare, quibus hoc potuisset clarè euincere, sed tantùm fragmentum, & affert, non reijciendas (ut ipse dicit) coniecturas, quibus doceat Ephesinum Concilium statuisse, pro

sen-

sententia Papatus. ATHA. Licuisset ne Ephesino, aut Calcedonensi, aut Niceno, aut cuiuis demum Concilio abrogare mandatum Christi? Vnum velim scire, quid iste respondeat Gelasio, cuius in magno (ut appellant) Decreto verba sunt inserta, quæ habent: Aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur? HILAR. Sentit se valdè urgeri a Gelasio, ut uideo, est enim valdè solicitus, quomodo ab eo se explicet. ATH. Quid ait tandem? HILAR. Multa, inter alia, eos, qui ante nos cum Papistis de hoc articulo contenderunt, Boemos in primis non fuisse vsos Gelasij autoritate, citrà autem dubitationem ullam libenter fuisse vsuros, si vidissent Gelasium pro se facere. ATHA. Ridiculum caput, ergò non licebit nobis aduersus Papistas, ullis scripturis, argumentis, & autoritatibus vti, nisi illis ipsis præcise, quibus vsi sunt alij ante nos? Vndè hausit istud topicum? HILARIVS. Ex peruersitate sui cerebri, qua Gigantum more pugnat cum Deo. Deinde ait, uerba Gelasij ad solos Sacerdotes pertinere. ATHA. Vndè illi constat, cùm nulla sit apud Gelasium sacerdotum mentio? HILA. Glossatorem, inquit, Thomam de Aquino, & Archidiaconum, explicantes ea verba; ab integris arceantur, dixisse, ut aut ambo, panem scilicet & vinum consecratum accipiant, aut abstineant à

celebratione missarum, vt neutrum conficiatur.
ATH. Meræ nugę, En tibi Gelasij verba, quæ memoriæ teneo, cùm summè mihi placeant. Comperimus, quòd quidam sumpta tantummodò corporis portione, à calice sacrati cruoris abstineant, qui procul dubio, quandoquidem nescio qua superstitione docentur astringi, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuisio vnius eiusdemq; misterij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire. Quid hic audis, quod possit ad sacerdotes, vel conficientes (vt aiunt) detorqueri? loquitur enim de laicis, procul dubio, qui sumpto pane seu corpore, abstinent à Vino, seu sanguine, vt in Papatu fit, ATH. Non est dubium, & ipsemet Osius tandem videtur agnoscere interpretationem, quam attulerat, esse alienam à verbis Gelasij, quare accurrit ad aliam anchoram, satis infirmam: Ait enim non reperiri integram eam Gelasij epistolam, vndè Gratianus ea verba produxit. ATH. Quis possit sinè nausea audire tam putida? Dicat mihi Osius, putat ne Gratianum sibi confinxisse istud epistolæ fragmentum (si modò fragmentum est) & non potius ex integro descripsisse? HIL. Aliud eodem in loco annotaui æquè ridiculũ, aut magis fortassis. Quando nihil ex ea Epistola habemus præter fragmentum istud, quod adfert Gratianus, quo alio sensu verba hæc accipi oportet, quam quo Gratianus eis vsus esse videtur? Porrò quo sensu sit eis vsus, ex aliquot

quot canonibus, qui præcesserunt in ea distinctio-
ne, facilè quiuis perspexerit, qui non de alijs, quàm
de sacrificantibus loqui videntur. Sunt Osiana ver-
ba, in quibus primùm falsum puto, quòd in præce-
dentibus canonibus, non de alijs, quàm de sacrifi-
cantibus loquatur: Nam de laicis quoq; mihi vide-
tur loqui. Deinde an num absurdissimum illud est,
quod ait, nos debere illius fragmenti verba eo sensu
intelligere, quo à Gratiano sunt adducta? Quid si
Gratianus aliquid malè intellexisset in alijs Patrum
sententijs & scripturis diuinis, quas compilauit (vt
solet malè intelligere, atq; errare, qua de re extant bo
ni libelli) cogerentur ne lectores sequi Gratiani in-
scitiam, & non potius verum sensum verborum,
quæ sunt adducta? ATH. Portentosum est, in tam
paucis verbis & ferè in vno paragrapho apparere
tot fœdos lapsus. Sed cùm meminerit glossatoris hu
ius canonis, cur non produxit eiusmet verba? quæ
scio huiusmodi esse, vt si Papistæ possent ea dispun-
gere, aut supprimere, valdè libenter facerent. AT.
Quæ nam ea sunt? HIL. Omninò contra id, quod
ipsi de Eucharistia sentiunt, sed ea nunc missa facia-
mus. Audi quid eodem in loco Osius: vtinam, in-
quit, apud istos Gelasij valeret autoritas, nulla nunc
de speciebus Sacramenti esset altercatio: atq; vbi
hoc dixit, & Gelasium magnum fuisse virum, & o-
mni laude dignum affirmauit (quod nos non dif-
fitemur) producit verba, quibus Gelasius monet

» debere inconuulsum firmumq; constare, quicquid
» Patres semel sanxerunt secundum scripturarum
» tramitem. Adducit ergò Osius diserte contra se
& pro nobis: Nostrum enim est hoc axioma, ut
manere debeat inconuulsum firmumq; quod Pa-
tres & maiores nostri sanxerunt, SECVN-
DVM SCRIPTVRARVM TRA-
MITEM, At Osij & reliqui Papistæ con-
tendunt, debere inconuulsum manere, quod ma-
iores nostri, etiamsi non secundum diuinas scrip-
turas sanxissent: satis enim putant, si maiores no-
stri aliquid sanxerint, hoc tantùm spectant, hoc
adorant, quicquid Christus Dei Filius sanxerit.
ATHA. Dixisti mihi statim initio, istum esse iu-
dicio prauo, & semper magis in ea opinione con-
firmor. HILA. Quæso te Athanasi sine me ad-
huc expaciari in hoc campo, vt agnoscas, quàm sit
pertinax iste Hypocrita. Animaduerto primùm
Carolum Quintum Cæsarem, deindè Paulum Pa-
pam eius nominis iij. cum omnibus Cardinalibus,
hoc est, cum tota Romana Ecclesia (vt ipsi interpre-
tantur) deindè Aloysium Lippomanum, Vero-
næ Episcopum, quem Osius suscipit & summis lau-
dibus effert, Postremò ipsum Asotum Dominica-
num, quẽ idem Osius vbiq; venerabilem & insignẽ
virum prędicat, animaduerto inquam, omnes hos,
quorum maxima & incomparabilis est apud O-
sium autoritas, censuisse calicem laicis esse permit-
tendum,

tendum, & tamen non commouetur Osius, vt cum illis consentiat, vsq; adeò est durus & solitarius, quin & fascinatus Papalibus præstigijs. ATH. Scio de Carolo Quinto, qui in libello, quem Interim appellant, nõ solum calicem laicis, sed ministris Ecclesiarum vxores, Cæsarea autoritate, permisit, de reliquis, quos nominasti, an ita senserint, me latet. HIL. Paulus iij. Anno virginei partus M. D. XLVIII. Pridiè calendis Septembris, tres in Germaniam legatos misit, quibus mandatum, de consilio & assensu omnium Cardinalium (sic enim habetur in bulla) dedit, vt petentibus sibi permitti calicem, aut vsum vtriusq; speciei, non denegarent: ea bulla passim extat, impressa Basileæ, curante Vergerio, apud Oporinum. ATHA. Memini nunc istius legationis, hunc titulum iactabat, pro reductione multorum populorum Germanicæ nationis, & memini etiam, eam multos, magno cachino, fuisse prosequutos, & nec mulierculam quidem fuisse inuentam, quæ voluerit ad Papatum reduci. HI. Ea ipsa Legatio est. ATH. Sed vndè scis Lippomanum Veronæ Episcopum sentire, calicem laicis esse permittendum? certè in ea ad Illustrissimũ Radziuillum, cuius suprà meminimus, Epistola aliter sentit. HIL. Quicquid in ea Epistola videatur sentire, is fuit vnus ex tribus legatis, qui bullam & mandata, de quibus dixi, per Germaniã circumferebat,

bat, cedò, passus ne fuisset legationem ad se deferri, in qua contra suam ipsius conscientiam calicem laicis permitteret? non est credibile de viro, quem Osius tantopere admiratur. ATHA. Sed de Asoto quomodo docebis idem sentire? Nam de reliquis, quos nominasti, videris mihi bellè docuisse. HIL. Cum libellus, de quo dixi, cui titulus INTERIM quem nonnulli sphingem, nonnulli chymeram appellant, monstrum certe fuit horrendum, fuisset in comitijs Augustanis, anno M. D. XLVIII. lectus, non dico perlectus, sed cum pauca quædam eius verba lecta fuissent (nota est historia, quã multi non libenter audiunt, cum recitatur, ne in memoriam hominum reuocetur, quo artificio penè oppressi aliquandò fuerimus) is mansit aliquandiu penes Asotum, qui in pleris q; locis eum inuertit, suo modo, atq; corrupit: cùm vero non attigerit locum, in quo calix laicis concedebatur, ergò probauit quæ non expunxit: vt placet hoc genus collectionis? ATH Quid ni placeret? Sed Osius patronus, seu curatòr Asoticus abs te primum quæreret, undè scias libellum fuisse corruptum? HIL. Responderem, à bonis & grauibus viris, quibus licuit eum legere, antequàm ad Asoticos ungues peruenisset. ATH. Quid si deindè peteret, vndè scias ab Asoto fuisse corruptum? HIL. Responderem, is fecit cui prodest, proderat monacho Asoto, ad aucupandam Paparum gratiam, si corrupisset, ergò is fecit. AT.

Quid

Quid si Osius amplius urgeret peteretq́, quomodo scias libellum in potestatem Asoti peruenisse? HIL. Quia propriè ad Asotum, qui tunc fuit à Cõfessionibus Caroli Quinti, pertinebat, eius Monstri curam habere, imo multi sunt in ea opinione, quòd Asotus libellum conflarit, adiutus tamen ab illo præclaro triumuiratu, Flugo, Sidonio, & Islebio Agricola. Sed si plura adhuc Osius à me in hac causa peteret, ablegarem illum tum ad multos Principes, tum maximè Augustam Vindelicorum, vbi res gesta est, & quotquot sunt aliqua autoritate viri affirmabunt, verissima esse quæ dixi. Quin causam quoq; adducerent, quamobrem Carolus V. Asotum loco amouerit & proiecerit à se. ATH. Quam causam adducerent? HIL. Quòd Asotus perpetuò & importunissimè in auribus Cæsaris instillaret, & latera eius urgeret, eum saluum fieri nullo modo posse, nisi omnes Lutheranos gladio absumeret. ATH. Memini me idem à grauissimis uiris sæpè audiuisse, quanquàm alia quoq; causa affertur, quòd scilicet Carolus V. præsensisset Asotum effutiuisse nonnulla, quæ in Confessione ipsius Cæsaris audiisset, & puto utranq; esse veram: sed digressi videmur à libro Osiano. HIL. Minimè gentium, omnia enim hæc pertinent ad detegendam incomparabilem impietatẽ & pertinatiam Osij, qui nec Cæsaris, nec Papæ, nec Cardinalium, nec aliorum virorum, quos ille maximi facit, autoritate permoue-

tur. At in quo demum articulo? Certè in eo, qui multò minus potest à Papistis defendi, quàm quiuis alius ex controuersis. ATHA. Facit ad rem, non nego, ut facit etiam, quod de Asoto, quem Osius tantopere admiratur, attigimus: sed dic mihi Hilari, potes ne mihi indicare, quid iste de Conciliis scribat? HIL. A R. Possum, ait in summa, omnia esse sacrosanctissima, nos autem reijcere, quicquid illa
» statuerunt, audi eius verba. Quicquid à sanctis pa-
» tribus traditum, quicquid Conciliorum autoritate
» cõstitutum, quicquid incredibili totius orbis Chri-
» stiani consensu, tot seculis est receptum, id tanquam hominum cõmentum reijci voluistis. ATH. Falsa omnia, Proh Nefarium criminatorem Osium: Non enim reijcimus promiscuè quicquid Patres, quicquid Cõcilia, quicquid Christiani orbis cõsensus inuexerit, imo multa quæ sunt in Patribus reuerenter suscipimus, & multo sunt plura ea, quæ suscipimus, quàm quæ reijcimus, ut suscipimus etiã multa à Cõciliis cõstituta, & à Christiani orbis consensu cõprobata. Sed duntaxat reijcimus, quicquid alienum à uerbo Dei inuectum fuerit, siue à Patribus, siuè à Conciliis, siuè à toto terrarum orbe, siuè ab Angelis, siuè ab Apostolis fuisset inuectum, quòd ita nos diuinus Spiritus per Apostolum moneat, vbi inquit,
» Si Angelus è cœlo, aut nos, nostri reliqua. HIL. Iste omnino cõtrà. Cum enim Euangelium habeat, BI-
» BITE EX HOC OMNES, homines autem

nescio

neſcio qui mitrati et laruati, ſedentes in Conciliabulo Baſilienſi & Conſtantienſi, effutiuerint hæc verba: Licet Chriſtus inſtituerit ſub vtraq; ſpecie, tamẽ hoc NON OBSTANTE (ſic enim prorſus, diſertè derogant mandato Chriſti) ſtatuimus, ut cõtrarium fiat: Eccè, diuinus Spiritus monuit, neq; Angelis, neq; Apoſtolis Ieſu Chriſti licere, contrà mandatum Chriſti, quicquam ſtatuere, ſed anathema eſſe, qui ſecus ſtatuiſſet, iſti contrà, feriunt enim anathemate, et in ignem conijciunt eum, qui Chriſti inſtitutionem præfert ordinationi hominum, & quorum demum hominum? carnaliſsimorum et crudeliſsimorum. Sint quidẽ quanta volueris ſanctitate & virtute, nunq; licebit eis, nunq; à Chriſti inſtitutione, vel latum vnguẽ, ullam ob cauſam, diſcedere: ſed quales Patres, quales laruæ, in Conciliabulo Cõſtantienſi fuerint, apparet ex multis quidem, ſed præcipuè ex ea condemnatione, quã tulerunt in Ioannem Huſsium & Hieronymum de Praga, quos ad ſe, ſub fide publica (ſi Diis placet) vocatos, in teterrimum carcerem ilicò condiderunt, O venerabiles Patres: poſt annum verò, cùm vidiſſent illos tenebris, ſqualore, inedia, & frigore benè fuiſſe maceratos, & excarnificatos, audierunt quidẽ pro ſe dicentes, ſed tanta impatientia & indignitate audierunt, quanta teſtatũ reliquit ſuis literis Poggius Florẽtinus, homo Papiſta, ne quis fortè putet è noſtratibus eũ fuiſſe, cũ illos martyres Chriſti ſumope laudet, &

durissimè cum illis actum fuisse demonstret, deinde flammis crudelissimè vtrunq; absumpserunt, ad hunc ne modum celebrantur Concilia? In istis ne præsidet Spiritus sanctus? Ista ne præfert Osius claro & aperto verbo Dei? Quod nam autem clarum & apertum dicendum erit, si hoc nõ erit, BIBITE EX HOC OMNES? & apertum esse fatetur
» Decretum ipsum conciliare, in quo ita habetur (ut
» modo dixi) licet Christus instituerit sub VTRAQVE specie: sub utraq;, inquiunt, Christum instituisse, imo fatentur quoq; in Primitiua Ecclesia fuisse vsum duplicis speciei, tamen hoc non obstante contrarium decreuimus. O elegantes homines: Cur autem contrarium decernitis? Quia, inquit Osius, institutio Christi, tacito quodam consensu totius Ecclesiæ Catholicæ, fuerat abrogata. ATH. Dicit hoc Osius? HIL. Audi num dicat, & quidem diser-
» tissimè: Ex quo tempore, Germaniæ pars, quę nobis
» est vicinior, Christi recepit Euangelium, ex eo usus
» utriusq; speciei, tacito quodam consensu totius Ec-
» clesiæ, fuisse videtur abrogatus. ATH. Miseret me
ff. de legibus, L. de quibus. hominis, qui cùm legerit apud iureconsultos, leges ciuiles, tacito cõsensu omnium, per desuetudinẽ abrogari, idem putat potuisse fieri de institutionib. & pręceptis Christi, o pręposteri iuditij hominẽ. Quid potest magis blasphemum dici? Verbum enim Domini manet in æternum, non potest præscribi, non potest abrogari, nec tantillum mutari, neq; ab An-

gelis

gelis quidem, aut ipsismet Christi Apostolis (ut modo diximus) cur ergo possit ab istis Osijs? HIL. Sed misereat te eorum Patrum quoq; , qui in Concilio Constantienſi & Basilienſi fuerunt: Nam licet hi minimè vtantur eisdem prorsus verbis , quibus vtitur Osius, quòd scilicet, tacito quodam consensu hominum, possit abrogari mandatum Christi, tamen idẽ prorsus pronuntiant, en tibi verba. Cùm huiusmodi consuetudo (de danda scilicet vna duntaxat spe- « cie) ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter in- « troducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro « lege. Et totidem uerbis agunt Basilienses quoq;, quid attinet recitare? A TH. Miseret me eorum quoq;, sed magis Osij, qui incidit in magnam lucẽ, & fœlicitatem scripturarum, & tamen usq; adeò cęcutit. Sed cùm isti Patres Osiani recipiant atq; appellent rationabilem atq; laudabilem eam consuetudinem, quæ fuerat inuecta contra tam apertum verbum Dei, ablego illos ad eorummet Canones, qui sunt in decretis, dist. 9. in omnibus enim illis cõtinenter , & sunt decem numero, clarissimis verbis pronuntiatur, Non debere consuetudinem rationi « & veritati præferri , Abolendam esse consuetudi- « nem, quæ est veritati contraria , Dixisse Christum « ego sum veritas, nequaquàm ego sum consuetudo, « Consuetudinem sine veritate errorem esse , veritatem ualere, inualescere, & in æternum uiuere, Chri- « stum solum audiendum, & non debere nos specta- « re quid «

» re quid aliquis antè nos faciendum putauerit, sed
» quid primus, qui antè omnes est, Christus fecerit, &
multa huiusmodi præclara, modò ab illis seruaren-
tur, In suma latissimum cãpum, in quo aduersus O-
sium excurrat, habiturus est, qui prouintiã susceperit
respondendi, in hoc præsertim articulo. Sed redeo
ad id, quod modò interrogaram, obseruasti ne quo-
modo is definiat concillum, cui credi oporteat? HI.
Antequam de hoc respondeã, quæso, sine me unum
adhuc atq; alterum locum ex eodẽ Dialogo afferre.
AT. Affer quicquid vis, audio. HIL. Osius est in
numero superstitiosissimorum illorum hominum,
qui nullo pacto ferre possunt, ut Biblia in uernacu-
lam linguam uertantur. ATH. Bonum ingenium
narras, & verè Episcopale. HIL. Multò minus, vt
in templo, cùm preces fiunt, aut officia (vt ipse vo-
cat) diuina peraguntur, sonet vlla vox vernacula:
satis enim esse putat, si verba diuinarum scriptura-
rum aures nostras, licet obscura et non intellecta, fe-
riant. ATH. Apostolus longè aliter sentit. 1. Cor.
14. cui oportet nos credere, Paulo ne, an isti Osio?
HIL. Mirè cauillatur contrà locum Pauli, & de-
mum dicit licuisse Ecclesiæ id, quod Paulus docuit,
mutare. ATHA. O ineptum, imo blasphemum
hominem. HIL. Sed aliud audi etiam absurdum
» atq; blasphemum, Si, inquit, creditum est à genti-
» bus, quòd quædam carmina, quas præcantationes
» appellant, quibus istud artis est, insusurrantes, no-

minibus

minibus quibuſdam compellatis, quæ nec ipſi qui- "
dem, qui inuocant, norunt, ex ſolo vocis ſono uel "
ſopiantur ſerpentes, uel etiam de cauernis pertra- "
hantur abſtruſi. ATHA. Ieſu, Ieſu, quid audiam? "
Ergò Oſius vult, ut imitemur quod fecerunt Ethni-
ci, nõ quod Paulus docuit, atq; ut per ſonum ſacra-
rum Scripturarum non intellectarum popellus in-
cantetur, ut incantantur ſerpentes? HILAR.
Rem tenes, quare non recito reliqua, quæ hîc ſub-
iungit Oſius, ſed alibi ſic ait: Angeli aſsiſtentes in "
conſpectu Domini, & videntes faciem eius, liben- "
ter & gratè accipiunt, ſi ſemper verba ſcripturæ, "
& horum nominum appellationes veluti carmi- "
na quædam & præcantationes ex noſtro ore pro- "
mamus. Et paucis interiectis: Si ergo vides, ô au-
ditor, aliquando legi ſcripturam in auribus tuis, "
quam non intelligis, & ſenſus eius tibi videtur "
obſcurus, interim ſcias te hanc primam ſuſcepiſſe "
vtilitatem, quòd ſolo auditu, velut præcantatio- "
ne quadam, noxiarum virtutum, quæ te obſi- "
dent, & quæ tibi inſidiantur, virus depellitur, "
& fugatur. Obſerua tantùm, ne efficiaris, ſicut a- "
ſpides ſurdæ, & obturantes aures ſuas, ne audi- "
ant voces incantationis & veneficij. ATHA.
Ieſu, Ieſu, iterum exclamo, plenus magno ſtupore:
Nam video iſtum omninò putare, uerba diuina non
intellecta, in templo pronuntiari pro incantatione,
& pro

& pro veneficio, an in eum vsum fuerunt nobis digito Dei descripta? HIL. Teget se autoritate Origenis, qui ad eundem modum videtur sentire, cuius etiam uerba recitauit. ATH. Quasi Origenes, in ea duntaxat re, fœdissimè lapsus fuerit, an non nosti Hieronymum Origenis multos errores acriter insectatum fuisse? ergò solet sæpè & grauiter errare. HIL. Non est dubium, quin hîc quoq; errauerit, Sed Osius, ut est praui iudicij, in eo potissimum Origenem sequitur, in quo errauit, Sed audi hæc
» quoq;, Si non promendæ sunt, vel non audiendæ
» precationes, nisi quas intelligas, quid ex eo conse-
» quetur aliud, quàm nullum fore in Ecclesia Dei
» Psalmorum vsum, quos Dauid conscripsit? Quo-
» tum quemq; enim reperies, etiam ex doctioribus,
» qui sententiam eorum assequatur, quacunq; tandē lingua promantur? Hactenus Osor, qui magna contumelia afficit Spiritum sanctum, & Dauidem, cùm dicat eum dedisse Ecclesiæ Psalmos, qui non intelligantur, sicut alibi vociferantur isti, sermonem diuinum esse ambiguum, velut Sphingos ænigmata. Nō diffitemur pleraq; in Psalmis esse, paulo obscuriora, sed multo maxima pars, si à doctis & pijs viris fuerit diligenter, in vernaculas linguas, conuersa, etiam à vulgo planè intelligi, & cum dulcissima consolatione & magno cum fructu legi & decantari videmus. ATH. Omninò ineptè & stultè raciocinatur Osius, si non promouendæ sunt vel

non

non audiendæ precationes, nisi quas intelligas, nullus futurus est in Ecclesia Psalmorum vsus, quòd pauci eos intelligant. Quorsum ergo putat esse à maioribus institutum, ut decantetur in Ecclesia res obscura & non intellecta? HIL. Quorsum? nonne audijsti modo, ut talibus præcantationibus, & ueneficijs populus præmuniatur à noxijs & veluti incantetur? ATH. Verè incantatur & dementatur ab istis nugis & præstigijs Osianis. HIL. Audi quę sequuntur: Habemus, in linguam vernaculam conuersam orationem dominicam, quàm multos autem inueniri putas, qui vel tertium illius uerbum, saltem ad literam intelligant? certè ex imperita multitudine vix centesimum quemq;, vt interim de sensu taceam, Quis non videat Osium liuore & odio hîc latrare, ut diffamet usum vernaculæ linguæ in precibus? ATH. Vnica duntaxat ratione posset excusari, si quis videlicet diceret orationem Dominicam non fuisse diligenter & verbis perspicuis in linguam Polonicam conuersam, si enim fuerit rectè conuersa, falsissimum est, vt nec tertium verbum, saltem ad literam, intelligatur. HIL. Statim subiungit: Apud Russos, neq; græcæ, neq; latinæ linguæ in sacris vsus est. Nunquid autem, quæ pronunciat sacerdos è populo quiuis intelligit? pleraq; ne sacerdotes quidem ipsi, nemo tamen apud eos quiritatur, officia diuina, lingua non intellecta decantari. Expende Osiaticum argumentum. Russi non que-

runtur officia diuina, lingua non intellecta, decantari, ergò malè faciunt reliqui populi, qui cuperent ea decantari tali lingua, quæ posset ab ipsis intelligi. ATH. Hoc perindè est, ac si quis diceret, Varmiensis Episcopi Diocesani libenter versantur in illis tenebris, in quibus ab Osio continentur (exceptis tamen Elbingensibus, ut sunt boni viri) ergò reliqui Poloni non deberent desciscere (ut faciunt indies) à Papatu. Mirum certè istum Mitratum non pudere tam putida literis mandare, quo demum seculo? illustri certè Euangelij lumine, & pererudito: perge de vernacula lingua ex Osio, si quid habes. HILA. Pergam. Narrat Sclauicam linguam plus etiam, quàm quartam Europæ partem cõplecti: Hac enim uti Bohemos & Morauos, & Cassubos, & Russos, & Moschos, & Suetios, Dalmatas, Boznenses, Croatas, Rascianos & Serbos. Hactenus uerè, nisi quòd non omnes adhuc recenset populos, qui Sclauica lingua utuntur, Recensentur ferè omnes à Generoso Domino Sigismundo, summa prudentia & virtute Barone ab Herberstein, in commentarijs rerum Moschouitarum, Mox ait Osius, istas nationes uariare dialectis. Hoc quoq; uerè. Postremò inquit: Si voluerimus tam multas & varias translationes diuinarum scripturarum adornare, quæ omnibus istis nationibus satisfaciant, vix rectè prouideri poterit, quis enim præstabit, si sua quæq; gẽs dialecto sacras precationes, & lectiones versas habuerit,

buerit, ut nullus error in vertendo committatur? Hoc ineptè & calumnioſe, & à ſentinis Ecchianis mutuatũ (is enim ſimile neſcio quid) neq; enim totidẽ verſiones eſſent curandæ, quot ſunt Sclauicæ linguæ nationes, cùm ſint tam multæ, & varient reuerà dialectis, ſed quemadmodum in Germania, in Italia, in Gallia, in Hiſpania fit, attemperandæ eſſent verſiones, ea ſcilicet dialecto, quæ communior eſt, ut multis ſimul vna verſio poſſet ſatisfacere, quod non eſſet valdè difficile factu. Deindè quod Oſius ait de periculo, ne quis error in uertendo committatur, ergò eſſe à verſionibus abſtinendum, prodit ſe, quòd timeat, ne populus Sclauicus, ſi legerit, aut audierit Biblia, intelligat ſe hactenus fuiſſe ab Raſis & Vnctis enormiſsimè deceptum. A T. Poſſet ne ferre, quod credas, Oſius, vt Biblia in Sclauicam linguam verterentur, iuxta veterem & vulgatam verſionem, quæ Papiſtis eſt in vſu, optima fide, ità, vt nullus error, ut ipſe intelligit, committeretur? HIL. Nihil minus, audi quid dicat: Eſt vſu compertum « verſiones iſtas literarum ſanctarum in linguã gen- « tis alicuius vernaculam, multum Eccleſiæ Dei in- « cõmodi attuliſſe. A TH. Debuerat dicere, Eccleſiæ « Paparum, nã huic multum reuerà imcõmodi attulerunt, vt viciſsim plurimum cõmodi Eccleſiæ & glorię Ieſu Chriſti. Sed cùm neq; hoc poſsit ferre, quorſum attinebat dicere, non poſſe commodè fieri tot verſiones, & metuendos errores, ſi fierent? HIL.

Rem percepisti, hoc ipsum volebam dicere de Osio, qui delirat nugaturq; extra causam, vt suus est mos, Sed audi reliqua, Eccius, in loco communi penultimo, garrit nescio quid de Hieronymo, ex cuius impetratione, Missæ fuerint Sclauica lingua celebratæ. Fabulam narrat, Nam longè post tempora Hieronymi, nimirum ante sexcentos duntaxat annos, tempore Methodij & Cyrulli, qui Morauiam ad fidem Christi adduxerant, cæptæ sunt Missæ Sclauorum lingua peragi. ATH. Quid tibi nunc cum isto inepto Eccio? cur adducis? HIL. Mane & videbis, Eccius itaq;, post illam fabulam, sic ait: At gens huius linguæ dudum cessit suo priuilegio, & se latinæ conformat Ecclesiæ. ATH. Mihi videris negare: Nam capite abnuis? HIL. Sic est, nego constanter, Gens huius linguæ minimè cessit suo priuilegio (si modò id fuit priuilegium) & minimè se conformat latinæ Ecclesiæ. ATH. Certò ne scis? Audisti in tu Missas Sclauica lingua? HIL. Vergerius, primum habuit in Illyria, Modrusiæ scilicet, deindè patriæ suæ Episcopatum, qui est in Italia, nēpè citra Arsiam fluuium: Nam ibi nunc est Italiæ terminus, qui aliquandò fuit ad Rubiconē: à Vergerio itaq; sæpè audiui, quòd in vtraq; dioceſi Iustinopolitana & Modrusiensi, Missæ alicubi latina, alicubi lingua Sclauica peragantur, ac non modò illic, sed in Carnia, in Carniola, in Croatia & alibi quoq;, & est planè notorium. En tibi Eccij, quo Osius

sius tam sæpè vtitur duce & præceptore, in scribendo fidem: quales fraudes, qualia nugarum portenta fuisset nobis obtrusurus, si de terris nuper repertis, vel de Moschouitis eum verba facere contigisset, cùm de istis scribens, quæ fiunt XV. ad summum, dierum ab hinc itinere, non in quopiam angulo, aut in tenebris, sed in ipsa ferè luce Italiæ, conatus fuerit lectoribus imponere, quò crederent, nusquã locorum esse vernaculæ linguæ in Ecclesia vsum. ATH. Cùm feceris mentionem Vergerij, quem audio antè triennium cæpisse curare, vt in linguam Sclauicam nouum Testamentum conuerteretur, quomodo successit labor? HIL. Probè, iam nouum Testamentum prodijt, iam Christus cum Sclauis quoq; loquitur, Testamẽto accesserunt, etiam Sclauicè, aliquot Loci cõmunes, quin Postilla quoq;, in nomine Domini, autore P. Trubero. Sed audiamplius, quandoquidem ista versio seruiet duntaxat Carniæ & Carniolæ, & vicinis quibusdam prouintijs, Vergerius nunc est in opere, & curat uersionem vtriusq; Testamenti, quæ ità sit dialectis attemperata, vt à reliquis quoq; nationibus Sclauicis intelligi possit, saltem à præcipuis, atq; in primis à Dalmatis. ATH. Quàm iniquo animo feret Papa cum suis Osijs, vt doctrina filij Dei genuina & pura, ad tam multas nationes propagetur. HIL. Non est dubium, quin iniquissimo animo laturus sit, sed cur nõ succensuit Serenissimo Ferdinando Cæsari,

qui ante triennium iussit, non mediocribus sumptibus, excudi nouum testamentum caracteribus & lingua Syriaca, quod Episcopo Ephesino dono misit, vt suis Diocesanis, & vicinis Episcopis communicet? scis enim Syriacam linguam esse illic uernaculam, atq; eam ipsam vernaculã, qua Iesus Christus, qua eius mater & virgo, qua Apostoli & omnes reliqui illic vtebantur. A T H. Scio, sed multi prudentes viri suspicabãtur, ne quid monstri aleretur, præsertim cùm Io. Lucretius à Vidman editioni præesset. H I L. Puto me scire rem totam, nam domi habui Mosen Meridinęum, natione Syrum, qui è Roma fuerat Viennam accersitus, in hoc, vt editionem curaret. A T H. Quid ille? quemnam dicebat scripsisse lingua Syriaca nouum testamentum? H I L A. Ignorare se aiebat autorem, sed codicem fuisse valdè vetustum, nec dissentire (saltem in re, quæ fuerit alicuius momenti) à Græcis & Latinis editionibus. A T. Audiui tamen de nescio qua impostura, qua vsus dicebatur ea in re Lucretius. H I L. Possum tibi de ea quoq;. Ab eodem enim Mose audiui, Ioannem Lucretium, præter Euãgelium Syriaca lingua scriptum, habuisse seorsum aliquot folia, etiam Syriacè, sed quæ ipse Moses apertè videret fuisse non multorum annorum, Lucretium tamẽ ea quoq; curasse excudi, vnà cum ipso Euangelio, testatumq; fuisse in suis præfationibus, ea non multò post tempora Apostolorum scripta fuisse. A T H A. Quid

nam

nam erat in illis foliis? HIL. Index, qualem solent Papistæ affigere editionibus noui Testamenti, hoc est, quod nam fragmentum Euangelij debeat legi in die dedicationis templorum, in die mortuorum, in festo virginis, & aliquorum sanctorum, nugæ in summa. AT. Imo Sathanicæ impostura: Apostoli nè sciderunt & comminuerunt Euangelium in frustula & fragmenta? Apostoli ne aut de dedicatione tẽplorum, aut de die mortuorum vnquam cogitarunt? HI. Sic censuit Lucretius, addiditq; quatuor prefationes, benè Papisticas, in quibus de illo Indice, quasi fuerit non multò post tempora Apostolorum scriptus, prolixè disseruit: scio, qui habuerit in animo contrario scripto se obijcere, sed cum Lucretius, statim post eã editionẽ, diẽ suum obijsset, amico meo nõ visum fuit luctari cum laruis. AT. Habenda erat ratio viuentium, quos commonefieri, ut ab impostura cauerent, fuissent profectò operæpretium, vtinam adhuc scriberet. HI. Fiet fortasis. AT. Si Osius in istum librum incidisset, haud dubiè voluisset vti eius autoritate. HIL. Quid ni? cùm aliorum quoq; librorum fictitiorum atq; apocryphorum autoritate niti soleat. Illud miror, neminem ex Papisticis adulatoribus & propugnatoribus hactenus extitisse, qui adduxerit illum Lucretianum Indicem versum ex Syriaca lingua, vel pro Purgatorio, vel pro Ecclesiarum dedicatione, vel aliquo huiusmodi articulo constabiliendo. ATHA. Fortasis

eos

eos puduit. HILA. Non puduisset Osium, utpotè quem nihil pudet, si modò in librum incidisset. Nunc si uis, ad maiorem librum redeamus, sed tamen antequàm ad id responderem, quod de Conciliis petere instituerat, vellem quod promisi exsoluere: promisi enim me locum ostensurum, ubi Osius & vsum nescio quarum vestium, quas sacras nominat, quib. scilicet vtuntur Missificatores, & multas eorum gesticulationes, aliaq; ineptissima et blasphema laudat & mordicus nititur retinere. AT. Vsq; adeò parum timet, quòd & missam & Papatum ab radicibus ipsis ruentẽ videat? HI. Timeat uerò, imo audacior & arrogantior est factus. Conqueritur ergò de Caluino quòd plura abrogarit, quàm Lutherus, en tibi verba: Fecit quod adhuc à Luthero & sectatoribus suis factum non fuit, ut & sacras uestes, cùm res diuina fieret, & luminarium vsum, & campanarum pulsum prorsus reiiceret. AT H. Cur non addidit, O rem indignam & detestandam, aut aliquid huiusmodi, ut solet esse importunus exclamator, quantò autem verecundius & grauius fecisset, si in tanta luce Euangelij, istas nænias dissimulasset? HIL. Aut saltem, si non alias effutiuisset multò maiores, quales nunc perstringam, Nosti sacrificulum solere, ante altare, vti plurimis illis gesticulationibus & consignationibus, præter multiplices illas vestes, quas noster Osor sacras appellat: quia fuerunt respersæ aliquot guttulis aquæ lustralis, aut

salsæ.

salsæ. Osius ergò, veluti in contemptum & contumeliam patris cœlestis, qui, missa Euangelij aurora, laruam detraxit istis hypocritis, patefecitq; ridiculas ipsorum superstitiones atq; nugas, celebrandum sibi putauit, pro re grauissima & sacrosancta, totum illum habitum atq; ornatum, totamq; illam iocularem actionem seu gesticulationem sacrificulorum, Ait enim Missificatorem esse ministrum reconciliationis inter Deum & homines, quam non modò verbis prædicat, verum etiam habitu, & actione repræsentat, ac, quemadmodum ea facta sunt in cruce, sub aspectum astantis populi subijcit, atq; omnia facit, vt fidei suæ commissus populus reconciliationis in cruce factæ fructum consequi possit. A T. Vix putassem esse tam ineptum & tam leuem, qui ingereret nobis leuicula ista & putida, eo potissimum tempore, quo agitur de summa rerum, hoc est, de Rom. meretrice funditus perdenda, non modò de cincinnis deq; fuco eius abolendo. Sed cùm stultè dicat, sacrificulum suo habitu, suisq; gesticulationibus repræsentare Christum in cruce pendentem, ideoq; ista esse instituta, vt populus reconciliationis factæ fructum consequi possit, quotum quemq; reperiet Osius in populo, imo in grege ipso sacrificulorum, qui intelligat illam mutam tragediam? HIL. Ostendam tibi mox Athanasi locum, in quo iste noster ineptus adducit autoritatem libri, cui titulus PONTIFICIALE. ATHA.

monstrosissimi illius Romani? HIL. Illius prorsus, ubi, tanquam ex Stygia palude, scatent fœtidissimæ ineptiæ, atq; horribiles blasphemiæ. Quocirca miror non adduxisse hoc in loco nominatim alterius perridiculi blasphemicq; libri autoritatem, cui titulus RATIONALE DIVINORVM officiorum, cùm in eo reddatur ratio omnium istarum nugarum & næniarum, quas hypocritæ ad obruendam & sepeliendam piam doctrinam somniarunt, & Missæ inseruerunt: quanq; si non adduxit nominatim, apparet tamẽ ex ea sentina multa eũ hausisse, & pro suis recitasse: Nã alibi quoq; hoc facit & secum disputat, cur sexta feria à delicatioribus cibis abstinendum esse iusserit Rom: Ecclesia, cur die dominica corpora largius reficienda. AT. O grauitatem Osianam. HI. Cur oleo crismatis admisceatur balsamum, & alia huiusmodi, nec tamẽ sentinæ meminit, vndè hausit. Sed ad mutã fabulã, scis illius nostri historiã, esse sudẽ, in istorum oculis, potissimum quia nõ rarò histrionicas illas ineptias, modo ex professo, modò obiter atq; aliud agens belle salsecq; perstringit, vt fecit alicubi de ista muta fabula. AT. Noui illum locum, quo plurimum delector. Sæpè volui ingerere quibusdã hypocritis, quos ita vidi furere, vt penè discerpserint librum, cum viderent se illic graphicè atq; ad viuũ depictos. Sine ego recitẽ. HIL. Recita obsecro. AT. Ingens autem erat hominum cõcursus, maximè iuuentutis, nã his omnibus nouum erat spectaculum & inauditum, multos ibi raso

raſo vertice, nouo genere veſtitus, cãtare ſimul quæ
nemo intelligat, cereos atq; lampades ardere in ipſa,
quod dicit, meridie, fumigationes atq; ſuffitus exci-
tari thuribulis, Sacrificum aſtare cum miniſtris ad a-
ram, pronuntiare omnia ſermone peregrino, varijs
vti geniculationibus atq; geſtibus, inclinari ſtrictis
manibus, modò diſtẽdere, modò reducere brachia,
ſubinde ſeſe conuertere, nunc eſſe clamoſum, nunc
magno ſilentio quædam demurmurare, ſuſpicere in
altum, eſſe pronum, conſiſtere nõ vno loco, nunc in
dextrã nunc in lęuam partem altaris cõmigrare, mi-
care digitis, inhalare in calicẽ, eumq; tollere in ſub-
lime, poſtea reponere, certis locis nominare, nunc
viuos, nunc mortuos, panẽ azymum frangere & in
calicem imittere, pectus ferire pugno, ſuſpirare, clau
ſis oculis repreſentare ſomnum, rurſus expergiſci,
manducare partem vnã panis, alteram haurire cum
vino totã, ne qua guttula remaneat, abluere manus,
patellam deauratã auerſum, extenſo brachio, demon
ſtrare populo, admouere eandem frõti atq; pectori,
deoſculari nunc imagunculam, materiæ vel metallo
incluſam. Iſta igitur iocularia & blaſphema, quod
peius eſt, audet in tanta Euangelij luce, noſter Oſius
defẽdere & celebrare (ſi Dijs placet) O iudicium, an
putat hæc quoq; eſſe ex traditione Apoſtolorum?
HIL. Sed audi, vt multò pluribus alio in loco agat
de iſtis verè mutis fabulis. Ea quæ per chartam
& atramentum Prophetæ ſcripſerunt & Apoſtoli,

» Ecclesia non modò, viua voce, suis tradit liberis, ve
» rum etiam dierum obseruatione, Signis, Simula=
» chris, Habitu, Gestu siuè actione sacerdotum, præ=
» cipuè Sacris operantium, ac vario rituum ac cære=
» moniarum genere, quasi præmansum infantium o=
» ri cibum inserere cupiens, pijs omnibus quàmlibet
» imperitis inculcare conatur. ATH. Valdè ergò ru
des Apostoli fuerint oportet, qui cùm de prædican
do, per vniuersum orbem, Euangelio mandatum
habuissent, nunquàm potuit illis in mentem veni=
re de isto veluti præmanso imperitorum ore inse=
rendo. Nunquam enim signis, nunquam simula=
chris, nunquam vllo speciali habitu, aut gesticula=
tionibus (quemadmodum neq; vllis Missificatio=
nibus) representarunt populis, quod in Prophetis
legissent & à Christo didicissent. O Leuiculum O=
sium, qui in tanta vndique erumpente (quod libet
centies repetere) luce Euangelij, fretus nescio qui=
bus verborum, illecebris atq; sophistica, adhuc spe=
rat, se posse nobis persuadere, vt reuocemus vsum
istarum næniarum. HILA. Dic blasphemiarum:
Nam Spiritus sanctus disertè in scripturis condem=
nat obseruationẽ dierum, imagines & statuas, quæ
in templis ad cultum atq; ad adorationem prostent:
& tamen Osius istam dierum obseruationem, etiam
alio in loco, veluti sacrosanctam & valdè vtilem Ec
clesijs celebrat, vt vsum etiam imaginum & statua=
rum quoq;. Audi eius verba, Quò tenacius infigi

possit

possit mentibus mortaliũ beneficium mortis Chri- «
sti, deinde resurrectionis eius, Ecclesia statuere vo- «
luit, vt sexta feria abstineremus à cibis delicatiori- «
bus, quasi compatientes Christo pro nobis passo & «
mortuo. A T H. Magna reuerà parumq; dissimilis
passioni Christi & nostra passio, si per totã septima-
nam, vno atq; altero prandio à carnibus abstinea-
mus. Nihil potest dici insulsius. H I L. Audi reliqua,
Deindè, vt die Dominica corpora largius reficere- «
mus recrearemusq;, quia gauisi sunt discipuli viso «
Domino. A T H. Putat ne eos tunc largius refeciſ-
se & recreasse corpus delicatioribus ferculis? O
iocularem hominem. Et cum dixerit sexta feria à ci-
bis delicatioribus abstinendum esse, est quod valdè
miremur, hominem alioqui superstitiosissimum nõ
disertè dixisse à carnibus abstinendum. Profectò
haud placebit hoc Papis: Videtur enim sentire non
habendum esse delectum ciborum, cùm quis ieiu-
nat, sed satis esse, si minus delicatis cibis vescatur.
H I L. Quod verò ad statuas & imagines attinet,
Osius adducit nescio cuius cõcilij decretum, in quo
elegantes aliqui Patres ausi fuerunt pronuntiare, ex
Traditione Apostolorum, esse habendas in templis
imagines & statuas Christi & sanctorum, quæ ad
cultum atq; adorationẽ prostent: Quin etiam tem-
pla eorum inuisenda & sepulchra & reliquias, ex
quibus morborum sanationes emanant. A T. Proh
Deum imortalem, hîc quoq; imo hîc potissimum

vtamur nostro dicto intercalari, in tanta luce Euangelij, post tot doctissimorum hominum elucubrationes atq; disputationes, adhuc audet iste tam futilia, & tam blasphema ingerere. HI. Diceret trecentos & amplius Patres in concilio legitimo cõgregatos, hoc est, Spiritum Sanctum ipsummet ad eum modum affirmasse, q; scilicet Apostoli viua voce docuerint, imagines in templis ad cultum atq; adorationem collocandas esse, & templa & sepulchra et ossa & vestes sanctorum colendas: Ergò nõ posse negari, quin sit verissimum. ATH. Responderem, summam et corpus ipsum doctrinæ Christianæ prorsus repugnare, & historias non Apochriphas, quæ de Apostolorum temporibus scriptæ ad nos peruenerunt, Quare decretum Concilij, quod recitat, nõ fuisse Spiritus Sancti, sed carnalium hominum decretum: quia à doctrina Spiritus Sancti & à veritate dissentit. HIL. Diceret, concilium legitimè congregatum non posse errare. ATH. Responderem non posse errare, si sequutum fuerit sensum Spiritus Sancti, sed cùm possimus videre & palpare hoc, quod recitatum est, non fuisse sequutum diuini spiritus sensum, habeat sibi Osius & iactet sua concilia quantum voluerit, nos à talibus abhorremus, toto pectore. Sed quod ad imagines & statuas attinet, obseruasti ne, an Osius id quoq; approbet suo calculo, vt à Mitratis benedicantur, aut consecrentur, antequàm in altaribus ad cultum & adorationem collocentur?

centur? HILA. Nullibi hoc expressè, sed possem irrefragabili argumento statim docere, quòd Osius statuarum quoq; atq; imaginum CONSECRATIONEM suo calculo approbet. ATH. In tanta luce Euangelij? HILA. In tanta luce Euangelij. ATH. Proba obsecro. HILA. Ea consecratio aut benedictio extat in libro illo putidissimo, quem vocant PONTIFICALE, Osius hunc approbat, Ergò statuarum atq; imaginum consecrationem approbat, qua nihil potest excogitari execrabilius: Nam inter alias blasphemias, quibus vtuntur Episcopi cõsecrantes, hæc vna est. (audi Pontificialia verba & valdè rudia.) Quicunq; hanc misericordiæ Reginam, gratiosissimam Dominam nostram, coram hac effigie, suppliciter honorare studuerint, & de instantibus periculis eruantur, & in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, de commissis & de ommissis veniam impetrent, atq; mereantur in præsenti gratiam, quam desiderant adipisci, in futuroq; perpetuã saluationẽ cum electis tuis valeãt gratulari, Quid ais Athanasi? AT. Aio, hanc esse cõpendiariam viã ad impetrandas gratias, impetrandã remissionem peccatorum, impetrandã deniq; vitam æternam, si quis aliquam Diuæ virginis effigiẽ vel accensa candelula, vel preculis suppliciter honorauerit, aut fortassis etiã tabella aliqua appensa, vel corolla, vel cingulo, vel veste aut torque, aut annullo: hoc enim Papistæ appellant honorare, sed velim recites verba, quibus Osius Pontificale laudat.

» laudat. HIL A. Ea statim audies, sine prius recitem
» quæ præcedunt. Quòd si liber extaret, quem Igna-
» tium scripsisse de traditionib. Apostolorum narrat
» Eusebius, indè certò certius, ita rem se habere cog-
» noscere liceret. A TH. Subsiste obsecro. Qua de re agit, quæ certò certius constaret, si Ignatij liber non interijsset? HIL A. De benedictione olei & aquæ Baptismatis. A TH. Desinant ergò eam vsurpare, dum liber Ignatij, ex quo certò certius de eo constaret, in lucem alicundè prodeat. Quamuis, si prodiret, fictitius quispiam prodiret Ignatius, ut fictitius est Clemens, Dionysius & alij quidam. Nemo enim nisi fuerit crassus papista, & Osij Spiritum habuerit, persuadere sibi poterit, Apostolos Iesu Christi vel oleum Chrismatis, vel fontem baptismatis benedixisse. HIL. Deindè subiungit, Porrò qua forma
» consecrari solitus fuerit vel fons Baptismatis, vel o-
» leum Chrismatis, non satis constat ex veterum scriptis. A TH. Mirum, perijsse eam formulam, si fuit ab Apostolis tradita: valdè oscitãtes fuerint oportet Apostoli contemporanei, & qui paulò post in regendis Ecclesijs successerunt, cùm tanti momenti, tamq; necessariam rem (vt ipsi iactant) non custodierint, sed passi fuerint interire, ita, vt alia quędam, haud multis ante annis fuerint concinnanda. HIL. Quis non videat ex his, quæ adducit Osor, esse vanissimum, quod papistæ de istis benedictionibus somniant, quòd scilicet fuerint ab Apostolis tradi-

tæ?

tæ. Nã omnia, quæ ab isto adducuntur, ipsemet uidet, usq; adeò incerta esse atq; inania, ut demum cogatur dicere perñsse nescio quem librum, ex quo cognoscere liceret, rem ita se habere, ut ipsi nugantur, quin addit (vt modò audñsti) quòd ex veterum scriptis nihil constet (ut reuerà non constat) de forma, qua consecrari solitus fuerit, uel fons baptismatis, uel oleum chrismatis, ideò subiungit: Audi, num Pontificale disertè approbet, interea quæ nobis in Pontificali Romano præscripta est, ea rectè vtimur. ATHA. Omnino approbat, proh pudor: Quis enim ignorat, quàm putidæ ineptiæ, qualia deliria, quales magicæ diabolicæq; incantationes, quàm deniq; horrendæ idolomaniæ atq; blasphemiæ congestæ sint in illa teterrima sentina? HIL. Imo crediderim multos adhuc ignorare, ut in animo habeam dare nunc excudendum mðstrosum illum librum: Nunquam enim fuit in Germania excusus, quod sciã. HI. Esset profectò operæ precium, atq; in fronte, maiusculis literis, collocare Osij iudicium de eo, quòd scilicet tam impudenter, in tanta luce diuinæ doctrinæ, scripserit. RECTE vtimur ista forma. HIL. Adhuc putidius aliquid habeo, quo istum non puduit suos libros exornare, Scis Papistas solere campanas baptizare. ATH. Iesu, an hoc quoq; laudabit Osius? HIL. Mox audies, sed sine prius tibi in memoriam adducam, quemadmodum soleant baptizari, & reguſtabis delitias ex Põ-

tificali. Lauant Episcopimet, aqua salita atq; incantata, mox tergunt diligenter noua tella, deindè consignāt semel oleo sancto infirmorum, statimq; post consignationem, seu crucem factam, lintheo mundo abstergunt, deindè eodem oleo septem cruces exterius faciunt, pollice dexteræ manus, in dorso campanæ, & quatuor interius, oleo chrismatis, pari distantia. ATH. Confirmantur ergò, ut pueri in fronte? HIL. Postremò (intermitto hic multa, ut imprecationes & incantationes in primis, quæ illic sunt plurimæ, ne sim tibi tædio) turribulum supponitur, in quo adoletur thus, myrrha, & thimiama, & necesse est, ut totus fumus recipiatur (sic dicit textus) à campana. ATH. Quæ nam erit magica impietas, si hæc non est? solent dicere, hoc genus cæremoniarum esse ex Apostolorum traditione. Sed cùm Apostolorum temporibus, nullus fuerit campanarum usus, qui admodum recens est, quo pacto defendent istas incantationes? HI. Hic nullã faciunt Apostolorum mentionẽ, sed Mosis duntaxat. AT. Quid? putant ne Mosem usum fuisse campanis? HIL. Non, sed tubis argenteis, Dauidem autem Cythara, tubis uerò & cytharæ succesisse campanas, certè tubarum & cytharæ meminerunt in hac cæremonia. ATH. Dicunt fortasis Mosem tubam, Dauidem cytharam lauisse, vnxisse & suffitu curasse, vt isti Campanas? HIL. Non hoc dicunt,

dicunt, sed alia. ATH. Quæ nam? non effugies, quin mihi hic dicas aliquid de verbis ipsis, quibus utantur Mitrati, cùm suas campanas baptizant, oro te, dic, si in memoria habes. HIL. Habeo, ad hunc modum precantur: vbicunq; sonuerint huius vasculi tinnitus, procul recedat uirtus insidiantium vmbra fantasmatum, incursio turbinum, percussio fulminum, læsio tonitruorum, calamitas tempestatum, omnisq; spiritus procellarum, & cum clangorem illius audierint filij Christianorum, crescat in eis deuotionis augumentum. ATH. Proh Deum immortalem, ista quoq;, in tanta Euangelij luce, laudat Osius? putatq; ex vi istius baptismatis, seu consecrationis, tinnitum campanæ tam multa posse, præsertim augere in Christianis deuotionem? Cur ergò in singulis ædium culminibus non appendunt tales campanas, non modò in vna atq; altera turri, ut magis magisq; augeatur deuotio? HIL. Est & alia precatio, quæ sic habet. Quicunq; ad sonitum huius campanæ conuenerint, ab omnibus inimici tentationibus liberentur in corpore, & à prauis cogitationibus mundentur in mente. AT. Prodest igitur sonitus Campanæ (dum sit consecrata) ad comprimendam vel extinguendam libidinem? HIL. Prodest (ut audis) Audi & tertiam precationem. Dum huius vasculi sonitus transierit per nubila, Ecclesiæ tuæ conuentum manus conseruet angelica, fruges credentium, & corpora saluet

protectione sempiterna. ATH. Peto iterum an Osius ista laudet? HIL. Quid ni laudaret? ATH. Et laudat omnia ista, quæ recitasti de lotionibus, de oleo infirmorum, de oleo Chrismatis, de thure, de myrrha, de thymiamate, omnes denique has adiurationes atque incantationes? HILA. Non recenset singula, sed ait campanas esse benedicendas, iuxta formam in Pontificali Romano præscriptam, Ecquid non satis expressit? audi ipsius verba. Baptizari campanas mihi inauditum est, benedicuntur quidem, iuxta formam in Pontificali Romano præscriptam, verum de Baptismo, ne verbo quidem ulla fit mentio. ATH. Reuerà satis expressit, cùm ità scripserit, o stolidum Aposcopum. Sed quid hic de Baptismo dicat, non intelligo. HIL. Brentius in Prolegumenis exprobrat Asoto, quòd Papistici Episcopi baptizandis campanis, non legendis Bibliis occupentur: Nam sic alij antè illum loquuti sunt & nunc loquuntur, nempè campanas baptizari. Ideò Osius respondens, ait, inauditum mihi est baptizari campanas, benedicuntur quidem iuxtà formam in Pontificali Romano præscriptam, sed illic nulla est mentio de Baptismo. ATH. Nunc intelligo, litigat de verbo, non de re ipsa, benè est, cum quod maius sit negari non possit. HIL. Omninò de verbo litem mouit, Sic sæpè solet effugere & tergiuersari, cùm aliàs sentit se vrgeri à Brentio. Sed cùm ferè omnia, certè præcipua, quæ in Baptismo

hominis

hominis adhibentur, adhibeantur quoq; in istis campanis seu baptizandis, seu consecrandis, seu sanctificandis, seu benedicendis, non litigemus de nomine, appositè Brentius dixit, eas baptizari: unguntur enim oleo chrismatis, perfunduntur aqua incantata & terguntur, vt nomina etiam illis aliquandò imponantur, quæ inciduntur in illo ære, vt passim cernere est, & compatres etiam adhibeantur, si non ex præscripta Pontificalis Rom. forma, certè ex Episcoporum baptizantium traditione & consuetudine. Quare cùm Osius conqueratur de Brentio (queritur enim valdè) qui chrismatis oleo, nescio quibus verbis, iniuriam fecerit, profectò mihi videtur, quòd Osius & reliqui Mitrati maiorem iniuriam faciant ipsi oleo, quàm Brentius & reliqui nostri. ATH. Qua iniuria illud afficiunt Papistæ? HIL. Quæ? Vt illo ungant campanas, quanquàm ungant etiam saxa & parietes, in Ecclesiarum scilicet et altarium Iudaica illa, qua tam sedulo vtuntur, dedicatione sacrationeq;. ATH. Quid respondet Osius Brentio, quem dixisti chrismatis oleum perstrinxisse? HIL. Virulenta quædam & fatua, more suo, Audi: Meritò inuisum habent chrisma, quos Christianorum appellationis pudet: Nam Christiani nomen ducunt à Christo, Christus à chrismate, hoc est, ab vnctione vocatur. Ne quid igitur habere cõmune cum Christo videantur, nihil magis apud illos abominandum est, quàm ungi Chrismate, quo

, & Reges & Sacerdotes ungi solitos fuisse, in Lege,
, manifestum est omnibus. ATHA. Egregiè argumentatur, Reges & Sacerdotes, in lege, vngebantur Chrismate, ergò, tempore gratiæ quoq; debemus vngi, etiamsi Reges aut Sacerdotes ad eum modum, quo illi fuerunt, non simus, Cur non etiam rectà circumcidi? Video deinde, quod virus spargat, nos scilicet nihil velle habere commune cum Christo, O sceleratum Osium, imo, quia omnia nostra studia huc tendunt, vt cum Christo, non cum hominibus, præsertim Osianis sit nobis negotium, vt Christum, non ut homines imitemur, volumus eo oleo perfundi, quo Christus fuit, non confecto scilicet, sed diuino Spiritu, hoc sumus contenti, rancidum, & putidum relinquemus Osio, quo altaria, quo parietes, quo suas campanas, & non modò manus & caput, sed etiam pedes & ventrem (si voluerit) sui similium, hoc est, carnalium hominum inungant. HIL. Rectè, sed audi hoc quoq; de Osio, qui omnia prorsus à Papatu inuecta vult mordicus tueri, qualiacunq; ea demum sint. Tu scis, quàm, contrà vsum Apostolorum & veteris purioris Ecclesiæ, Papistæ soleant inuocare Christi matrem, quam faciunt reginam Cœli, quæ possit filio quæcunq; voluerit imperare, vt nullus sit, apud eos, concionator, qui statim initio cõcionis non oret Angelicam salutationem, veh illi, si secus faceret, ea est præcipua nota, qua dignoscatur, catholicus ne sit, an Lutheranus.

ranus. Osius ergò non modò laudat, sed censet ad salutem necessarium, vt quis vnà cum oratione dominica oret Angelicam salutationem. ATH. Ad salutem necessarium? HIL. En tibi eius verba: Itaq; si sciat is, quis de vulgo est, Dominicam orationem, Angelicam salutationem, Symbolum, Decalogum & nonnihil præterea de Sacramentis, baptismi præsertim, pœnitentiæ, & Eucharistiæ, alia eum nosse mysteria de necessitate salutis non est. ATH. Sic res est, in summa, vt sæpè diximus, istum esse longè omnium, qui pro Papatu scripserunt, superstitiosissimum impudentissimumq;. HIL. At ne faciam illi iniuriam, si hoc reticuero, audi, Tametsi in his cõtrà Brentium & Vergerium libris, hoc, quod audisti, dixerit, neq; vnquam faciat mentionem orationis Dominicæ, quin faciat quoq; Angelicæ salutationis, ut crassissimi quiq; papistæ solent, nihilominus in eo, de quo diximus, dialogo Dilingæ impresso, facit Dominicæ orationis mentionem, & ibidem de salutatione Angelica prorsus tacet, ità, ut ipsemet in dialogo videatur condemnare, quod in maiore volumine probauit. Præterea, quòd dicat esse de necessitate salutis, vt is, qui de vulgo est, præter orationem Dominicam, Angelicam salutationem, Symbolum, & Decalogum, sciat nonnihil de Sacramentis quoq;, Baptismi præsertim, Pœnitentiæ & Eucharistiæ, est valdè obseruandum: Nam propria confessione se ipsum condemnat, iugulatq;

Osor,

Osor, imo reliquos quoq; omnes Episcopos, qui sunt in Papatu. ATH. Quid ita? HIL. Quia vix ex decẽ millibus vnum, qui de vulgo sit, reperias, qui de Sacramentis quicquàm norit, vnde licet æstimare, quanta sit istorum Aposcoporum in curando grege fides & diligentia: Cùm enim fateantur esse de necessitate salutis, ut popellus aliquid sciat, etiam de Baptismo, de Pœnitentia, atq; de Eucharistia, nihil prorsus de his intelligit popellus, & non est dubium, quin id fiat Episcoporum culpa. Postremò, in eo etiam hic errat Osius, quòd videatur sentire, hominem, qui possit orationem Dominicam, Angelicam salutationem, Symbolum, & Decalogum recitare, & nonnihil præterea sciat de Baptismo, de Pœnitentia, & de Eucharistia, iam esse extra periculum, ne saluus fieri non possit. Quid si non fuerit iustificatus? an poterit æternam salutem adipisci, quia quædam memoriæ mandauerit, potuerit q; aliquid de Sacramentis loqui? ATH. Non poterit, non in his salus sita est, tametsi deceat ea scire hominẽ Christianum. HIL. Iam licet tibi de Concilijs petere quod volebas, at boni consule, quòd tàm diu in istis leuiculis sim versatus: quid facerem? cùm futilia & putida Osius ingesserit, non poteram alia afferre, si debuissem tibi morem gerere, & quid ille in suis libris garrisset, recitare. In summa, cùm Apostolum aliquando desipere coegerit Pseudoapostolorum improbitas, nunc me iste Pseudoepiscopus ad simi-

lem

lem cum Apostolo Christi necessitatem adegit. ATH. Admonemur esse tempus prandij, differamus Colloquium. HIL. Ego vero ac lubens: Nam cum stomacho atq; cum nausea versor in his ineptijs atq; blasphemijs. ATH. Multa ne adhuc supersunt, quæ post prandium conferas? HIL. A. Nimis multa, sed vtar delectu & grauiora conferens proijciam leuicula.

DIALOGVS QVARTVS.

ATH. Cùm cœpisses de Osiano libro nudius tertius disserere, sanè credidi te, vna ad summum hora, potuisse me commonefacere de aliquibus ineptijs, calumnijs, virulentijs, atq; blasphemijs, quas in eo obseruasses: Neq; enim alias delitias expectabam, cùm audijssem papisticum Episcopum prodiisse in certamen contra nos, noui genus, noui ingenia, quę nos habent pro bardis, nec pili faciunt, quare effutiunt in nos quicquid in buccam uenit insolentissimè. HIL. A. Dicam ingenuè, me quoq; fuisse deceptum: Nudius enim tertius pauca adhuc legeram, nonnulla annotaueram, quæ tibi aperui, nec ferè putassem, me posse plura inuenire. Sed cum hoc biduo, ulterius legendo progressus fuissem, tales sentinas inueni, quales, ex eo æstimare potes, quòd

cùm tam multa absurda & blasphema attulerim, tamen illas nondum potui exhaurire & certè scio, me neq; hodie exhauriturum, nihil certè minus, sed vtar delectu (ut dixi) ATH. In nomine Domini, Electis omnia cooperantur in bonum, etiam illa ipsa, quæ videntur esse summè noxia atq; deterrima, quare nihil dubito fore, vt ex his, quas tu vocas sententias, nostræ Ecclesiæ sint aliquod non mediocre lucrum & commodum percepturæ. Hoc verò in primis, quòd cùm multi fuerint, qui recusabant se nostris partibus adiungere, quia adhuc aliquã moderationem & pacis studium sperarent à Papatu, nunc fortasis non sperabunt amplius. satis dictum. Antequàm pergas, velim dicas, quid Osius respondeat Brentio, qui Adriani Papæ, delectorum quorundam Cardinalium & Legatorum, qui præsidebant in Concilio Tridentino, quorum nos quoq; mentionem fecimus, verba produxerat, quibus qua doctrina & quibus moribus Papistici prælati essent ornati, planum fecerunt orbi vniuerso: Nihil nunc quæro quid ad verba Gregorij Nazianzeni, Basilij, & Bernardi, qui itidem aduersus eosdem Prælatos stilum strinxerunt, sed duntaxat quid ad Neotericorum verba responderit, deinde de Conciliis petam quod voluero. HIL. Primùm, eos de vita & moribus corruptis fuisse loquutos, nequaquam de doctrina. ATHA. Demus

mus nunc, vt de corruptione morum duntaxat: Nam reuerà doctrinarum quoq; corruptionem videntur perstrinxisse, etiam inuiti, nimirum Spiritu sancto cogente & extorquente, sed demus, vt dixi, Fatetur ne ea esse vera, quæ suus Papa, sui Cardinales, sui Legati, aduersus corruptissimos prælatorum mores & vitia dominantia tam seriò pronuntiarunt? HI. Non negat, sed ait. Quorsum attinet sic nobis exprobrare peccata, quasi verò vos non sitis grauioribus flagitijs cooperti? ATH. At Brentius autoritate ipsius Papæ, ipsorummet ex omni Conciſtorio delectissimorum Cardinalium præstantissimorumq; Episcoporum, deindè etiã Legatorum Cõcilij, ex quibus duo fuerunt Papę, vt diximus, hoc est, testibus omni exceptione maioribus (vt illi sentiunt) probauit eos esse corruptissimæ vitæ, quo pacto docet Osius, nos esse grauioribus flagitijs coopertos? HIL. Iterat suam cantilenam, qua valdè videtur delectari, de Luthero scilicet, qui dixerit, suos auditores decies esse Sodomitis peiores. ATHA. Ad hoc respondimus, nihil est quòd repetamus. Habet ne alia testimonia? HILAR. Habet. ATH. Quæ? HIL. Ait se posse adducere testimonium Georgij Vicelij. ATH. Digni profectò, qui pro Sathana & Osio testimonium dicat. Cur non Staphyli quoq;, qui vnà cum Vicelio agnitam veritatem proiecit, testimonio vtatur? cur non Groperi? cur nõ Canisij? cur non Sydonij?

cur non Auñ? cur non Asoti? cur non Dilingensis Purpurati, vt capitaliores nostros hostes commemorem? Nihil istis impudentius, sed sine pergam. Cùm ergò ipsemet Papa, ipsimet Cardinales & Legati affirment, & Osius non audeat negare totusq; terrarum orbis compertissimum habeat de magna sacrarum literarum imperitia, de turpissima vita, & corruptissimis moribus eorum Prælatorum, quorum opera Papa ait, se velle in Concilijs vti, quæro an in lectione istius libri obseruaueris, quid de hoc Osius, putat ne promissionem factam Apostolis, qui erant (vt omnes norunt) regenerati & verè habebant Spiritum sanctum, pertinere ad huiusmodi papisticos Episcopos, ad huiusmodi laruas, quæ nõ sunt nisi caro & mundus? HIL A. Hauddubiè putat, miror te dubitasse. Audi eius verba, vbi verò omnes conueniunt (loquitur de Mitratis) ibi præsens adest Christus, ibi præsens adest Spiritus sanctus cum omni genere gratiarum. ATH. Admodum clarè, perindè est, ac si dixisset, statim è vestigio iustificantur, fiunt membra corporis Christi & filij Dei, statim euadunt in doctos & prudentes viros. Quid si Episcopatum emissent, alijsue malis artibus parassent, vt Romæ fit? diceret ne Osius, nihilominus affuturum Spiritum Sanctum, qui illos ex improuiso omnibus gratijs ornaret? HIL. Responderet, nihil referre, qua ratione quis creatus fuerit Episcopus, dum modò sit Episcopus. ATH. Ergò Spiritus

ritus sanctus hæret mitræ? Ergo numerata pecunia emitur, quod voluit Simon Magus? Quid etiam, si quis inanem duntaxat titulum alicuius Episcopatus, qui sit ditionis Turcarum, sibi comparauerit? vt faciunt qui suffuranei dicuntur, vt est Gerardus Busdragus Episcopus Argolicensis, alijq; huius farinæ? An hi quoq;, iudicio Osij, Spiritum sanctum, qui eos in Concilia comitetur exornetq; repentè, habituri sunt? HIL. Dixi iam tibi, siue quis de nulla tenensis (vt aiunt) siuè emptum, siuè permutatum, aut quocunq; scelere possit excogitari, paratum Episcopatum habuerit, qui Episcopatum habuerit, vnà coniunctum Spiritum sanctum habiturus est, saltem, quando sumpta Mitra & pluuiali in cœtum aliorum Episcoporum ingreditur: hæc est Osiana regula, qua nihil potest stultius, absurdiusue excogitari. Verum audi, quemadmodum eam nonnihil moderetur: Postquam enim dixit. Vbi simul cõueniunt omnes, ibi præsens adest Christus, ibi præsens adest Spiritus sanctus, cum omni genere gratiarum, statim subiungit: Nam quod vni deest, pensatur in altero, ac sæpè quod non reuelatur ducentis, aut trecentis viris excellenti prudentia doctrinaq; præditis, vni alicui non doctissimo reuelatur, in cuius posteà sententiam, sic impellente Spiritu sancto, pedibus eunt alij multò doctiores. Sic abscondit pleraq; Spiritus sanctus à vobis sapientibus & prudentibus, et reuelat ea paruulis. ATH. Quid si nul-

lus huiusmodi illic interfuerit, Paruulus cui scilicet Dominus veritatem reuelarit & alios excitet? nec sine causa hoc dico: Nam si Papis licuerit, pro eorum libidine, Concilia dirigere, confestim vbi per suos exploratores Monachos olfecerint, aliquot esse inter Episcopos, qui verè spiritu Dei agantur sintq; ex Paruulorum genere, hos non modo ex Conciliis, verum è vita quoq; curabunt efficiendos tollendosq; tanquàm pessimos hæreticos: Quos enim alios nisi regeneratos, qui non possunt acquiescere illicitis cultibus, habent pro hæreticis? Ecquid hoc non egerunt Papæ, ante paucos annos, ut ex cœtu Patrum Laruatorum ex Tridento aliquot proiecerint, quos suspicabantur nobiscum sentire? In summa, immane atq; horribile est, quod isti Osij de Cõciliis audent iactare, ad ea scilicet Concilia pertinere promissiones de præsentia Christi & gubernatione Spiritus sancti, quæ ex carnalibus malisq; & sacrarum literarum rudibus viris constiterint, Proh pudor, quasi verò ea promissio fuerit facta carnalibus Pharisæis atq; flagitiosis. H I L. Audi quid hic dicat Osius: Brentius ad hunc modum scripserat.

„ Scimus quidem veritatem Sacramentorum Chri„ sti, non pendere à dignitate Ministrorum, sed non „ esse requirendam gratiam Dei, aut virtutem Spiri„ tus sancti in his, qui de vera sententia sacræ scriptu„ ræ, seu verbi Dei iudicare debent, hoc demum est „ cœlestia oracula Spiritus sancti subijcere Epicureis

&

& Sardinapalis. ATH. Rectissimè Brentius atq; hoc in loco planè iugulauit Asotum. HIL. Osius verò respondet, etiam si sint Epicurei et Sardanapali, tamen dixisse Christum: Super cathedram Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi, Omnia quæ dixerint vobis, seruate & facite, secundum opera uerò eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt. ATH. Quæro ab Osio, an Christus hoc fuisset dicturus, si animaduertisset Scribas & Pharisæos, non modò fuisse animo Epicuræos, sed etiam malè docuisse, atq; omninò contra id, quod docere debuissent hi, qui sederent in cathedra Mosis? HIL. Osius non posset negare, quòd Christus, si vidisset Scribas & Pharisæos docere, contra Legem & contra cathedram Mosis, non fuisset dicturus, omnia, quæ dixerint vobis seruate & facite. ATH A. Non est dubium, Christus in eo loco loquutus est de Scribis & Pharisæis, qui cùm fuissent vita dissolutiore, tamen nõ aliena docebant à Lege. Quare si neoterici Scribæ & Pharisæi, Episcopi scilicet Papistici, voluerint purum illud verbum Dei, puram illam doctrinam docere, quam Prophetæ, quam Christus, & quam Apostoli reuerà docuerunt, audiemus eos, non præcidemus nos ab illis: Feremus enim infirmitatem, si non fuerint usq; adeò boni exempli, quo ad mores attinet. Sed cùm non modò sint vita dissolutissima, verum cum falsa & ex diametro pugnantia cum doctrina filij Dei doceant, cur vellemus

hoc

hoc ferre, si Christiani esse velimus? cur se ab illis nõ separaremus, qui Christum conculcant? HI. Subiungit Osius, quòd Christus baptizat, etiamsi minister fuerit vita inhonesta & sacrarum literarum rudis & quod Sacramenta non pendent à dignitate ministrorum. A TH. Fateor, baptizat Christus per talem, Sacramenta non pendent à dignitate ministrorum, si modò seruetur Christi institutio, non autem baptizaret Christus, si minister, sepositâ ea, quæ verè fuit Christi, institutione, aliam contrariam è suo capite excogitaret. HIL. Tandem Osius ad hunc modum colligit, si Christus etiam per malum concionatorem docet, si per malum ministrum baptizat, ergò etiam, vbi de illo iudicium fit, hoc est, in Concilijs, quàmuis ex malis viris atq; sacrarum literarum rudibus cõstiterint, nihil refert, quia adest nihilominus doctor & magister Christus, qui in illis loquitur, adducitq; hic Osius ea Christi
» verba, Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus
» patris vestri loquitur in vobis. A TH. Imò ista uerba, ab Osio adducta, totum hoc negocium contra Osium pulchrè definiunt: Nam in his clarissimè expressit Christus, per quos demum homines spiritus Dei esset in Concilijs loquuturus, nempè per illos, qui Deum habituri essent in patrem, per illos, qui in patris genuina doctrina, per filium eius dominum nostrum Iesum Christum manifestata, versarentur & ab illa non paterentur se abduci, tales

exigit

exigit Christus, in talibus promittit loquuturum Spiritum. Patrem autem intelligit per regenerationem, non per creationem, quis hoc ignorat? HIL. Sed audi, cùm Osius probè sciret, quales demum sint Episcopi, quorum opera Papa esset vsurus in suis Conciliis, accurrit ad sacram anchoram: Nullum enim habet postea perfugium, atq; inquit: Hic Spiritus potest loqui per Balaam, potest per Caipham, potest per Iudam proditorem, denicq; potest per Asinam, quasi dicat, Nostri Episcopi sunt reuerà tales, sed nihil refert: per tales enim nihilominus potest loqui spiritus Dei. A T H. Adduxit tandem locum, in quo mihi cum eo pulcherrimè conueniet: Nam, si ipse cum sui similibus velit esse Balaam, Caiphas, Iudas proditor, denicq; Asina, hoc illi haud grauatim concesserim, sit sanè huiusmodi, quandoquidem ità vult, volentibus non fit iniuria, Quòd autem dicat, posse Spiritum per illos in Conciliis loqui, blasphemus essem, si negarem Deum posse: Potest enim, si vult. Sed cùm nobis iudicandum sit, ex scripturis, quid velit, aut nolit, nusquã legi promisisse Dominum, si Caiphæ, si Iudæ proditores, si Asini, si Mitrati, aut Cornuti, si Cucullati, si Galerati, aut Purpurati conuenerint, velle per iugula & per ora talium monstrorum docere, quomodo mysteria et oracula diuini Spiritus sint intelligenda, quomodo sponsa filij sui gubernanda: verum legi, istam promissionem fuisse factam (vt supra diximus) A-

postolis & factam fuisse reliquis, qui de eodem spiritu habituri fuissent, eundemq; patrem in cœlis & mansuri in Christo, sicut palmes in vite atq; in verbo eius, his, inquam, promisit, quòd Spiritus patris esset in illis loquuturus. Sed dic mihi (vt ad id, quod dudum in animo habeo tandem veniam) Exprimit ne Osius, qua forma, quaue ratione oporteat esse cõgregatum Concilium, ad quod, suo iudicio, ea promissio pertineat? HIL. Vult, vt sint Oecumenica, modò dicit plenaria & rectè disposita, sic enim ait alicubi, Regem monens, ne permittat disputare de his, quæ in Conciliis Oecumenicis. rectè dispositis, constituta sunt. ATH. Audio, sed quæ nam censet esse rectè disposita? hoc velim scire. HIL. A. Haud dubiè ea, quæ autoritate Papæ fuerint congregata habuerintq; Episcopos indutos sacris vestibus, & Mitratos, hoc est Osio rectè dispositum. ATHA. Non sine causa de his interrogo, sunt enim haud parui ponderis: Nam Papistæ, aut non omnes norunt, aut, si norunt, non audent palam & apertè literis mandare absurdissimam & planè tyrannicam quandam Concilij celebrandi rationem & formam, qua orbem Christianum & Christum, cum suo Euangelio ludificare atq; opprimere habent in animo, vt ipsi possint dominatum exercere, atq; in suis delicijs & luxibus vitam agere. Aperiam ergò quid id sit, aliqua interim fortè repetens, vt spiritus iusserit,

ſerit, tu poſteà dices mihi an Oſius ea attigerit. Papiſtæ ità cenſent, Dum Papa indixerit vniuerſale Concilium, dum Papa per ſe, vel per Legatum præfuerit, dum præmittatur Miſſa de Spiritu ſancto, dum poſteà Patres ſedeant mitrati & induti ſacris veſtibus (vt in eorum lege habetur, quæ eſt in Cæremoniali & de celebratione Concilij loquitur) antè omnia dum ſint iurati & dum procul abſint, tanquàm prophani atq; indocti, qui non fuerint ex Prælatorum & Coniuratorum numero, cenſent, dico, Papiſtę hoc demum eſſe vniuerſale & plenarium Concilium, huic Spiritum ſanctum præeſſe, huic, ſinè omni prorſus exceptione, eſſe credendum. Etiamſi (audi diligenter) etiamſi Papa, qui indixerit & præſederit, fuerit Epicuræus quiſpiam, aut planè Atheos (vt ferè ſolent iſti Papæ) etiamſi vnius duntaxat nationis & pauciſſimi quidam & delecti ab ipſomet Papa Epiſcopi (vt in Tridentino accidit) interfuerint (Nam id in ſumma, volunt eſſe vniuerſale & plenarium Concilium, quod Papa dixerit eſſe vniuerſale & plenarium, nõ quod reuerà fuerit plenarium & vniuerſale) etiamſi patres fuerint, quantum ad ſtudia attinet, præſertim ſacrarum literarũ, rudes aſini, deindè carnaliſſimi & meri Sardanapali. Poſtremò, etiãſi quid pronuntiẽt cõtra clarum et apertũ verbũ Dei: fingunt. n. (vt breue faciam) quòd in tale, quale tibi pinxi theatrum

Spiritus sanctus ilicò descendat, velit nolit, vigore scilicet promissionis Christi, perq; illas prophanas & sceleratas linguas doceat, quemadmodum sacrorum oraculorum verba intelligenda sint & castissima sponsa filij Dei Ecclesia gubernanda (vt tu dixisti) ità, vt nõ possint errare, ità, vt in Spiritum sanctum, hoc est, ad mortem peccet, qui contra huiusmodi eorum decreta atq; oracula audeat hiscere. Vtuntur autem istæ ineptæ Apostolorum Symiæ hoc argumento, vt demonstrent Spiritum sanctum inter eas esse, cùm celebrant Concilium: Nam, inquiunt, cùm Petrus, cùm Paulus & reliqui Apostoli celebrarent Antiochiæ Concilium, testati sunt Spiritum sanctum ibi affuisse, quia ad hunc modum pronuntiarunt, VISVM EST SPIRITVI SANCTO & nobis, Ergò nobis quoq;, inquiunt, idem diuinus Spiritus adest, cùm nostra Concilia celebramus, Attigit ne hoc Osius? HIL. Maximè. ATH. Et putat huiusmodi Concilia esse sacrosancta? HIL. Sacrosanctissima, additq; quòd in Spiritum sanctum blasphemet ac perinde sit, ac si velit esse similis altissimo, quod cupiebat Cherub ille, qui detractus est in profundum laci, quicunq; asseruerit probandos esse spiritus talium Conciliorum & non statim acquieuerit illorum decretis, adducens hanc, quam tu dixisti rationem, quòd scilicet Apostoli dixerint sibi affuisse Spiritum sanctum, statimq; congerit proluuium quoddam ineptiarum blasphe-

blasphemiarumq;, atq; inprimis cõtorquens locum Ioannis, quem adduxerat Brentius de probatione Spirituum, contendit illum debere intelligi de Spiritibus singulorum extra Concilium. ATH. Sed quid tibi videretur respondendum ad id, quod ait, Apostoli testati sunt, Spiritum sanctum illis adesse, ergò adest omnibus Conciliis? ATH. Adest omnibus Conciliis, in quibus interfuerint homines ornati eodem Spiritu, quo Apostoli fuerunt, etiamsi non eandem mensuram, dummodò de eodem Spiritu habuerint. HILA. Sed quid ad illud, quod addit, responderes, locum Ioannis, de probatione Spirituum non esse intelligendum, nisi de Spiritibus singulorum, extra Concilium? ATH. Isti sunt mirabiles & ad obscurandam gloriam Dei valdè solliciti & ingenioſi, Spiritus sanctus per os Pauli dixit: Iustificati gratis, sinè operibus legis, isti, ne illucescat misericordia & gloria Dei, statim affingunt suam carnalem interpretationem, hoc est, sine cæremoniis & operibus Forensibus. Idem Spiritus sanctus per os Ioannis inquit. Nolite omni Spiritui credere, probate Spiritus an ex Deo sint, ilicò illi aliam interpretationem addunt, singulorum scilicet Spiritus seorsim, non tamen Spiritus nostrorum Conciliorum, At falsa est vtraq; interpretatio: Nã, vt mittam nunc de iustificatione loqui, quærerem ab Osio, an liceret mihi diligenter inuestigare de Conciliis, id saltem, num fuerit legitimè congrega-

ta? HIL. Responderet, licere hoc quærere, dum po= steà acquiescas decretis, vbi videris fuisse legitimè congregata. ATHA. Si licet mihi diligenter in= uestigare, an fuerint legitimè congregata, licet eti= am diligenter inuestigare, an reuerà affuerit Spiri= tus sanctus, Vbi ergo hoc inuestigauero & con= ferens scripturam, animaduertero, decretum Con= cilij pulchrè cum scriptura, hoc est, cum voce ipsius Dei, conuenire, lubens ac reuerenter acquiescam. Quòd si inuenero inter vocem Dei, & decretum Concilij repugnantiam, aut dissonantiam, tunc mi= rabor quid hoc sit, conferam cum fratribus docti= oribus & quæram doceri, cur fuerit discessum à ver= bo Dei, concederet ne hoc mihi Osius? HIL. Nihil minus. ATH. Quid ergò facerem, cùm viderem repugnantiam, aut dissonantiam? HIL. Osius re= sponderet, te debere, in obsequium sanctæ matris Ecclesiæ Romanæ, captiuare intellectum & credere non esse repugnantiam, eam quæ tibi & tuis fratri= bus, etiam doctioribus te, repugnantia videretur. ATH. Quid, si luce meridiana clarius apertissimè viderem repugnantiam esse? Quid item, si scirem à carnalibus malisq; hominibus decretum, stabiliendę illorum tyrannidis gratia, cõflatum fuisse? exempli gratia, video Iesum Christum, sapientiam patris, di= xisse, BIBITE ex hoc OMNES, video vas ele= ctionis Paulum ad Corinthios scripsisse, ut probent se, & tum demum de pane illo edant & de CALI=

CE

CEbibant, video primitiuam Ecclesiam vsam fuisse calice, video veteres Patres in eo cõsentire et eorum ætate calicem fuisse Laicis concessum, Sed quid vicissim? video fuisse inuectã manifestissimam corruptelam & aliquibus, nec tamẽ omnibus in locis, desitum fuisse, calicem dari Laicis, deniq; video à quibusdam personatis Patribus in Constantiensi, deindè Basiliensi Concilio pronuntiatum fuisse (vt tu superius dixisti) licet Christus ad eum modum instituerit, licet primitiua Ecclesia ad eundem vsa fuerit, nos eam, quam alij corruptelam nominant, affirmamus, esse laudabilem consuetudinem, quid hic captiuem intellectum in re apertissima atq; clarissima? Eat Osius &, offusa suis sophismatis præstigijsq; caligine, nitatur obscurare & implicare negotium quantum voluerit, certè, si suos Carnales hypocritasq; remorabitur, non detinebit nos, quin velimus causam diligenter cognoscere, atq; vbi cognouerimus, anteferre gloriam Dei & veritatẽ, falsis interpretationibus atq; imposturis hominum. Quocirca (vt ad id quod interrogasti, veniã) quicquid Osores veritatis & viperæ sibilent, verba Ioannis tùm ad singulorum seorsum, tùm ad Cõcilii orum spiritus probãdos pertinẽt, utpotè ad ea, quæ posse errare manifestum est, Ergò an errauerint licet nobis inuestigare & ad Lydium lapidem, hoc est, ad Christi verba eorum decreta exigere, vt, siquidẽ inuenerimus, bona retineamus, si mala, reijciamus.

HIL.

HIL. Asotus atq; Osius hærent in eo, quòd tametsi singuli seorsum Episcopi possint errare in dicenda sententia, nihilominus, si multi simul conueniant, errare minimè possint. ATH. Dicant mihi isti Asoti atq; Osij, quem maiorem caperẽt fructum ex decem, aut viginti Morionibus, qui de rebus grauibus, deliberandi gratia, in aliquem locum à suis dominis mitterentur, quàm si singuli eorum seorsum consulerentur? Certè (si reuerà fuerint Moriones) idem Consilium dabunt seorsim, in eorum domibus, quod daturi essent, si vnà in templo omnes sederent cum benè longis vestibus, nec vestium mutatio, aut locus quicquam prodesset, intelligis ne Hilari? HIL. Maximè, vis dicere, Episcopos, quos sibi Antichristus Tyberinus ad Concilia missurus deligit, eodem esse Spiritu, cùm domi sedent, quo sunt, cùm sumptis mitris sumptoq; pluuiali in Concilio sedent, quare cur non liceret pijs & bonis viris probare & dijudicare tales Moriones & laruas, vbicunq; demum essent, siuè domi, siuè in templo, loquor de his, quos Antichristus (vt dixi) seligit a mariore in nostram doctrinam Zelo, quos ad Concilia mittat, non de omnibus, qui sunt sub papatu: scimus enim illic esse nullos pios, sed quicunq; sunt huiusmodi non modò non mittuntur ad Concilia, sed si accesserint, profligantur, vides autẽ me nõ potuisse hic suspirium continere, & quidem ex imo pectore. ATH. Imo volui abs te petere quid id esset.

set. HIL. Quia quanto magis versor in hac causa, tanto difficiliorem eam esse video, quàm quæ possit (humana quidem prudentia) in concordiam redigi: dissentimus enim in ipsis adeò principijs, sexcentis in locis, à nostris aduersarijs, qui nulla ratione patiunt̃ se à malo proposito dimoueri. ATH. Quasi dolendum & ingemiscendum sit, quòd non possimus conciliare iustitiam cum iniquitate, lucem cum tenebris, Christum cum Beliale? Lætandum potius, præsertim cùm, hauddubiè, vincamus indies. HIL. Nunc venit in mentẽ ex eo Osij libello, cui tibi ostendi esse titulum de expresso verbo Dei, locus, non indignus, quem tibi explicem: idem enim sentit quod nos, hanc causam esse suaptè natura huiusmodi, quæ nullam moderationem, aut concordiam pati possit. ATH. Libenter audiam, ut gustem cuiusmodi hic quoq; libellus sit. HIL. Certè gustabis eadem esse amarulentia eademq; futilitate, qua alij duo, de quibus dixi, omnes congruunt, vnum cognoris, omnes cognoris (vt ille ait). En tibi verba. Iam vero Petrus Paulus Vergerius, qui proximo superiore anno, non aliam ob causam in regnum tuum venerat, quam, vt in eo seditionem concitaret. ATH. Tanti ne facit Vergerium, priuatum homuncionẽ, inopem, peregrinum, vt eum putet potuisse amplissimum regnum commouere? non est cuiusuis hominis hoc agere, perge. HIL. Protulit in medium literas ad quosdã scriptas, quas etiam

» etiam typis excudi fecit. An autem hoc fuit boni vi-
» ri officium? Certè si quid frontis habuisset, si qua mi-
» ca probitatis in eo fuisset, tale aliquid facere nunquã
» aggressus fuisset. Sed videtur hic homo expers hu-
» manitatis, & vitæ communis ignarus esse, cum in
» medium proferre literas ab aliquo scriptas, nihil ali-
» ud sit, quàm quod ille dixit, tollere è vita vitæ socie-
tatem: tollere amicorum colloquia absentium. ATH. Nihil intelligo, nisi quòd Vergerium valdè atrociter insectatur. Quid designauit tandem? HIL. Hæc sunt Osiana artificia atq; flagitia, vt non planè exprimat quid reprehendat, vt qui legerit, horrendum aliquod facinus Vergerium in Polonia patrasse existimet. Quare possum totidem verbis cum Osio agere: Certè, si quid frontis habuisses Osi, si
» qua mica probitatis in te fuisset, tale aliquid dicere
» nunquàm aggressus fuisses, sed videris expers hu-
» manitatis & vitæ communis ignarus esse, qui tam
» malitiosè et rabiosè innocentem proscindis. ATH. Dic tandem quid id est? HIL. Dicam paucis: Aloysius Lippomanus (de quo diximus) Papæ internuntius, Serenissimum Poloniæ regem clanculum sæpè vrserat, vt aliquot ex præcipua nobilitate, qui videbantur velle à Papatu desciscere, capite plecteret, atq; inter hos D. Io. Bonarum, præstantissima pietate, virtute, & autoritate senatorem, Eius Maiestas à sanguinario Consilio (vt est summa clementia) aures auertit abhorruitq;. Interea cùm quid

Lippoma-

Lippomanus moliretur patefactum fuisset, pessimè in toto regno audiebat, odioq; habebatur peius cane & angue. Lippomanus itaq;, scriptis ad Papam, siuè ad quempiam ex eius Secretarijs, aut Consiliarijs (vt fit) literis, deplorauit suum statum, summq; periculum multaq; de legatione, quæ parum fœliciter illi succederet, conquestus, supplex petijt, ut liceret sibi primo quoq; tempore Romam redire. Has literas, in quibus Papæ & ipsius Lippomani quædam non parui momenti consilia scribebantur, Romam misit, quæ vbi fuerunt à Papa lectæ, communicabantur posteà (vt fit) nonnullis Cardinalibus atq; Episcopis, ità, vt, nonnulla earum Exempla in Germaniam atq; in Poloniam vsq; deuenerint (vt sæpè vidimus contigisse) fuerintq; demum Cracouiæ Italica lingua, qua scilicet scriptæ fuerant, excusæ. Vittenbergæ autem Polonica, in quam ornatissimus pietate prudentiaq; vir D. Iustus Ludouicus Decius eas conuerterat. ATHA. Habes ne exemplum? HIL. Habeo. ATH. Quid si legeremus? HIL. Cùm venerim ad te eo animo, vt hunc Osij locum ostenderem, putaui mecum afferendum. ATH. Rectè feci sti profer, lege. HIL. Legam duo præcipua loca. Inscriptio sic habet. Magnifico & Clarissimo D. Petro contareno Patritio Veneto, Sanctiss. D. N. familiari, Domino colendissimo. Audio hunc posteà esse creatum Episcopum Paphiensem in Creta: est enim Paulo

IIII. valde charus & à consilijs intimus: Subscriptio sic habet. Aloysius Lippomanus Veronæ Episcopus, indignus Nuncius. Datum huiusmodi est. Louitij die XX. Iulij, M. D. LVI. Audi præcipuum locum (omitto enim multas alias eius nugas) Cùm anno M. D. XLVIII. vnà cum Reuerendissimo Fanensi Episcopo nunc benemerito Cardinali, & cum Reuerendissimo D. Episcopo Ferentino essem nuncius Apostolicus in Germania, vt, post Cæsaris victoriam, Principes & populos ad sedis Apostolicæ Romanę obedientiam colligeremus (hic enim erat nostræ legationis titulus, licet parum fœliciter successerit & valde paucos collegerimus) erant, eo tempore, Cæsaris captiui Io. Fredericus, Elector Saxoniæ, et Philippus Lantgrauius Hassiæ. Quare ego & mei collegæ tanquã filij obedientiæ (Nam id à sanctissimo D. N. in mandatis habebamus) Cæsari & simul Rom. Regi consilium dedimus, vt duos illos Principes, utpote capita & Protectores hæreticorum, iuberet capite palam mulctari: Hac enim ratione posse statim omnes è Germania hęreses extirpari. A TH. Proh homicidam, proh sanguinarium Antichristum, Proh homicidas & sanguinarios eius legatos, Proh omnium mortalium imprudentissimum Osium, quem tam nephariæ tyrannidis & crudelitatis memoriam non puduit nunc refricare, perge. HIL. Non fuit visum Cæsari, neqꝫ Rom. Regi acquiescere nostris

Consilijs

Consilijs, atq; ideò res nostræ, in Germania, quotidiè in peius ruerunt. Cùm ergò sanctissimus D. N. mihi mandasset, vt idem Consilium Sereniss. mo Regi Poloniæ suggererem nempè, vt iuberet capite plecti octo, aut decem ex præcipuis Dominis Polonis, qui Lutheranismum exsuscitant: hanc enim esse compendiariam atq; certissimam ad extirpandas hæreses viã, feci hoc quoq; diligenter, suggessi tale consilium, cumq; viderem nonnullos, qui nobis valdè addicti & alicuius autoritatis in aula esse videbantur, hos rogaui, vt vnà mecum Serenissimum Regem instigarent. ATH. Crediderim, quòd istum Osium in primis rogarit: Nam istius consuetudine & cõsilijs Lippomanus in primis vtebatur. Exclamo iterum, o Homicidas, o Sanguinarios Papas, Lippomanos, Osios, An non excitabitur aliquandò totus Christianus orbis, vt eos pro crudelissimis tyrannis & homicidis agnoscat? perge. H I. Iam, Restanta, quam maiore silentio tectam oportuit, quàm fuerit vlla vnquam alia, ne maiorem inuidiam maiusq; odium in sanctissimos Christi Vicarios excitaremus vereor ne sit patefacta: Nam Illustriss. Palatinus Viln. eam mihi in suis literis obijcere visus est, neq; est dubium, quin alijs quoq; sit communicaturus. Quare V. Magnificentia cogitet in quo statu nunc sim, et an iure cupiam ab hac legatione reuocari: Qui enim hæreses promouent, sunt multi & potentes. Cum ergò per me non stete-

rit, quominus ipsorum sanguis fuerit fusus, meritò debeo ab illis metuere. AT. Valdè humanè et Christianè se gesserunt D. Poloni, qui tam atroci iniuria prouocati, tamen nõ putarint vlciscendum, sed passi sint Lippomanum è Polonia exire incolumem. HIL. Alium locum ex eisdem literis audi. Nunc sum conuocaturus Synodum Episcoporum, in qua dabo operam, vt bona pecuniæ summa è toto clero Poloniæ colligatur ac spero sanctiss. D. N. (vt ad me scripsit) contributurum quoq; : Nam carere pecunia non possumus, præsertim ad placandos importunos: hanc enim esse optimam rationem, qua multos nobiscum, hoc difficillimo tempore, retinemus, sæpè sumus experti. ATH. O Nebulones, Vide quibus artibus nituntur Papatum sustentare & doctrinam atq; gloriam Dei pessundare, hinc crudelitate & sanguine, indè largitionibus & corruptionibus. Et audet Osius Vergerium reprehendere, quòd tales literas, talia Antichristi suorumq; ministrorum consilia curauerit nostris fratribus communicanda? HIL. Tu vides an audeat. ATH. Ergò nostris non licebit consilia hostium Christi patefacere? nõ licebit fratres, quacunq; etiam ratione, excitare & commonefacere, vt quales soleant esse isti Paparum Legati intelligant, qui altera manu videntur de cogendis concilijs agere, altera faces gerunt, quibus Principum animos, vt nostrum sanguinẽ fundant, accendant atq; inflament? HIL.

Tantum

Tantùm abest, vt Vergerium hoc nomine accusandum, vt etiam illi gratias summas agendas putem, Osium contrà esse malum virum & pestilentem, qui hanc rem suis mendacijs inuoluat et quod summè fuit laudandum, tàm calumniosè reprehendat, Protulit in medium, inquit, literas ad quosdam scriptas. Ad quosnam? Cur non dicit id, quòd est? nempè ad Papam, vel ad eius Consiliarium scriptas? Et cùm posteà dixerit, literas ab aliquo scriptas, cur etiam non dixit id, quod est, nempè à Lippomano satellite Papæ, scriptas? Sed expende, vt rem peruertat atq; exageret nebulo, Cùm in medium proferre literas ab aliquo scriptas nihil aliud sit, quàm quod ille dixit, tollere è vita vitæ societatem, tollere amicorum colloquia absentium. A TH. Reuerà ita accusat, ac si Vergerius Sereniſsimi Regis, aut Priuatas alicuius literas intercepisset atq; in medium protulisset. HIL. Facit suo more, falsissima, magna virulentia, impingens, sed Vergerius nullas, nec publicas, nec priuatas intercæpit, quicquid mentiatur impudentissimus Osor. A TH. Promiseras locum, vbi Osius non esse in hac causa, sperandam vllam concordiam scripsisset. HIL. Mane, non sum oblitus, verum ordine progredior, statim vbi de his literis, ad hunc modum pergit. Etiam Pauli Quarti Pontificis literas, & quidem binas typis excusas peruulgauit. Vide quam rem maliguus Osius hic quoq; vitio det, circumferebã-

tur

tur passim binarum literarum, quas Papa ad Senatores Laicos regni Poloniæ & ad Illustrem D. Tarnouium scripserat, exempla, hæc Vergerius typis excudi fecit, vnà cum scholijs, At Osius ita exclamat, ac si Serenissimi Poloniæ Regis, aut Consiliariorum arcana quædam peruulgasse fuisset deprehensus Vergerius, Non modo, inquit, literas ad quosdã, ab aliquo scriptas, in medium protulit, verumetiam Pontificis & quidem binas typis excusas peruulgauit. A T H. Cur non addidit, o indignum facinus? O cælum, o terra, o Maria Neptuni? Reuerà desipit Osius, præ rabie, quasi non liceat nobis Antichristi teterrimi hostis nostri literas & consilia, ad commodum Ecclesiarum, pro gloria Dei, peruulgare atq; insectari, perge. H I L. Quin & scorijs quibusdam suis obscurauit, ac mirabiliter deformauit, quæ piè sanctèq; scripta fuerant, secus interpretando. A T H A. Quid potissimum scripserat in illis literis Papa? H I L. Se velle etiam si bella futura essent, vniuersale Concilium propediem celebrare, Vergerius verò in suis scholijs affirmauit eum mentiri. A T H. Rectè. H I L A. Ac nõ modo, si bella futura essent, sed neq; in summa quidem pace concilium celebrare eum habere in animo, nec posse celebrare, si haberet in animo. An hæc fuerit falsa interpretatio res ipsa clamat: Nam nec celebrauit, nec celebraturus est. Pergit Osius Vergerij verba recitando. Audi quid scribat, in suis

in

in priorem Epistolam scholijs. Dixerit, inquit, quis- c
piam: Si quidem possemus Papam eò adigere, vt c
velit assentiri, vt ministri Ecclesiarum haberent v- c
xores, lingua vernacula in administratione Sacra- c
mentorum vterentur, atq; vt vtramq; speciem po- c
pulo exhiberent, in reliquis verò articulis et doctri- c
nis cum Romana Ecclesia consentiremus, (quem- c
admodum hactenus consensimus) an non consul- c
tum putares, vt tunc acquiesceremus? atq; vt hæc c
prius lucro apponeremus, deindè paulatim, labente c
tempore, vt etiam de reliquis articulis lucrifacien- c
dis cogitaremus? Respondeo. Minimè mihi con- c
sultum videri: Neq; enim in eo res sita est, vt mini- c
ster vxorem habeat, vt populari lingua in Ecclesia c
vtatur, vt vtramq; speciem porrigat, sed, vt habeat c
viuam fidem, vt sit membrum Christi Ecclesiæ, atq; c
vt eam rectam doctrinam teneat, populoq; annun- c
ciet, quam filius Dei dominus noster Iesus Chri- c
stus attulit è sinu patris. Quæ esset hæc contamina- c
tio doctrinæ? quod monstrum? si consentiremus, c
vt esset pastor animarum nostrarum Missarius sa- c
crificulus, vnctus & inauguratus ab aliquo Apo- c
scopo & Antichristi membro &c. A T H. Quid ad c
hæc Osius? an non furit istis stimulis agitatus? H I.
Ait Vergerium mox petere iugulum cause. A T H.
Irridet fortasis? H I L. Serio ne dicat, an irrideat, ne-
scio, magis puto irridere, omnes enim pili facit præ
se Thraso iste. A T H. Mihi (quicquid Osio videa-

tur) reuerà iugulum causæ mox petere videtur, qui explodendam reiiciendamq; censet istam nephariam pestem, Missarios scilicet sacrificulos, unctos atq; inauguratos ab aliquo Apostopo & Antichristi membro, (quale est exempli gratia Osius) nec potest pati, vt tam feræ Belluæ sint pastores animarum. HIL. Pergit Osius: Verum audi quid paucis interiectis addat: Postquam enim hic homo nimis in aliena Republica curiosus. ATH. Subsiste. Aliud est politica Respublica, aliud Ecclesia Christi, in politica Republica merito reprehenditur, qui in ea voluerit esse curiosus. Verum si quis ad ea loca accesserit, vbi instituta sit Christi Ecclesia, præsertim vocatus, is, si quid illic molitur pro gloria Dei, nihil minus potest appellari, quàm in aliena Republica curiosus, quare stultè hic quoq; Osius. Perge. HILA. Et ad excitandas seditiones natus. ATH. Qui gloriam Dei, pro virili, promouere studet, is Pharisæo Osio seditiosus est. An non veteres quoq; Pharisæi & Christum & Apostolos seditiosos vocarunt, eodem scilicet Spiritu, quo Osius? Perge. HI. Hortatus fuerat Polonos, vt si maximè cõcederent illis hæc tria, constanter ea respuerent, Scias, inquit, Polonia, causam hanc, quæ de religione cõtrouertitur, minimè posse ullã moderationẽ aut cõcordiam pati. Vide quid dicã & memori mente teneto. Sunt enim qui dicant: An non posset aliqua ratio inueniri, qua cõcordia sanciretur? Respondeo.

Nullam

Nullam prorsus posse inueniri. Si enim Papatus
maneat incolumis, non potest doctrina Iesu Christi
manere incolumis. Et rursus: si vicerit, quam nos
profitemur Iesu Christi doctrina, corruat totus Pa-
patus ab radicibus necesse est, ità, vt nulla alia sit sta-
biliendæ veræ Christi Ecclesiæ, & concordiæ in-
eundæ ratio & spes, quàm si vniuersus Papatus,
cum omni sua tyrannide & impia doctrina tollatur
è medio. Hactenus Osius Vergeriana recitat. AT.
Putat ne ista saltem iugulum causæ mox petere?
HIL. Nihil de iugulo amplius. Sed ad hunc mo-
dum respondet: Quòd scribit Vergerius causam
religionis moderationem, seu concordiam pati non
posse, quin verissimè scribat inficias ire non possu-
mus, atq; idem paulò post ter, aut quater repetit.
ATH. Mirum, cùm vsq; adeò Vergerium oderit,
quòd sustinuerit scribere, Vergeriũ in re tanti mo-
menti verissimè sentire, nec viderit, quid ex hac
confessione colligi possit: Nam si nulla est de con-
cordia spes, consequitur nullam prorsus reliquam
esse Papis, de recuperanda pristina autoritate et po-
tentia, spem. Non per Concilium, cùm omnino im-
possibile sit, vt de iudicibus Concilij conuenire vn-
quàm possimus. Per arma verò atq; per uim, ipsimet
sciunt, quid iã possint proficere, per gratiã Dei, qui
in eum statũ res nostras, imo suas ipsius, adduxerit.
Pergemus igitur vincẽdo, hauddubiè, hoc fateatur

Osius (si rem benè expendas) necesse est, cùm fatea-
tur nullam esse concordiæ spem. Sed obsecro te, re-
linquit ne inultum Vergerium, quem videt tam
claris verbis dixisse, si vicerit quam nos profitemur
doctrina, corruat totus Papatus ab radicibus neces-
se est? & subiunxisse, nullam aliam esse stabiliendæ
veræ Ecclesiæ & concordiæ ineundæ rationem &
spem, quàm si vniuersus Papatus cum omni sua ty-
rannide & impia doctrina tollatur è medio? Nonne
hic saltem mox petit iugulum causæ Vergerius?
HIL. Non sinit inultum, nihil minus, inultum ne
hoc sineret Osius, qui solet minima quoq; sectari &
magna contentione & rabie tueri? atq; etiam male-
dictis proscindere eos, qui nihil huiusmodi scripse-
runt. Quid pluribus? non pepercit Francisco Lis-
manino. ATH. Pio illi atq; prudentissimo seni?
HIL. Illi ipsi non pepercit, quo nihil est modestius
& placidius. ATH. Sed quid tandem in Vergeri-
um? Nam vehementissimum aliquid hic dixerit o-
portet. HIL. Ait esse rudem & imperitum. ATH.
Quid ad rem? ergò in Papatu non est impia do-
ctrina, neq; Tyrannis? sic isti solent respondere. Sed
sit sanè rudis & imperitus, dum Christum & hunc
crucifixum sciat, Vergerius floccifacit, si non habe-
at, qualẽ multi sibi arrogant, & pluris faciunt quàm
Christum ingenij, doctrinæ, atq; eloquentiæ lau-
dem. HIL A. Sed ait, quòd si quis ab eo quæreret,
quænam sit Christi, quam profitetur doctrina, non

habiturum

habiturum quod respondere queat. ATH. Vergerius lætatur & tanquàm, pro incomparabili (vt reuerà est) beneficio, gratias summas agit æterno Patri D. N. Iesu Christi, quòd tantum ex eius doctrina norit, quantum ad consequendam cælestem hæreditatem satis sit, & id parum, quod ex ea nouit, ad Dei gloriam nititur conferre. Quod verò nouit Osius, totum id locauit Sathanæ & Antichristo Tyberino, sed audi quid statim, plenus odio & veneno, subiungat de Vergerio. Nam, quantùm è scriptis illius colligere licet, modò cum Picardis, modo cum Lutheranis, modò cum Zuinglianis facere videtur. ATH. Exprimit nè, recitat ne vlla Vergerij verba, in quibus aliquandò cum Picardis, aliquandò cum Lutheranis, aliquandò cum Zuinglianis facere videatur? HIL. Non exprimit, non recitat. ATHA. Ergò certissimè scias, Osium nulla vidisse in scriptis Vergerij verba, qualia designat, quæ scilicet modò hoc, modò illud, modo tertium quiddam dicant: Nam si vidisset, hauddubiè, ea in medium protulisset magna lętitia atq; insolentia, sed mendax est, vt Diabolus pater eius. Vndè autem huius calumniæ occasionem sumpserit, videor mihi posse paucis aperire. Valdensium confessio oblata, anno M. D. XXXV. Serenissimo Ferdinando Cæsari, qualis sit nosti, HIL. Noui, eandem continet doctrinam, quam Augustana, nisi quòd non ità perspicuè & fœliciter quædam docet,

vt Augustana. Sed hoc fœlicitati huius temporis, in quibus bonæ literæ magis florent, quàm ante centum & amplius annos, cùm Valdensium Confessio dictaretur, tribuendum est. ATH. Sic res est. HIL. Quare Lutherus & Philippus, grauissimis dissertissimisq; verbis, eam commendarunt, passim extant vtriusq; testimonia, Deindè cùm in articulo de Eucharistia, eadem Confessio habeat moderata quędam verba, vt, quasi de industria, visa fuerit uelle fugere contentiones: dicit. n. quòd in cœna sumatur verum corpus & verus sanguis Christi, nec disputat quomodo sumatur, Bucerus & Musculus eandē confessionem, suo quoq; calculo, in eorum scriptis, quæ passim extant, grauissimè approbarunt. Vergerius igitur, ut aliquam concordiæ (cuius est studiosissimus) viam in eo articulo, pro uirili, inciperet aperire, hanc Picardorum Confessionem, seu Valdensium proximo superiore anno, Tubingæ dedit recudendam, adiunxitq; Martini & Philippi, deindè Buceri & Musculi testimonia. Postremò ipse Vergerius quoq; præfatus ait, Valdenses, seu Picardos habere in suis Ecclesijs seueram disciplinā, cum pura doctrina, coniunctā & esse bonos uiros, Hinc ergo A T. Nihil dicas amplius, Rem totā intelligo, Osius vidit Confessionē sub nomine eorū, qui nominant Picardi à Vergerio editā, testimonia verò sub nominib. duorū, qui Lutherani, et aliorum duorum, qui Zuingliani censentur, et hanc ob causam, affirmare nō est ueritus, Vergeriū modò Picardum

esse

esse, modò Lutheranum, modò Zuinglianum, quę est Osiana calumnia, flagris digna, An nõ pudet istũ hypocritã? H I. Pudeat verò? imo gloriat eo nomine: Nã his artib. putat se uicisse, usq; adeo habet nos pro bardis et caudicibus, qui debuissemus ignorare quomodo essent explicãdæ eius tricæ patefaciẽdęq; impostura. A T. Certè qui eius uerba legisset, neq; hoc uicissim, quod de Vergerio recitasti, sciuisset, potuisset sibi persuadere, Vergeriũ scripsisse librum, in quo aliqua Picardorum, Lutheranorũ, et Zuinglianorum diuersa pugnãtiaq; inter se dogmata approbasset, sed rẽ audiui, Osium scilicet esse impostorem H I. Illud adde, quòd Osius in hac re perindè loquitur, ac si Picardi in eorum Ecclesijs diuersam, aut contrariam ab ea, quę est in Confessio. August. doctrinã docerent, et tamen nõ est diuersa, aut contraria, Cur. n. eam approbasset Luthe. & Philip? Nam quod ad ministrorum Ecclesiæ coniugium attinet, iam nobiscum sentiunt, Ministri Ecclesiarum apud eos fiunt mariti, nec dubium est. Sed legamus Osoris uerba, quib. Vergerio respondet ad id, quod dixerat Papatum esse ab radicib. extirpandum. A TH. Huc te expectabam. H I. Huc spectant istorum consilia, ut ordinem omnẽ è medio tollãt, ut principum autoritatẽ in odium et contemptũ adducãt, ut Anarchiã quandam inducant. A T. Quàm delectat mẽtione istius Anarchię et rebellionis. H I. Quia turbulẽtum est illi ingeniũ, alio aũt in loco dixerat, nos cępisse cõsilia de Cęsareatu (sic. n. loquit) quoq; tollẽdo

&

» et non minus apud nos probrum esse Cæsaristam,
» quàm Papistam appellari. ATH. O elegantem Aposcopum, qui inter caput & membra, inter Cæsarem & Principes Germaniæ, quantum in eo est, spargit semina odiorum & litium, An hoc est boni viri officium? Fortasse verum est, quòd, cùm aliam Cæsar, aliam Principes Protestantes, doctrinam profiteantur, solemus nominare Cæsarianos, aut Cæsaristas eos, qui sunt doctrinæ, quam Cæsar defendit, addicti; ad differentiam scilicet Protestantium, aut Euangelicorum, Sed quòd in odium & contumeliam nostri Cæsaris, ea voce vtamur, mentitur bellua Varmiensis, furens rabie & veneno: Nam Cæsarem, vt legitimum summumq; à Deo constitutum, Magistratum nostri Principes & status summe reuerentur præstantq; illi omnia libenter, quæ debent, officia. HILA. Tandem contrà Vergerium, qui dixerit, Papatum esse ab radicibus extirpandum, ad hunc modum argumentatur. Lu»therus scribit in quadam epistola, in Papatu esse ve»ram scripturam sacram, verum Baptismum, verum »Sacramentum altaris, veras claues ad remissionem »peccatorum, verum prædicandi officium, verum »Catechismum, veram Christianitatem, imo verum »nucleum Christianitatis, Vergerius cupit è medio »sublatum Papatum, ergò cupit sublatam verã scripturam sacram, verum Baptismum, verum prædicandi officium, & reliqua omnia sanctissima modo enumerata.

enumerata. Quale tibi hoc videtur argumentum Athanasi? ATH. Asoticum, Osianum, Varmiense, Embricense, hoc est, non modò sophisticum, sed putidum, falsum, fatuum. HIL. Respondeas categoricè. ATH. Indignum est, cui respondeatur, sed sibilis explodendum & proscindendum est. HIL. Audi aliud simile, adhuc in Vergerium. Omnes Lutherani Germani (Germanos Lutheranos vocat Illyricum & Merlinum cum suis) execrantur Osiandri doctrinam, Vergerius sectatur Osiandri doctrinam, ergò Germani Lutherani execrantur Vergerium, statimq; hæc verba subiungit: Et erit quisquam, qui sibi persuaderi patiatur, Iesu Christi doctrinam esse, quam profitetur Vergerius, quam non Christiani modò detestantur, verum etiam Germani Lutherani execrantur? ATH. Quomodo Minorem probat, quòd scilicet Vergerius Osiandri dogma sectetur? HIL A. Ad hunc modum. Brentius sentit cum Osiandro, Vergerius est admirator Brentij, Ergò Vergerius vnà cum Brentio & cum Osiandro sentit. ATH. Cur non ad hunc modum quoq; argumentatur? Brentius Patrocinatur Arrianis (nam ostendi tibi, hoc dixisse mendacissimum Osium) Vergerius est admirator Brentij, ergò Vergerius est Arrianus? vis vno verbo dicam Hilari? Audiui Osium esse magna senectute, quare crediderim repuerascere. HIL. Repuerascit quidem, sed interim agitatur spiritu Sathanico, cùm tam hor

ribilia conuitia atq; mendatia spargat, & quidem in Iesum Christum ipsum, in eius membra, inq; eius doctrinam, sed, sepositis alijs fatuis argumentis. Quomodo ad illud respondere? Lutherus dicit, in Papatu esse veram scripturam Sacram, verum Baptismum, verum Sacramentum altaris, verum prædicandi officium &c. quare cùm Vergerius cupiat sublatum Papatum, cupit sublatam veram sacram Scripturam, verum Baptismum verum Sacramentum altaris, verum prædicandi Officium &c? Quid, inquam, saltem, pro infirmioribus sustentandis, ne ab Osio deciperentur, hic respondendum putares, si loco Vergerij esses? ATHA. Negarem Lutherum audiendum, nisi quę dixerit, aut scripturis, aut rationibus comprobet. Quid hic posset replicare Osius? HIL. Te tuiq; similes adorare verba Lutheri: Hoc enim de Vergerio quoq; sigillatim dixit. ATH. Sicophantica calumnia. Quanquam alio etiam modo possem respondere, nempè, Lutherum non eo sensu scripsisse, quo cauillatur Osius: Osius enim Sereniſsimo Regi persuadere nititur, quòd Lutherus Papatum habeat pro re sacrosancta, in quo sit vera scripturæ interpretatio, verus Sacramentorum vsus, verę claues, ad peccatorum remissionẽ, pura verbi Dei prædicatio &c. sed quis iam nescit, Lutherum toto (vt aiunt) cœlo ab hoc dissentire? Quorsum hic attinet loca ex eius libris adducere? Cùm ergò Osius, super falsissimo

Argumentum Osij.

verborum

verborum Lutheri intellectu, voluerit ædificare, to ta corruit fabrica, totum argumentum. H I. Corruit reuerà, Lutherum autẽ ad eum modum loquutum fuisse manifestum est, vt cõpesceret atq; frenaret duos Plebanos: Nã ad eos scribit, quos videbat respuere baptismum in Papatu susceptum, vt fuit semper acerrimus Anabaptistarum hostis, Deindè non negamus, ex ea Ecclesia, quam posteà Papatus tam horribili tamq; sacrilega tyrannide occupauit contaminauitq;, dimanasse, in multas Christiani orbis partes, verum Baptismum, vera Sacramenta, verum prædicandi officium, & verus nucleus (vt Lutherus ait) Christianitatis. Sed hæc tã magna bona non promanarunt ex Papatu, sed ex vera Ecclesia Christi à Papatu (vt dixi) oppressa. A TH. Assentior, Sed non possum satis mirari tum peruersitatem ingenij, tum impudentiam Osij singularem, qui post XL. annos, quibus tota hæc causa, summa diligentia, agitata est, vt iam sit in omnibus terrarum orbis angulis notissima, ausus fuerit prodire & hoc quoq; iactare, atq; in Sereniſsimi Poloniæ Regis auribus instillare, nos veram sacram Scripturam, verum Baptismum, verum Eucharistiæ Sacramentum, veras claues ad remissionem peccatorum verum prædicandi officium, verum Catechismum, uerã Christianitatẽ, verum deniq; nucleum Christianitatis cupere sublatum, An nõ prodibit alicundè quispiam, qui eius Regiam Maiest. coram moneat istarũ impostrarum Varmiensium & Diabolicarum

HIL. Hac autem cantilena, quòd scilicet Lutherus dixerit, in Papatu esse verã sacram Scripturam &c. vsq; adeò delectari videtur Osius, vt eam non modò in hoc paruo, sed etiam in maiore, de quo sumus loquuti libro, occinere voluerit, magna cum lætitia atq; insolentia, nec pudet tam inania & tam falsa repetere & Sophisticari. ATH. Sunt ne huiusmodi reliqua argumenta, quibus in hoc libello vtitur? HI. Dixi tibi, me tantùm inspexisse: Non enim fuit ocium, quo licuerit perlegere, sed in paucis illis paginis, quas legi, olfeci putidissima esse pleraq; omnia. Vnum nunc audi. Tu scis quàm futiles rationes & causæ à Papistis recensentur, quam obrem nolint, vt laici è calice bibant. ATH. Scio, commemorantur à Gerſone Cancellario Parisiensi, qui cùm in præclaro illo Constantiensi Concilio interfuerit, audiuit ab ipsis patribus, cur licitè & rationabiliter, (sic enim ipse loquitur) Christi mandatum de danda vtraq; specie intermitti potuisse existimarint. HIL. Scio in hoc tuo Musæo esse Gerſonis libros, oro legamus locum: neq; enim cõmodius possum Osianã impudentiam leuitatem q; patefacere. AT. Legamus, statim inueniam est in prima parte. Adest, accipe. HIL. Tu lege. ATH. Vnde dicunt eorum plurimi, qui super hoc fuerunt simul congregati, quòd consuetudo de non communicando Laicos sub vtraq; specie, licitè & rationabiliter, fuit introducta, præsertim post multiplicationem fidelium;

lium. HIL. Quasi Christus cùm cænam instituerét diceretq; bibite ex hoc OMNES ignorauerit fore, vt fidelium numerus crescerét, O stultos atq; impios homines, in quorum numero ostendam tibi mox Osium esse, qui istas Patrum Constantiensium rationes à Gersone recitatas, vtpotè iustissimas grauissimasq; commendat, perge. ATH. Et hoc propter euitationem multiplicis periculi, irreuerentiæ & scandali circà susceptionem huius benedicti Sacramenti, primum periculum est effusionis. HIL. Pudet profectò audire, nedum de his verba facere, quare ne expectes, vt singulas rationes confutem, Perge. ATH. Secundum in deportatione de loco ad locum, Tertium in Vasorum sordidatione, quæ deberent esse sacrata, nec passim tractata, vel tacta à Laicis, & multò minus deberet vinum consecratum vendi Apothecis, sicut fit, apud tales, vt dicitur. Quartum in barbis longis Laicorum. HIL. Non possum me continere, quin hic aliquid dicam. Non ne Osius hoc saltem in loco grauissimè sentit, vt Laici barbati arceantur à calice, ne qua vini, aut sanguinis guttula fortè hæreret in pilis? o ineptissimum Scriptorem, Sed cur arcentur qui non longas barbas, aut qui nullam habent, in primis cur fœminæ? perge. ATH. Quintum in conseruatione pro infirmis, quoniam posset in vase Acetum generari, & ità desineret ibi esse sanguis Christi, nec susciperendum esset, nec nouiter consecrandum, sinè

» Missa & fieri posset, quòd daretur acetum purum,
» pro sanguine Christi. HIL. Iesu, Iesu quid audio.
Potest ne quicquam magis putidum, magisue papisticum excogitari? & tamen hoc quoq; laudat Osius, præsertim quòd è calice diffugiat atq; euanescat Christi sanguis, si vinum cœperit acessere? perge. ATH. Addito, quòd in æstate Bibiones, aut
» musçe generarentur, quantumcunq; esset vas clausum, quandoq; etiam putrescerent, aut fieret veluti
» abominabile ad bibendum, & hæc ratio est efficax
» valdè & ex alia ratione, quando multi præbibissent.
HI. Proh pudor, En, in quas foueas, in quæ deliria præcipites ruunt, qui deserunt purum verbum
» Dei. Perge. ATH. Et quæritur in quo vase fieret
» consecratio tanti vini, quantum requireretur in Pascate pro decem, aut viginti millibus personarum,
» sextum damnum esset in sumptu vini, saltem apud
» multas partes, in quibus vix inuenitur vinum ad
» celebrandum, & alibi charè comparatur. Esset præterea, periculum in congelatione, hactenus Gerson, Ecchius verò ad istas addit duas rationes, audi vtranq;, Rem miraculis testatam refert Alexander de Ales, quòd cum religiosi instarent pro sumptione sub vtraq; specie, dum Sacerdos esset in actione Sacramenti, apparuit patina plena sanguine,
» quod videntes religiosi obstupuerunt, quo signo,
» petitio eorum cessauit. Porrò credendum est, a primitiua Ecclesia, incepisse Laicos communicare sub

altera

altera ſpecie, & quòd ſit vnum, quod ueniat ex Tra=
ditione Apoſtolorum: quia initium huius monſtra
re nemo poteſt, Nihil eſt in ſumma his rationibus
ſtultius, aut ſtolidius, nihil falſius, quorſum attinet
confutare? HIL. Itanè cenſes? ATH. Quaſi tu ali=
ter ſentias. HIL. Non ſentio aliter & nihilominus
Reuerendum Patrem D. Oſium, mox Cardinalem
futurum, in tanta, quam vndiq; videmus inclare=
ſcere (ſine, vt hic quoq; repetam) luce diuinæ do=
ctrinæ, in hoc ſeculo tam emuncto atq; erudito,
pronunciare non puduit, iſtas fuiſſe iuſtiſsimas
grauiſsimasq; rationes, quamobrem à mandato
Chriſti diſcederetur. ATH. Boni conſule, vix ti=
bi credo, fuiſſe tam inſanum & tam leuem, vt hoc
ſcripſerit. HIL. A. Credas ergò verbis eius, quæ
tibi adducam. Cæterum ſi iuſta ratione factum eſ=
ſe putas, quòd ab omni ſacramentali participatio=
ne Chriſti corporis & ſanguinis arcet infantes Ec=
cleſia, cur non itidem de illa tibi perſuades, quòd
Calicem quoq; dare Laicis intermiſit, non eam fe=
ciſſe, niſi iuſtiſsimis grauiſsimisq; rationibus ad=
ductam? ATHA. Non recenſet rationes ſigilla=
tim. HIL. A. Quid attinebat? quas enim alias ad=
ducit Eccleſia Papiſtica, quàm eas, quas ex Gerſone
& Ecchio recitaui? ATH. Conſentio, Oſius reuerà
non potuit de alijs rationibus intelligere, has ipſas
appellat iuſtiſsimas, grauiſsimasq; (ſi Deo placet)

Sed

Sed illud quoq; ineptum esse animaduerto, quòd
, hic dicit, si iusta ratione Ecclesia arcet infantes ab
, Eucharistia, iusta quoq; ratione calicẽ negat Laicis
, HIL. Est reuerà ineptum atq; absurdum: Nã quòd infantes sumoueantur à cœna & à participatione corporis & sanguinis Christi, videtur fieri autoritate verbi Dei: Apostolus enim exigit, vt seipsos probent, qui de pane illo manducaturi, & de calice bibituri sunt, Sed non potest corpus domini dijudicare, qui rationis est expers, Quòd vero Calix denegetur Laicis, est omninò contrà Dei Verbum, ATH. Non est dubium, Quare iusta ratione Eucharistia infantibus, iniustè autem Calix Laicis negatur. HIL. Cùm multa simus de his loquuti, vt sit iam desinendum, Audi aliam grauissimã Osij sententiam, à qua intelliges quanti ipse hos duos articulos faciat de Calice scilicet Laicis, & de vxore Sa-
, cerdoti permittenda. Ait, quòd his duobus articu-
, lis concessis, euerteretur Papatus vniuersus, hoc
, est, vniuersus Christianismus aboleretur. ATH. Iesu, quale iudicium, iocatur fortasse? HIL. Minimè gentium, maximo serio loquitur, audi ipsam bestiam loquentem ATH. Nimium urges, qui bestiam eum appellas. HI. Vocaui etiam superius, non ne obseruasti? cum ipse sanctæ memoriæ M. Lutherum, eo nomine salutare veritus non fuerit. Audi
, igitur ipsam bestiam loquentem. Toto cœlo (quod
, aiunt) errant qui dicunt: Si Calix Laicis, vxores

Sacerdo-

Sacerdotibus permittatur, inter Christianos & Lu=
theranos facilè concordiam esse coituram. Egregia
verò concordia, per quam non vitia Papatus, quod
ferri tamen possit, verùm ipse ipse Papatus vniuer=
sus euertitur, hoc est, Christianismus omnis abole=
tur. ATH. Dispeream si non videor mihi somnia=
re & quodammodo dubitare, num quæ audio, au=
diam reuerà, usq; adeò, præter id, quòd putaram, vi=
deo esse futilia & putida, sed missum facientes istum
minorem ineptiarum gurgitem, reuertamur ad ma
iorem & pergamus de Concilio, vndè discessimus,
conferre. HIL. Vt lubet, Veneramus ad eum lo=
cum, vbi Osius cum suo Asoto vult, vt promissio
de præsentia Christi & gubernatione Spiritus san=
cti pertineat æquè ad omnes, qui ad Concilia con=
ueniunt Episcopos, siuè sint boni viri, siuè mali,
siuè docti siuè indocti, Demus nunc (posito &
non concesso) quòd ad papisticos & Carnales
Prælatos ea promissio trahi posset, quo nihil pu=
to posse absurdius dici aut excogitari, sed demus,
inquam, quæro ab Osio, si Concilium autorita=
te Papæ, Tridenti, vel alibi iterum conueniret,
eius verò Episcopi omninò prohiberentur propri=
am eorum sententiam dicere, eorumq; conscientiæ
satisfacere, verum id tantùm cogerentur, clausis o=
culis, in sessionibus proferre, quod Papa, per suos
Legatos, indies mandasset, putaret ne Osius Spiri=
tum sanctum descendere in tales Episcopos, qui hę=

a rerent

rerent illic, vt mancipia, ac potius, vt muta per se organa, quæ aliunde spiritum expectarent, tantæq; tyrannidi turpissimè seruirent? HIL. Osius negaret posse id contingere. ATH. Contigit tamen in Tridentino, quis iam nescit? Sed fingat posse contingere, an adhuc censeret tam turpi impostur̃, quę fieret Ecclesiæ Christi, affuisse Spiritum sanctum? HIL. Crediderim tandem responsurum, affuisse, quocunq; demum modo res fuisset gesta, dum modò conueniissent, nihil enim referre siuè de suo, siuè de alieno pronuntiassent, etiamsi id minime intellexissent, aut si contra conscientiam pronuntiassent. AT. Ego quoq; sic responsurum crediderim, vsq; adeò video hominem dementatum fascino Papali. Sed aliud quoq; ab eo quæsierim, Toties iactat, quòd Episcopi sint legitimi Apostolorum successores, quòd semper ad Episcopos pertinuerit, de doctrina religionis, cognoscere, quòd Episcopis, in Concilio congregatis, non possit non adesse Spiritus sanctus. Cur ergo patiuntur eam legem sibi impositam, qua Cardinalibus, qua Abbatibus, qua Prę-fectis, aut Generalibus (vt appellãt) Monachorum & sectarum datur potestas, vt in Concilio tanquàm iudices sedeant? Nunquid hi quoq; sunt Apostolorum successores? nunquid hoc genus sedit vnquàm in veteribus Concilijs? cùm neq; Cardinales, neq; Generales tunc ulli fuerint? Quid putas Hilario ad hæc responsurum Osium? Extat enim lex (vt scis)

quòd

quòd Cardinales, Abbates, et Generales debeant esse vnà cum Episcopis in Concilijs iudices. HI. Crediderim hoc Osio summè displicere, vtpotè quod Episcoporum ordini summum præiudicium afferat, eorumq; autoritatem extenuet, nec possit vlla ratione defendi, est enim inuectum ex mera tyrannide Paparum, Osium tamen non ausurum mutire, vt est eorum adorator, adulatorq; maximus. ATH. Quid si, vt hanc quoq; absurditatem tyrannidemq; defenderet (vt tam multas alias solitus est) id adduceret, quòd Cardinales, non vt Cardinales, sed vt Episcopi sedeant in Concilijs iudices: habent enim Episcopatus quoq;? HI. Responderem, fortasse esse aliquot Cardinales, qui nullum Episcopatum habẽt, cur ergò hi de doctrina religionis cognoscerent dijudicarentq;? sed quærerem ab eo aliud, à quo nunquam crediderim eum se posse extricare, cum multi sint Cardinales, qui tres, quatuor, et plures Episcopatus habeant, cur hi saltem, vt Episcopi, ad iudicandum in Concilijs à Papis non admittuntur, quamuis lex disertissimis verbis, vt admittantur, iubeat? HIL. Nesciebam hoc, non admittuntur reuerà? ATH. Non admittuntur. HI. Et tamen lex, vt admitatntur, iubet? ATH. Iubet. HIL. Admittuntur tamen Generales atq; Abbates? AT. Maxime. HIL. Quid hoc sibi vult? ATH. Dicam, Romæ rarissimè videas Cardinales conuenire, atq; vna versari, præterquàm publicè in Conciſtorijs, ad quę à Papa vocantur, adestq; ipsemet Antichristus.

HIL. An non agitant inter se cõuiuia multi simul? ATH. Rarissimè, aut fermè nunquàm, vix vnus, aut alter solet inuitari & hoc quoq; per rarò. HIL. Quid ità? ATH. Quia vident, id Papæ summè displicere. HIL. Fortassis quia nollit, vt magni sumptus & luxus in conuiuijs fiant? ATHA. Id curat scilicet, vt sumptus & luxus cohibeantur. Sed displicent Papæ Cardinalium conuentus, siuè in Cõuiuijs, siuè alibi fiant, quia nouit ingenia suarum creaturarum, nouit eas ardere incredibili cupiditate & rabie Pontificatus adipiscendi, & propterea solere multa machinari, quò per phas perq; nephas Papam è solio deturbent, quam ob causam prohibentur ad Concilia (vbi non interfit Papa quoq;) accedere. Bis, aut ter vidimus Concilium, à Paulo III. & à Iulio III. indictum, & Episcopos multos conueniisse. Nunquid autem ullos audiuimus Cardinales affuisse, præter eos, qui pro Papa legatione fungerentur, modò tres, modo vnum duntaxat? HIL. Bone Deus, quales tricas, quales artes, aut practicas audio? istis Papis omnia sunt suspecta, viuunt dies noctesq; in maxima solicitudine, hinc venena, hinc conspirationem etiam à suismet creaturis, metuentes, omninò vt Tyranni solent. ATH. Sed redeamus ad librum, si modò habes amplius, quod ex eo referas. HIL. Habeo adhuc vnum atq; alterum. Ossius insultat nobis, summa petulantia, centies repetendo, quòd præciderimus nos ab Ecclesia, iactat autem

autem se, quòd in gremio Ecclesiæ, cum alijs Scribis & Phariseis, conditus sit. ATH. Ea est vetus Papistarum cantilena, sed qui voluerit Osio, quod ad istud speciosum nomen Ecclesiæ, quo illi in primis se tuentur & mirè exornant, exactè respondere, latissimum campum, in quo excurrat, habiturus est, & valdè bonam causam. Certè nulla est tanta apud eos turpitudo, nulla tanta fæditas, quam non conentur sub isto vmbraculo, prætextuq; Ecclesiæ occultare & pro re sanctissima venditare, putantq; omnium, qui reprehendere aliquid in ea voluerint, ora claudere statim posse, vbi dixerint, Ecclesiam fecisse, Ecclesiam toleraſſe. Quid autem Ecclesiam nominent, omnes sciunt, armentum scilicet illud Rasorum & Vnctorum, qui pascuntur in septem collibus, propè ripas Tyberinas: Nam in illum angulum redegerunt totam Ecclesiam vniuersalem, Illud autem in primis erit exagitandum ab his, qui Osiano libro, vbi inciderit locus de ista Ecclesia, voluerint respondere, quòd sœpissimè sacrificulus, vel monachulus quispiam, aut etiam ex fece vulgi aliquis, crassissimam fabulam atq; Idolomaniam, è suo cerebello somniabit confingetq;, Armentum illud, de quo dixi, non impediet, non reprehendet, Quare si Idolomania posteà in immensum excreuerit, fuerit q; inuentus aliquis bonus vir, qui spiritu Dei accensus reclamare voluerit, is confestim audit, non esse reclamandum, si Ecclesia non reclamat. Possent

hic plurima exempla adduci, sed vnicum duntaxat, quo res fiat planior, adducam. HIL. Est locus non parui momenti, perge, attentè audio. ATH. Vix vlla est in toto Papatu crassior fabula & turpior impostura, quàm quæ à Papistis de Idolo Laurentano conficta est, aiunt enim Angelos, anno Domini 1390. aut circiter, abscidisse ex fundamentis &, ex Iudea, primum in Illyriam, deindè in Picœnum, trans mare Adriaticum, in quandam syluam, deindè in quẽdam montem, postremò propè oppidum Recanatum portasse illud ipsum cubiculum (sine vllis fundamentis dico) in quo virgo Christi mater fuerat nata, in quo æducata, in quo lætum nuntium ab Angelo accepit, in quo filium æducauit, Domini Papæ, cum eorum Tyberina Ecclesia, aut armẽto, hoc, post natos homines, fœdissimum horribilissimumq; mẽdacium nunquam reprimere uoluerunt, imo indies conati fuerunt, pro summa eorum auaritia, atq; impietate, conciliare illi fidem & autoritatem, vt tota non modo Italia, sed Respub. tota baptizatorum fuerit, per illam crassissimam detestandissimamq; idolomaniam, veluti dementata, neq; ullus unquàm fuerit, inuentus, qui ausus fuerit mutire, vt etiam num nemo audet ex his, qui sub Papatu degunt: statim. n. ad ignem, tanquam hęresiarcha quispiam, Christi incarnationem negans, raperetur, qui auderet quempiam monere, vt ab illa impostura atq; idolomania caueret, nullo enim modo pati possunt, vt quis, quod Rom. Ecclesia tolerat

(quic-

(quicquid illud tandem sit) vel vno verbulo redarguat, Potest ne excogitari vlla oppressio, & tyrannis, quæ cum ista conferri possit? Dic Hilari quomodo hanc posset excusare tuus Osor, qui tam multa alia excusat tyrannidis & impietatis portenta? HIL. Si factus Cardinalis in Italia constiterit, crediderim eum, hunc quoq; laborem subiturum, vt fabulam Lauretanã, vna cum Stigmatibus Francisci pro re verissima, defendat, quare tunc visurus es, qua ratione sit excusaturus, in primis nõ est dubium, quin dicturus sit, quod in his tribus libris suis frequentissimè iactat vrgetq;, Ecclesiam habere spiritum Dei, quare non posse non uerum esse, quod ab illa probatur, aut toleratur, tametsi id nobis falsum atq; enorme videatur. A T H. Scio hanc esse Osij doctrinam et normam perpetuam, sed quæro, num reuerà possit dici Ecclesia Dei ea, quæ palam falsa, palam absurda, palam enormia & blasphema tacitè vel expressè approbat? quemadmodum ea sunt, quę in Lauretana fabula narrantur, imo si nihil aliud haberemus, quo possemus euincere Rom. Ecclesiam nihil minus habere, quàm spiritum veritatis nihilq; minus curare, quàm gloriam Dei, vnum hoc satis esset, sine vlla dubitatione, quòd tam fabulosum idolum, tam enorme, tam blasphemum in pulcherrimo omnium totius orbis theatro, hoc est, in media Italia fouere atq; colere non erubescit, ferro interim atq; igne prohibens, ne quis eam esse fabulam & impostaram dicat. A T H A.

Sed

Sed quid tu nunc de stigmatibus Franciſci, an hæc quoq; inter fabulas recenſenda putas? HIL. Quaſi non noris. Proh Deum omnipotentem, quanta fuit hominum cæcitas, quanta impudentia & tyrannis Paparum, qui illud quoq; idolum, horribiliſsimis quibuſdam blaſphemijs, circumſeptum orbi obtruſerunt, vt non puduerit literis mandare, Franciſcum fuiſſe alterum Chriſtum, quinq; vulneribus inſignitum, quibus etiam homines ſaluari poſſent. Poteſt nè quicquàm excogitari horribilius blaſphemiusq;? Nihilominus hoc quoq; prorſus Diabolicum commentum, ſub magno illo Eccleſiæ vmbraculo atq; prætextu, contegunt atq; defendunt. Quocirca (vt ad punctum veniam, neq; enim oblitus ſum) cùm Oſor id ſæpiſsimè vrgeat, quòd ſeparauerimus, quòd præciderimus nos à corpore Eccleſiæ, ad hunc modum illi reſpondendum putarem. ATH. Perquàm libenter hoc audio: Nam nihil aliud crepant aduerſarij. HIL. Vtor exemplo Reipublicæ Venetæ, quam omnes norunt bonis legibus, bonoq; ordine inſtitutam, ſi vlla vnquàm fuit, vt vnum duntaxat illi deeſſe videatur, hoc eſt, vt ſuis Eccleſijs ad normam Euangelij repurgatis, ſubduceret ſe à Papraum idolomanijs & tyrannide, quod ſi faceret (vt facturam aliquando non deſpero) omnium Republicarum, Regnorum, & Imperiorum fœlicitatem ſuperaret. Si fortè contigeret (quod abſit) vt nonnulli ex Senatoribus, occupata illic

illic perpetua dictatura conculcatisq; legibus, summam rerum ad se traherent, & pro libidine regnantes cogerent reliquos turpiter seruire, postquàm autem eam tyrannidem per aliquot annos exercuissent, Deus misisset occasionem, qua Respublica, eiectis tyrannis, pristinam libertatem inciperet recuperare atq; gloriam: quæro ab Osio, quàm explodendi & exsibilandi essent tyranni, qui de ciuibus enitentibus Reipublicæ libertatem instaurare, ad hunc modum conquererentur: cur præciditis vos à nostro dominatu? cur à Reipublicæ gremio discedi tis? HIL. Video quò spectes, vis dicere nos non discedere ab Ecclesia Christi, imò cupere eam in libertatem vindicatam instauratamq;, cum ab istis Rasis & Vnctis fuerit diu miserè oppressa & penè deleta, sed ab istis, qui eam oppresserant nos discedere, hic est tuus sensus, ni fallor. ATHA. Non falleris, isti Osij minimè possunt nos vocare desertores & rebelles veræ Ecclesiæ, aut si vocant, iniquissimè faciunt, verum nos, hoc nomine eos accusare merito & grauissimè possumus: Nam, summa rerum per tyrannidem ad se delata, Euangelium filij Dei fædissimè obscurarant conculcarantq;. Gratias autem agimus æterno Patri, Domini nostri Iesu Christi, qui nobis tantam fœlicitatem elargitus est, vt potuerimus tandem videre hæc tempora, quibus Sacrilega & turpissima istorum tyrannis, sole verbi sui, vsq; adeò patefacta & debilitata sit, vt

, orbis totius Christiani, vult Vergerius, vt vnus a=
, liquis Princeps, aut Rex, qui quotam illius partem
, obtinet sibi, iudicium vsurpet. Nunquid hunc ho=
, minem tu vel micam sanæ mentis habere putas? E=
, tiam communi sensu destitutus esse videtur. Quid
tibi videtur Athanasi? ATH. Videtur mihi Osium
esse non modo garrulum, sed verè constare ex felle,
Deum immortalem, quàm prauum iudicium, &
quantam amarulentiam hic video. Si Vergerius,
quia ità sentit, non habet micam sanæ mentis, vt etiã
communi sensu destitutus videatur, sunt mente de=
stituti aliquot clarissimi Reges, plurimi amplissimi
Principes, multi honestissimi status & ordines,
quos illud ipsum, quod Vergerius à Sereniſsimo
Poloniæ rege postulauit, vidimus in omnibus eo=
rum ditionibus feciſſe, hoc est, suas Ecclesias emen=
dasse, inuitis & frementibus Papis. Quare Verge=
rius nõ feret molestè, se à furioso, fanatico q; Papista
proscindi, quia id sentiat, quod sentit tam magna &
tam illustris Europæ pars verbo Dei innixa. HIL.
Verum ad id quod Osius adducit, fidem, de qua
controuertitur esse Catholicam, hoc est, omnium
gentium, regnorum, nationum, quare non posse v=
num aliquem Principem aut Regem, qui paruam
aliquam eius partem obtinet, sibi iudicium de ea fide
vsurpare, quomodo putas Vergerium respon su=
rum? ATH. Ad hunc modum: Quid ergò facien=
dum esset vni alicui Principi, aut Regi, qui videret

aliquid

aliquid esse in suæ ditionis Ecclesijs emendandum? si dixeris, expectandum, vt reliqui quoq; Reges & Principes cõsentiant, velintq; Ecclesias emendatas: Quàm diu esset expectandum? Et tandem, si post diuturnam expectationem, reliqui ab emendatione abhorrerent, quid faceret ille vnus aliquis Princeps aut Rex, cui gloria Dei esset cordi? deberet ne æternam suam & suorum populorum salutem negligere? HIL. Recte raciocinaretur Vergerius, Sed non est dubium, quin Osius responderet, illum vnum Principem, aut Regem non debere contingere causam religionis, neq; in sua quidem ditione, quãtuncunq; illi videretur eã correctione indigere, sed debere ferre, quia reliqui Principes ferunt. ATH. Vergerius ad hæc diceret, quid si reliqui Reges aut Principes essent ex eo genere, qui nihil minus curarent quàm religionem suamq; & subditorum æternam salutem? HIL. Osius responderet, quacunq; demum ex causa, reliqui recusarent in emendationem consentire, nõ licere vni alicui Regi, aut Principi vllam correctionem adornare, & curare num animæ sint perituræ. ATH. Credo Osium isthæc et longè absurdiora fuisse dicturum in gratiam eius, qui propè Tyberim sedet in colle Vaticano, Nam isti tyranno ingenium & calamum (vt diximus) turpissimè locauit. Sed vnum verbum nobis dicendum est de eo, quod iste ait, Fidem scilicet, de qua controuertitur esse omnium gentium, regnorum

& nationum, quale hoc tibi videtur? HIL. Osius sophisticatur: Hic. n. perindè loquitur ac si loqueretur de aliqua iurisdictione, quæ ad multos dominos pertineret: Nam de hac nullus ex dominis potest quicquam statuere, nisi reliqui consentiant: ponamus non posse, At in fide Catholica, hoc est, per totum orbem diffusa, longè aliud esse quis non videt? Papistæ enim vsurparunt sibi (vt iam diximus) hoc nomen, vt velint esse, catholica Ecclesia, verum eam nostram esse constanter asserimus, vt nihil aliud velimus, quàm quod vetus illa Christi & Apostolorum Catholica, seu vniuersalis, seu per totum orbē diffusa Ecclesia nobis præscripsit, (quicquid vllulent isti Osij.) Quare cùm Vergerius Sereniſsimum Poloniæ Regem monuerit, vt de reformandis Ecclesijs deliberationem susciperet, nihil minus monuit, quàm, vt Catholicam fidem profiteretur, vt falsissimè interpretatur deprauator Osius, verum monuit, vt de abolendis abusibus, deprauationibus, & erroribus cogitaret, quos Papistæ inuexerunt, & pro Catholica Ecclesia venditant. A T. Hic obstreperet Osius, iterum negans (nosti ingenium) inuectas fuisse vllas deprauationes, aut vllos errores. HIL. Ego uerò rursus obijcerem illi, non modò delectorum Cardinalium & Legatorum Concilij (de quibus fumus loquuti) sed Papæ Adriani VI. autoritatem, Audi Athanasi, cùm Brentius huius Adriani, qui ingenuè statum Rom. Ecclesiæ, deplorauit,

uit, verba obiecisset Asoto, Osius verò videret sibi phas non esse, quod suus Deus dixisset negare, vicissim adduxit contra nos verba quædam M. Lutheri (vt suprà diximus) quasi verò nos tanti faciamus Lutherum, quanti ipsi suum Papam faciunt: sed quod plus est, Lutherus nihil reuerà cõtra nos, at Adrianus Papa grauissima verissimaq; contra illos. ATH. Vidi aliquando, sed non memini præcisè. HIL. Nihil facio libentius, quàm, vt illa recitem, audi Adrianum. Scimus in hac sancta sede, aliquot iam annis, multa abominanda fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in mandatis & omnia deniq; in peruersum mutata. Omnia, inquit, omnia in peruersum mutata, tam in temporalibus, quàm in spiritualibus, sincera doctrina scilicet & verus Dei cultus, omnia deniq; omnia (qui omnia dicit nihil excludit) in peruersum mutata. ATHA. Conferamus verba Osij cum verbis Papæ, Osius ait, vt initio ostendimus, antè non multos annos omnes Christum vnanimiter professos fuisse, in hoc solo gloriatos & nullum aliud Euangelium sciuisse, nisi quod à Christi Spiritu profectum de Christo, per Christi discipulos scriptum esset, & talem in summa fuisse Ecclesiam, qualis fuerit Primitiua, Papa verò ait. Scimus in hac sancta sede, aliquot iam annis, multa abominanda fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in mandatis, & omnia deniq; in peruersum mutata. ATHA. Perge. HILARIVS.

Nec

» Nec mirum, si ægritudo à capite in membra, à sum-
» mis pontificibus in alios inferiores Prælatos de-
» scenderit. Omnes nos (id est Prælati Ecclesiastici)
» declinauimus, vnusquisq; in vias suas; nec fuit iam
» diu, qui faceret bonum, non fuit vsq; ad vnum. HI.
Tales Prælatos, quos Papa affirmat esse corruptis moribus, quos fatetur declinasse à quærenda gloria Dei, & quærere quæ sua sunt, tales, inquam, vellent nunc nostri aduersarij nobis obtrudere pro iudicibus cælestis doctrinæ, hoc est, se ipsos obtrude-
» re, Audi quæ sequuntur: Polliceberis nos omnem
» operam adhibituros, vt primùm curia hæc, vnde
» fortè omne hoc malum processit, reformetur, vt si-
» cut indè corruptio in omnes inferiores emanauit,
» ità etiam ab eadem sanitas & reformatio omnium
» emanet. Ad quod procurandum nos tantò arctius
» obligatos reputamus, quantò vniuersum mun-
» dum huiusmodi reformationem auidius desiderare
videmus. A TH. Ingenuè agit Flandrus iste Adrianus, cùm fateatur omne malum processisse à curia Romana. HIL. Maiora audies. Subijcimus colla
» summæ dignitati, non ob dominandi libidinem,
» neq; ad ditandos propinquos nostros, sed ad diuinę
» voluntati parendum, ad deformatam eius sponsam
Ecclesiam Catholicam reformandam. Heus Osi, tuus Papa, tuus Deus affirmat Ecclesiam Catholicam esse deformatam, rectissimè ergò facit, neq; est dicendus carere (vt tu de Vergerio dixisti) commu-

ni

ni sensu, qui vrget, vt reformetur. ATH. Victus est Osius. Sunt ne plura ex Adriano? HI. Sunt & quidem grauissima: Quanquàm nemo mirari debebit, si non statim omnia ERRATA & abusus omnes per nos emendatos viderit. Inueteratus nimium morbus est, nec simplex, sed varius & multiplex, pedetentim in eius cura procedendum est. ATH. Dicit ne ERRATA? HIL. Dicit. AT. Papistæ fatentur esse abusus in Ecclesia, errores negant, at Papa errores quoq; affirmat esse & inueteratos morbos, varios atq; multiplices: hic quoq; conferamus verba Osij cum verbis Papæ, Osius dicit, ante multos annos, fuisse in Papatu Ecclesiam similem primitiuæ Ecclesiæ, quæ nullum aliud Euangelium sciuerit, nisi quod à Christi spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos scriptum fuisset. At Papa contrà, nempè in suis Eccesijs esse errores, & morbos inueteratos, morbos varios, morbos multiplices, quos tamen ait oportere non statim, sed pedetentim curare. HI. Vsq; adeò autem PEDETENTIM in his curandis proceditur, vt cùm ista ante XXX. & amplius annos cæperint dici, nihil adhuc profectum fuerit, vt prudenter & falsè Lutherus, Quòd Papa dixerit pedetentim oportere procedi, sic accipiendum esse, vt singuli pedes atq; passus interuallum habeant aliquot sæculorum: Conuertit enim hoc Adriani scriptum Lutherus sermone populari, addiditq; in margine

annotatiunculas. HI. Libenter sæpè obiicio istam Adriani Papæ ingenuitatem nostris aduersarijs, & sæpè repeto, eos tyrannice facere, qui confiteantur esse morbos varios atq; multiplices, esse abusus, esse errores penes se, nec tamen quicquam unquam correxerint, aut corrigant etiamnum, & interea non desistant, (hoc, hoc grauissimum est) fundere sanguinem eorum, qui emendationem efflagitant, libenter, inquam, ista inculco, quòd videam aduersarios non habere quod respondeant & plurimos commoueri, cùm audiunt tam horribilem eorum pertinaciam atq; tyrannidem. ATH. Cum reuerà non habeant quid respondeant, scis quid fecerint? stomachaberis, si dixero. HIL. Est ne aliquid noui? ATH. Maximè. HIL. Quid id est? ATH. Dicam, Hoc ipso anno M. D. LIX. ediderunt Romæ Catalogum, in quo connumerantur libri, quos ipsi profligatos atq; ex manibus & memoria hominum prorsus sublatos velint. HIL. Audiui nonnihil de postremo hoc Catalogo, aiunt esse arrogantissimum & valdè tyrannicum. ATH. Est sanè vt dicis, sed, quod ridiculum est, suos quoq; met libros inseruerunt. HIL. Inter hæreticos ne? ATH. Inter eos, quos velint ex manibus atq; ex memoria hominum excutere, vt dixi, & sperarunt fore, ne illorum confessionibus vteremur amplius, aut frustrà vteremur, cùm illis fidem nunc ademerint, vt ipsi stultè putant. HIL. Dic, an nominatim prohibuerint & condemnarint, ne legatur instructio Adriani

ni Papę VI. de qua ſumus loquuti? ATH. Nominatim. HI. Negant ne fuiſſe Adriani? ATH. Non poſſunt negare, ſed cum videant, ſe ab illa vrgeri ac iugulari, prohibent, ne poſsit amplius legi. HIL. Et putant forè, ut propter eorum prohibitionē, nemo legat amplius, nemo ea vtatur contra illos? ATH. Quid ni putent, cum id ſibi vſurpent, vt ſint orbis terrarum Domini? HIL. Venerunt ad extremam inſaniam, Vbi nā editus eſt huiuſmodi catalogus? ATH. An non audiſti? dixi iam tibi, Romæ. HI. Hoc ipſo anno? ATH. Hoc ipſo anno. HIL. Proh deum atq; hominum fidem, ſciebam illos furere, ſed non vsq; adeò. ATH. Quid ſi maiorem adhuc furorem iſtorum tibi indicauero? HIL. Dic cito obſecro, ſed vix maiorem indicabis. ATH. Scis libellum, cui titulus Conſilium delectorum Cardinalium de emendanda Eccleſia? HIL. Illum ne, de quo ſumus loquuti & cuius verba recitauimus? ATH. Illum ipſum, illum inter libros vetitos, Lutheranos, & Hęreticos proiecerunt. HI. At ipſemet, qui nunc viuit Papa, fuit vnus ex autoribus & dictauit ipſe. AT. Sic res eſt. HI. Vnà cum aliquot delectis Cardinalibus? AT. Ita eſt. HI. Et hunc quoq; condemnant? ATH. Hunc quoq; condemnant. HI. Non quòd negent à ſe ſcriptum? ATH. Res eſt notior, quàm poſsit negari. HIL. Quis ſcit num Oſius hoc Conſilium ſuggeſſerit? AT: Fortaſſe, Nā is in primis multa (vt vidimus, cōtra Inſtructionem Papæ et cōtra conſilium delectorum Cardinaliū effutiuit.

HIL. Gratulor profectò: Quanquam enim eorum furor atq; tyrannis satis dudum innotuerit, nunc tali Catalogo edito magis magisq; innotescet. AT. Dicam amplius, cum Romæ, incredibili quadam rigiditate atq; tyrannide, condemnarint omnes autores atq; libros, ex quibus nostra causa iuuari, aliquo modo, possit, vicissim extollunt vsq; ad sydera, magnaq; solicitudine promouent Illustrissimam (sic enim appellant) quandam Academiam Venetijs, in hunc finem institutam, vt se nobis obijciat. HIL. Audiui aliquid de ea quoq; Sathan enim indignatus, quòd videat suum regnum corruere, ad istiusmodi extrema remedia accurrit. Sed frustrà ad hæc quoq;, & vincet Christus. ATH. Ad Osij librum reuertamur. Quantò magis considero, eò magis cõsultum puto, vt isti ordine respondeatur. Sed video Brentium & Vergerium valde laborioſam & duram prouintiam præ manibus habituros, si exactè respondere voluerint, cùm liber sit valdè nugax, scateatq; tot ineptijs, tot mendacijs, totq; blasphemijs, quas omnes velle stilo persequi, & confutare propemodum infiniti operis fuerit. HIL. Hoc ipsum quæritur Vergerius, ait sibi videri propositas paludes non Pontinas, sed Venetas siccandas, quas neq; ipsi quidem potentissimi Veneti videntur posse vincere & siccare, sed tamen non deterreri, nec desperare, quin aliquid gratia Dei, sit profecturus (modò alijs negotijs, præsertim peregrinationibus,

tionibus, nõ auocetur ab opere) Brentium vix crediderim respõsurum, vt quem viderimus satis in hoc genere laborasse, habere autem alia & mundiora, quæ agat, quàm, vt volutetur amplius cum istis Asotis atq; Osoribus. ATH. Satis fuerit, si alter eorum respõderit, neq; immoratus fuerit in leuiculis, sed vrserit in putidioribus & grauioribus erroribus istius hypocritæ commonstrandis, proderit talis labor haud dubiè, saltẽ infirmioribus, qui sunt in inclyto Poloniæ regno, quos iste veterator seducere in animo habuit. Tantùm miror, quid illi in mentem venerit ex spæleis Massouiæ vsq;, vbi Episcopatum habet in finibus Prussiæ, ablegare suum librum, qui Coloniæ excuderetur, cùm in Polonia non desint Typographi. HIL. Cracouiæ non habuisset, Gropperos, Auios, atq; alios huiusmodi elegantes artifices, qui adderent de suis coloribus deq; suo veneno. HIL. Putas ne, eum, ob eandem causam, duos alios, de quibus diximus, libellos Episcopo Dilingensi transmisisse, vt apud se mandaret excudi? ATH. Quid posset addere Dilingensis, cui tam curta est supellex? existimo tamen valdè libenter eum mandasse, vt apud se excuderentur, & fortasis suo sumptu. HIL. Quid ità? ATHA. Quia, vt nobis, pro suo amarissimo in nostram religionem Zelo, insultet omnia istiusmodi venena, solet colligere trahere q; ad se, vt Cæcias nubes. An non vidisti cuiusmodi librum, etiam suo ipsius no-

mine, hoc ipso anno ediderit? ATHA. Non vidi. HIL. Titulus est de celebratione Missæ. ATH. Fortasis eam defendit contra impugnationem nostrorum? HIL. Nihil minus, non putat esse opus, cùm videat eam maximo in pretio esse vbiq; scilicet, sed putidissima quædam ex sentinis Monachorum & Scholasticorum hausta congesit: exempli gratia, si quando corpus Christi in manibus Missificantis
» miraculosè apparet in specie pueri, vel carnis cruen-
» tatæ (sunt verba ex eo libro) disputat, an debeat su-
» mi & manducari puer vel caro. ATH. In tanta luce Euangelij tam crassa, tam putida, & tam blasphema? HIL. Aliud disputat absurdius, quod dicerem tibi, nisi puderet. ATH. Dic, te obsecro, neq; te pudeat referre inter nos, cùm non puduerit Cardinalem in publicum proferre. HIL. Dicam, tua venia, sed boni consule: quærit quid agendum sit, si Mis-
» sarius post sumptionem (sunt ex eodem libro ver-
» ba) ex infirmitate, statim emittat per secessum quod sumpsit. ATH. Proh pudor, sed quid tandem defi-
» nit? HIL. Audi: Reuerenter recolligantur species
» panis, si discerni possunt: & reponantur in Sacrario,
» vel sumantur ab aliquo, si adsit aliquis ad sumendum
» dispositus, absq; nausea. ATH. Meritò debuit te pudere tam malè olentia recitare, O iudicium, o gravitatem hominis, qui in tanta renascentis Euangelij luce (valde delector hoc intercalari) non veretur contrectare istas feces, vt eas rursus nobis obtrudat,

sed

sed habeat eas sibi. Interea tibi gratias, Hilari magnas habeo atq; ago, quòd mihi gustum dederis libri Osiani, dabo ego alijs quoq;: nec deero officio meo in commonendis infirmis atq; incautis, quò caueant, ne contaminentur, aut inficiantur, si Osij librum, ac velut lacunam, aut gurgitem tetris fecibus & venenis refertum contigerint.

FINIS.

ERRATA.

Prior Numerus paginam, posterior uersum denotat.

Pagina 17. uersu 17. b. pro conterione lege contentione. ¶17. 18. b. crederent. ¶41. 27. b. proprium. ¶46. 5. a loquuntur. ¶56. 9. b certè. ¶64. 18 a fuisset. ¶65. 28. a Pontificale. ¶68. 21. b Apostolorum ¶77. 15. b congregata ¶79. 28 a fuerint ¶91. 9. b putrescerent ¶102. 23. b. queritur

INSTYTUT
OSSOLIŃSKI

9556/6

9556
-0-